

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Διακυβέρνηση, Ανάπτυξη και Ασφάλεια στη Μεσόγειο»

Διπλωματική Εργασία

Θέμα: «Οι εκκρεμείς συγκρούσεις στην ευρύτερη περιοχή του Εύξεινου Πόντου και ο ρόλος του ΟΑΣΕ»

Ηλιάννα Τζιμπιτζίδου (Α.Μ.:433/2015013)

Επιβλέπουσα: Επίκουρη Καθηγήτρια Παναγιώτα Μανώλη,

ΜΕΛΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ:

Επίκουρος Καθηγητής Ιωάννης Στριμπής,

Αναπληρωτής Καθηγητής Χαράλαμπος Τσαρδανίδης

Ρόδος, Δεκέμβριος 2016

ΔΗΛΩΣΗ ΜΗ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΗΨΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ

Η εργασία που παραδίδω είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δεν χρησιμοποιώ πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές. Αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες που δύναμαι να αντιμετωπίσω σε περίπτωση που η εργασία μου αποδειχθεί ότι αποτελεί προϊόν λογοκλοπής σύμφωνα με τον Κανονισμό του Ιδρύματος.

Περίληψη

Η παρούσα μελέτη έχει ως στόχο να διερευνήσει τις δυσκολίες που έχει αντιμετωπίσει ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη στην προσπάθεια του να επιλύσει τις εκκρεμείς συγκρούσεις στην ευρύτερη περιοχή του Εύξεινου Πόντου. Μέσα από την ανάλυση του ιστορικού υπόβαθρου των εκκρεμών συγκρούσεων της Αμπζαζίας, της Νοτίου Οσσετίας, του Ναγκόρνο-Καραμπάχ, της Υπερδνειστερίας και της Ουκρανίας και μέσω της ανάλυσης του ρόλου που έχει διαδραματίσει ο ΟΑΣΕ στην επίλυση των εκκρεμών συγκρούσεων, προσπαθούμε να παρουσιάσουμε τους λόγους για τους οποίους ο διαμεσολαβητικός ρόλος του ΟΑΣΕ δεν έχει πετύχει να φέρει λύσεις στις εν λόγω συγκρούσεις έως και σήμερα.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	5
1. Μέθοδοι επίλυσης διεθνών διενέξεων/διαφορών	9
1.1 Τα ειρηνικά μέσα επίλυσης των διεθνών διαφορών: κατηγοριοποίηση και κύρια στοιχεία.....	9
1.2 Ο ΟΑΣΕ ως μηχανισμός επίλυσης συγκρούσεων.....	25
2. Οι εκκρεμείς συγκρούσεις στην ευρύτερη περιοχή του Ευξείνου Πόντου.....	29
2.1 Ιστορικό εκκρεμών συγκρούσεων.....	29
2.2 Τα βασικά κοινά χαρακτηριστικά των εκκρεμών συγκρούσεων και οι διαφορές τους.....	46
3. Ο ΟΑΣΕ και η αντιμετώπιση των εκκρεμών διενέξεων	51
3.1 Η ομάδα Μινσκ για τη σύγκρουση στο Ναγκόρνο Καραμπάχ.....	52
3.2 Η επιχείρηση του ΟΑΣΕ στη Γεωργία.....	63
3.3 Ο ΟΑΣΕ και η σύγκρουση στην Υπερδνειστερία.....	67
3.4 Ο ΟΑΣΕ στην Ουκρανία.....	70
4.Αποτιμώντας τη συμμετοχή του ΟΑΣΕ στις εκκρεμείς συγκρούσεις.....	73
Συμπεράσματα.....	80
Βιβλιογραφία.....	82
Παραρτήματα.....	90

Στην οικογένεια μου...

Εισαγωγή

Η περιοχή του Εύξεινου Πόντου ή αλλιώς της Μαύρης θάλασσας αποτελεί μία εσωτερική θάλασσα που απλώνεται σε μία έκταση 460.000τ. χλμ. Η έκταση της Μαύρης θάλασσας κείται στα όρια μεταξύ της Νοτιανατολικής Ευρώπης και της Δυτικής Ασίας. Η περιοχή του Ευξεινού Πόντου περιλαμβάνει την Ελλάδα, τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία και τη Μολδαβία δυτικά, την Ουκρανία και τη Ρωσία βόρεια, τη Γεωργία, την Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν ανατολικά και την Τουρκία νότια. Παρότι η Αρμενία, το Αζερμπαϊτζάν, η Μολδαβία και η Ελλάδα δεν είναι παράκτια κράτη, η ιστορία, η γεωγραφική εγγύτητα και οι στενοί δεσμοί τους με την περιοχή τις καθιστούν φυσικούς περιφερειακούς παράγοντες. «Είναι επίσης μια περιοχή με μεγάλο πληθυσμό, όπου αυτή τη στιγμή παρουσιάζονται πολλές ευκαιρίες και προκλήσεις για τους πολίτες της. Η περιοχή αποτελεί μια διευρυνόμενη αγορά με μεγάλο αναπτυξιακό δυναμικό και ένα σημαντικό κέντρο ροών ενέργειας και μεταφοράς».¹

Στον σημερινό κόσμο, όπως διαμορφώθηκε μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και το τέλος της αντιπαράθεσης μεταξύ Ανατολής και Δύσης οι εστίες έντονης και βίαιης αντιπαράθεσης αντί να έχουν μειωθεί, παρατηρούμε ότι ολοένα και αυξάνονται. Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου έφερε στο προσκήνιο βίαιες περιφερειακές συγκρούσεις, όπως αυτές στην Υπερκαυκασία (το κατεχόμενο Ναγκόρνο Καραμπάχ από την Αρμενία), η Υπερδνειστερία στην Μολδαβία και προσφάτως το ξέσπασμα της κρίσης στην Ανατολική Ουκρανία, απειλούν άμεσα την ασφάλεια τόσο σε περιφερειακό όσο και διεθνές επίπεδο.² Πρόκειται, ωστόσο, για μια περιοχή που όχι μόνο παρατηρούνται ανεπίλυτες «εκκρεμείς συγκρούσεις» αλλά αποτελεί το επίκεντρο μιας σειράς μη παραδοσιακών απειλών περιλαμβανομένης της παράνομης διακίνησης ατόμων, τρομοκρατίας, οργανωμένου εγκλήματος και περιβαλλοντικών προβλημάτων.

¹Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. «*Συνέργεια του Εύξεινου Πόντου- Μία νέα πρωτοβουλία περιφερειακής συνεργασίας*». Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (Βρυξέλλες, 11 Απρίλιος 2007):2

²Ηρακλείδης Α., Κωστάκος, Γ., Φραγκονικολόπουλος, Χ. «*Διεθνείς Διενέξεις, Αντιμετώπιση και Επίλυση- Στοιχεία θεωρίας και πράξης*». (Αθήνα, Ι. Σιδέρης 2009): 75.

Η ευρύτερη περιοχή του Εύξεινου Πόντου μαστίζεται επίμονα από τις «εκκρεμείς συγκρούσεις», οι οποίες αποτελούν κληρονομία της κατάρρευσης της ΕΣΣΔ. Το κατεχόμενο από την Αρμενία, Ναγκόρνο Καραμπάχ στο Αζερμπαϊτζάν, η Υπερδνειστερία στη Μολδαβία, η Αμπχαζία και η Νότιος Οσσετία στην Γεωργία, όλες αποσχίστηκαν de facto από τις πρώην Σοβιετικές δημοκρατίες στις οποίες ανήκαν έως τις αρχές του 1990. Οι συγκρούσεις αναβαθμίζουν τη γεωπολιτική σημασία στη περιοχή καθώς η επίλυση τους είναι αναγκαία για την ύπαρξη σταθερότητας στη περιοχή.

Καθ' όλη τη διάρκεια της μελέτης γίνεται χρήση του όρου «εκκρεμείς συγκρούσεις» που αποτελεί μετάφραση του αγγλικού όρου *protracted conflicts* και καλύπτει το φάσμα των συγκρούσεων, στις οποίες ναι μεν δεν παρατηρούνται «θερμά επεισόδια- συγκρούσεις» ωστόσο, η κατάσταση εντός της περιοχής μεταβάλλεται συνεχώς. Με εξαίρεση την σύγκρουση στην Υπερδνειστερία, που δεν έχει σημειωθεί εχθροπραξία από τον Αύγουστο του 1992, έντονα επεισόδια παρατηρούνται στην διαμάχη Αρμενίας- Αζερμπαϊτζάν³ για τον αρμένικο θύλακα Ναγκόρνο Καραμπάχ με αποτέλεσμα να χάνονται πολλές ανθρώπινες ψυχές. Με πιο πρόσφατα τα επεισόδια του Απριλίου 2016.

Αντιθέτως, με τον όρο «παγωμένη σύγκρουση» (*frozen conflicts*) νοείται ότι το status quo παραμένει αμετάβλητο και δεν γίνονται προσπάθειες εξεύρεσης λύσης για την επίλυση των συγκρούσεων. Μέχρι και σήμερα γίνονται έντονες προσπάθειες προς αυτή την κατεύθυνση. Ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και την Συνεργασία Ευρώπη (ΟΑΣΕ) διαδραματίζει εξέχων ρόλο στην ειρηνευτική διαδικασία για την επίλυση των εκκρεμών συγκρούσεων, καθώς στα ειρηνικά μέσα επίλυσης διεθνών διαφορών προβλέπεται η προσφυγή σε περιφερειακούς οργανισμούς.

Η μη διευθέτηση των συγκρούσεων, έχει σοβαρό αντίκτυπο στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων με αντίκτυπο την καταπάτηση του δικαιώματος του ατόμου

³Neukirch C., «*The OSCE and the Frozen Conflicts*», Strategie und Sicherheit. Volume 2014, Issue 1, Pages 609–616

στην «ανθρώπινη ασφάλεια»⁴. Επίσης, η μη επίλυση τους αποτελεί πηγή ανασφάλειας για την ευρύτερη περιοχή δημιουργώντας έτσι προβλήματα περιφερειακής ασφάλειας. Επιπροσθέτως, οι «εκκρεμείς» συγκρούσεις δυσκολεύουν τη δράση του ΟΑΣΕ καθώς δημιουργούν έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών/μελών του.

Τα κράτη μέλη του ΟΑΣΕ λόγω της έλλειψης εμπιστοσύνης που πηγάζει από τις εκκρεμείς συγκρούσεις συμμετέχουν στη πλατφόρμα «Ελσίνκι 40+» (Helsinki +40) προσπαθώντας να δημιουργηθεί ένα κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης με απώτερο στόχο την επίλυση των διεθνών διενέξεων στην ευρύτερη περιοχή του Ευξείνου Πόντου. Μέχρι και σήμερα, ο ΟΑΣΕ μέσω των φιλόδοξων σχεδίων του (πχ Ομάδα Μινσκ) προσπαθεί να δώσει μια λύση προκειμένου να υπάρξει σταθερότητα στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας.

Στο πρώτο μέρος της παρούσας μελέτης θα γίνει μια συνοπτική αναφορά στα μέσα επίλυσης των διεθνών διαφορών/διενέξεων για την καλύτερη κατανόηση του θέματος και κυρίως για να γίνει σαφές στον αναγνώστη πως ένας διεθνής οργανισμός μπορεί να συμμετάσχει στην ειρηνική διευθέτηση διαφορών μεταξύ δύο ή και παραπάνω αντιμαχόμενων μερών. Στο δεύτερο μέρος θα αναφερθούν αναλυτικά τα χαρακτηριστικά των εκκρεμών συγκρούσεων καθώς και η εξέλιξη των συγκρούσεων από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου έως και σήμερα. Στο τρίτο μέρος της παρούσας μελέτης θα γίνει μία σύντομη ανασκόπηση στον ρόλο που διαδραμάτισε ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και την Συνεργασία στην Ευρώπη για την επίλυση των εκκρεμών συγκρούσεων στην περιοχή του Ευξείνου Πόντου προκειμένου ο αναγνώστης να κατανοήσει τους τρόπους (στόχους, εργαλεία, διαδικασίες κ.α) με τους οποίους ο συγκεκριμένος οργανισμός συμμετέχει τόσο ενεργά στην ειρηνευτική διαδικασία επίλυσης των

⁴Στην ετήσια έκθεση Human Development Report, το 1994, τα Ηνωμένα Έθνη όρισαν την ανθρώπινη ασφάλεια ως « η ασφάλεια από χρόνιες απειλές, όπως πείνα, ασθένειες και καταπίεση και ως προστασία από ξαφνικές και επιζήμιες αλλαγές στα πρότυπα της καθημερινής ζωής». (United Nations Development Programme, *Human Development Report 1994*, Oxford University Press σελ .23). Αντικείμενο αναφοράς έγινε το μεμονωμένο άτομο, το οποίο ως μέλος της ανθρωπότητας δεν επιζητά μόνο την ικανοποίηση των βασικών υλικών αναγκών του όπως είναι η διατροφή, η στέγη, η εκπαίδευση και η υγειονομική περίθαλψη αλλά απαιτεί τη διασφάλιση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας του.

εκκρεμών συγκρούσεων. Στο τελευταίο μέρος της παρούσας μελέτης θα γίνει μία σύντομη αποτίμηση του ρόλου του ΟΑΣΕ στις εκκρεμείς συγκρούσεις και θα παρατεθούν ορισμένα συμπεράσματα για τον ρόλο που έχει διαδραματίσει ο ΟΑΣΕ μέχρι στιγμής στις εκκρεμείς συγκρούσεις και τις δυσκολίες που αντιμετώπισε για την επίλυση των συγκρούσεων.

1. Μέθοδοι επίλυσης διεθνών διενέξεων/διαφορών

Εισαγωγή

Η διεθνής πολιτική σκηνή σήμερα πλήττεται από άλυτες διακρατικές διαφορές, που συχνά προέρχονται από πολιτική και οικονομική αντιπαλότητα, όπως επίσης, απαιτήσεις και ανταπαιτήσεις για ένα ορισμένο έδαφος. Τέτοιου είδους διαφορές, πρέπει να επιλύονται ειρηνικά, ώστε να αποφεύγεται το ενδεχόμενο εξέλιξής τους σε συγκρούσεις με καταστροφικές συνέπειες, όχι μόνο για τα εμπλεκόμενα μέρη, αλλά και για ολόκληρη τη διεθνή κοινότητα.

Η επίλυση μιας σύγκρουσης μεταξύ των αντιμαχόμενων μερών μπορεί να επέλθει είτε μονομερώς, με την αλλαγή της στάσης του ενός μέρους, με ένοπλη βία ή πόλεμο ή με τη ειρηνική διευθέτηση των διαφορών είτε πριν ή μετά από μια κρίση ή ένοπλη σύρραξη. Οι παραδοσιακές/καθιερωμένες μορφές ειρηνικής επίλυσης διεθνών διαφορών είναι η διαπραγμάτευση, η έρευνα, η διαμεσολάβηση-καλές υπηρεσίες, η προσφυγή σε περιφερειακούς οργανισμούς ή στον ΟΗΕ, η διαιτησία και ο δικαστικός διακανονισμός.⁵

1.1 Τα ειρηνικά μέσα επίλυσης των διεθνών διαφορών: κατηγοριοποίηση και κύρια στοιχεία

Η επίλυση των διαφορών μεταξύ κρατών με ειρηνικές μεθόδους διακρίνονται, στο σύνολο τους, με τρεις βασικούς τρόπους.⁶

Η πλέον γνωστή και πιο συμβατική διάκριση είναι ανάμεσα στις διπλωματικές-πολιτικές μεθόδους και στις δικαστικές-νομικές μεθόδους, δηλαδή σε μεθόδους επιδικάσεως των διαφορών. «Οι δικαστικές μέθοδοι είναι δύο, η διαιτησία (δηλαδή η θέσπιση και πρόσκαιρη λειτουργία ενός ad hoc διαιτητικού δικαστηρίου) και ο δικαστικός διακανονισμός σε ένα από τα μόνιμα διεθνή δικαστήρια που υπάρχουν (το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης και άλλα πιο

⁵Ηρακλείδης Α., «*Η Διεθνής Κοινωνία και οι θεωρίες των Διεθνών Σχέσεων: Μια κριτική περιδιάβαση*», (Αθήνα, Σιδέρης 2002), σελ. 273.

⁶Ηρακλείδης Α., «*Διεθνείς Σχέσεις και Διεθνής Πολιτική*», Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, 2015 <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/6155?locale=el> [Ανακτήθηκε 7 Οκτωβρίου 2016]

ειδικευμένα δικαστήρια στα πλαίσια διεθνών συμβάσεων ή διεθνών οργανισμών)».⁷

Μία άλλη κατηγορία όσο αφορά στις καθιερωμένες μορφές ειρηνικής επίλυσης των διεθνών διαφορών είναι αυτή ανάμεσα στην «ενδογενή» και την «εξωγενή» διαχείριση των διαφορών. Ο όρος «ενδογενής μέθοδος» αναφέρεται στις προσπάθειες που καταβάλουν τα άμεσα εμπλεκόμενα μέρη, τα οποία προσπαθούν να επιλύσουν τις διαφορές τους μέσω απ' ευθείας διαπραγματεύσεων. Όταν όμως, εμπλακεί ένα τρίτο μέρος με οποιοδήποτε τρόπο τότε η ενδογενής μέθοδος γίνεται εξωγενής.⁸

Μια τρίτη και τελευταία διάκριση, η οποία προέρχεται από τον κλάδο των Διεθνών Σχέσεων γνωστό και ως «επίλυση συγκρούσεων» (conflict resolution) όπως και η προηγούμενη κατηγορία, είναι μεταξύ της «διπλωματίας πρώτης τροχιάς» (Track One Diplomacy) και της «διπλωματίας δεύτερης τροχιάς» (Two track Diplomacy ή Two diplomacy όρο που εισήγαγαν οι William Davidson και Joseph Montville)⁹. Με τον όρο «διπλωματία πρώτης τροχιάς» νοούνται όλες οι μορφές παραδοσιακής επίλυσης των διεθνών διαφορών όπως παρουσιάστηκαν παραπάνω. Ενώ, με τον όρο «διπλωματία δεύτερης τροχιάς» ή «εναλλακτική διευθέτηση των διαφορών» (alternative dispute settlement) εννοείται η εμπλοκή ιδιωτών ή ΜΚΟ και όχι κρατικών ή διακρατικών εκπροσώπων¹⁰.

Στο παρόν κεφάλαιο θα αναλύσουμε πρώτα τις νομικές-δικαστικές διαδικασίες και μετά τις διπλωματικές-πολιτικές (διαπραγμάτευση, έρευνα, καλές

⁷Ηρακλείδης Α., «Διεθνείς Σχέσεις και Διεθνής Πολιτική», Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, 2015, σελ. 121.

⁸Ηρακλείδης Α., Κωστάκος Γ., Φραγκονικολόπουλος Χ. «Διεθνείς Διενέξεις, Αντιμετώπιση και Επίλυση- Στοιχεία θεωρίας και πράξης», (Αθήνα, Ι. Σιδέρης 2009), σελ. 76.

⁹W.D. Davidson & J.V. Montville, 'Foreign Policy According to Freud', *Foreign Policy*, 45 (1981), 153. J.V. Montville, 'Track Two Diplomacy: The Work of Healing History', *Whitehead Journal of Diplomacy and International Relations* (2006), 15 στο Ηρακλείδης, Α., «Διεθνείς Σχέσεις και Διεθνής Πολιτική», Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, 2015 σελ.122

¹⁰Ηρακλείδης, Α., «Διεθνείς Σχέσεις και Διεθνής Πολιτική», Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, 2015, σελ. 121

υπηρεσίες, διαμεσολάβηση, συνδιαλλαγή και προσφυγή σε περιφερειακούς οργανισμούς) οι οποίες αναλαμβάνονται είτε από τα ίδια τα αντιμαχόμενα μέρη, είτε μέσω της εμπλοκής επίσημων τρίτων μερών (πχ αρχηγοί κρατών, διεθνείς οργανισμοί κ.α) και επιδιώκουν να συμβιβάσουν τα συμφέροντα των αντιμαχόμενων μερών. Η εμπλοκή ενός τρίτου μέρους συνήθως καταλήγει σε απευθείας διαπραγματεύσεις μεταξύ των αντιμαχόμενων μερών.

Αξίζει να επισημάνουμε ότι οι νομικοί-δικαστικοί μέθοδοι με τις διπλωματικές-πολιτικές μεθόδους δεν βρίσκονται σε σχέση ανταγωνισμού μεταξύ τους καθώς εξυπηρετούν διαφορετικές ανάγκες. Από την άλλη πλευρά, αρκετά πολυμερή κείμενα υποχρεώνουν τα συμβαλλόμενα μέρη να επιλύουν τις διαφορές τους με ειρηνικά μέσα και προωθούν τις διπλωματικές διαδικασίες¹¹ και σε περίπτωση που αποτύχουν ή δεν έχουν τα αναμενόμενα αποτελέσματα συστήνουν ή και υποχρεώνουν τα εμπλεκόμενα μέρη να καταφύγουν σε δικαστικές μεθόδους επίλυσης¹²

Συνήθως τα μέρη προτιμούν τις πολιτικές/διπλωματικές μεθόδους ειρηνικής επίλυσης καθώς τα ίδια ελέγχουν το αποτέλεσμα. Σε αντίθεση με τις δικαστικές μεθόδους, τα μέρη μέσω των διπλωματικών μεθόδων παραμένουν πρωταγωνιστές στη διαδικασία επίλυσης από την αρχή μέχρι το τέλος. Επιπλέον, οι αντιμαχόμενες πλευρές δεν είναι υποχρεωμένες να δεχτούν τον συμβιβασμό από το τρίτο μέρος ένα δεν το επιθυμούν καθώς δεν έχει δεσμευτικό χαρακτήρα. Ένα τελικό δεσμευτικό αποτέλεσμα επιτυγχάνεται μόνο στην ιδανική περίπτωση, που τα εμπλεκόμενα μέρη καταλήξουν σε μια συμφωνία. Δεσμεύονται δηλαδή, από τη συγκατάθεση τους και όχι από μονομερή πράξη του οργάνου επίλυσης της διαφοράς.¹³

¹¹«*Conciliation*». United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS), *Montego Bay*, 1982. Article 284

¹²Μαγκλιβέρας Κ., «Οι διπλωματικές μέθοδοι επίλυσης των διαφορών» στο Αντωνόπουλος, Κ. & Μαγκλιβέρας Κ., *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη 2014):593

¹³Delbruck J., «*International Law of Cooperation and State Sovereignty*», Duncker and Humblot, 2002, σελ. 113

Οι δικαστικές-νομικοί μέθοδοι επίλυσης διαφορών

Στις νομικές-δικαστικές μεθόδους επίλυσης των διεθνών διαφορών, ανήκουν η Διαιτησία και ο Δικαστικός Διακανονισμός. Οι δύο μέθοδοι, συνιστούν εμπλοκή τρίτου μέρους στον ρόλο του δικαστή, προκειμένου να εκδικάσει την υπόθεση. Οι νομικές αυτοί μέθοδοι παρουσιάζουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά: πρώτον, η εκδίκαση γίνεται με βάση τους κανόνες από το διεθνές δίκαιο. Επίσης, για να μπορέσει μια υπόθεση να εκδικασθεί χρειάζεται η σύμφωνη γνώμη των εμπλεκόμενων μερών, δηλαδή τα μέρη έχουν αποδεχθεί οικειοθελώς τη διαδικασία αυτή ως κατάλληλη και αρμόζουσα για την επίλυση της μεταξύ τους διαφοράς¹⁴. Οι αποφάσεις των νομικών-δικαστικών μεθόδων έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα για τους διάδικους και πρέπει να συμμορφωθούν με την απόφαση.

α) Διαιτησία

Στις Συμβάσεις της Χάγης (1899 και 1907) για την Ειρηνική Διευθέτηση των Διεθνών Διενέξεων, ο όρος διαιτησία υποδηλώνει την ανάθεση του έργου της επίλυσης μιας διεθνούς διαφοράς σε ένα ad hoc τρίτο όργανο, που αποτελείται από ένα ή περισσότερους δικαστές επιλεγμένους από τα ίδια τα μέρη της διαφοράς.¹⁵

Η διαιτησία, ως μέθοδος ειρηνικής επίλυσης διαφορών, ανατρέχει στη Συνθήκη Jay¹⁶. Μέσω της Συνθήκης αυτής, που έμεινε στην ιστορία με το όνομα του Αμερικανού πολιτικού, ο οποίος την εισηγήθηκε, συγκροτήθηκαν μικτές επιτροπές για να επιλύσουν εκκρεμείς διαφορές σχετικά με τη συννοριακή

¹⁴Ηρακλείδης Α., «*Η Διεθνής Κοινωνία και οι θεωρίες των Διεθνών Σχέσεων: Μια κριτική περιδιάβαση*», (Αθήνα, Σιδέρης 2002):274.

¹⁵Office of Legal Affairs Codification Division, «*Handbook on the Peaceful Settlement of Disputes between States*», (United Nations, New York, 1992):55

¹⁶Συνθήκη Jay: Διεθνής Σύμβαση Φιλίας, Εμπορίου και Ναυσιπλοΐας, η οποία συνάφθηκε στις 19 Νοεμβρίου 1794 μεταξύ Ηνωμένων Πολιτειών και Ηνωμένου Βασιλείου μετά τον Πόλεμο της Ανεξαρτησίας.

οριοθέτηση, τα δικαιώματα των εμπολέμων στη θάλασσα και τις υποχρεώσεις από το καθεστώς της ουδετερότητας.¹⁷

Κατά τον 19^ο αιώνα μια σειρά από διαιτησίες σχετικά με πολιτικά και εδαφικά θέματα, όπως η διαιτησία για την Alabama (1871)¹⁸, η διαιτησία για την Βρετανική Γουιάνα (1899)¹⁹ ανέδειξαν τις δυνατότητες της διαιτητικής επίλυσης και άνοιξε τον δρόμο για την ίδρυση του Διαρκούς Διαιτητικού Δικαστηρίου που εδρεύει στη Χάγη, η δημιουργία του οποίου αποφασίστηκε σύμφωνα με τα άρθρα 20-29 της Σύμβασης I της Χάγης του 1899. Μέχρι και σήμερα το Δικαστήριο (επίσημη ονομασία Διαρκές Δικαστήριο Διαιτησίας) παραμένει διαχρονικός θεσμός. Η φύση και η λειτουργία του δεν έχει αλλάξει από την εποχή της ίδρυσης του. Δεν πρόκειται δηλαδή για ένα πραγματικό δικαστήριο αλλά για έναν εύκαμπτο διεθνή θεσμό παροχής διαιτητικών υπηρεσιών.

Για να μπορέσουν δύο μέρη να επιλύσουν τις διαφορές του μέσω των δικαστικών μεθόδων πρέπει να συναινέσουν. Εφόσον το διεθνές δίκαιο βασίζεται στην αρχή της ανεξαρτησίας των κρατών επόμενο είναι ότι κανένα κράτος δεν υποχρεούται να υποβάλει τις διαφορές του στις νομικές μεθόδους επίλυσης, χωρίς να συναινέσει ρητά²⁰.

Η συναίνεση των κρατών μπορεί να δοθεί με τους εξής τρόπους:

¹⁷Ζάϊκος Ν., «Διεθνής Διαιτησία» στο Αντωνόπουλος, Κ. & Μαγκλιβέρας, Κ., *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη 2014):570.

¹⁸Alabama Claims Arbitration (United Kingdom v. United States,1872), J.B. Moore, *International Arbitrations* (Vol. I, Washington) στο Ζάϊκος, Ν., «Διεθνής Διαιτησία» στο Αντωνόπουλος, Κ. & Μαγκλιβέρας, Κ., *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη 2014):570

¹⁹Award regarding the Boundary between colony of British Guiana and the United States of Venezuela (3 October 1899), XXVIII Reports of International Arbitral Awards 331-340 στο Ζάϊκος, Ν., «Διεθνής Διαιτησία» στο Αντωνόπουλος Κ. & Μαγκλιβέρας Κ., *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη 2014):570.

²⁰PCIJ, Eastern Carelia, Advisory Opinion, Series B, No.5, 27στο Ζάϊκος Ν., «Διεθνής Διαιτησία» στο Αντωνόπουλος Κ. & Μαγκλιβέρας Κ., *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη 2014):574.

- την κατάρτιση διαιτητικού συνυποσχετικού (*compromis d' arbitrage*), δηλαδή τα κράτη είναι ελεύθερα να καταρτίζουν για κάθε διαφορά τους, τρέχουσα ή μελλοντική, διεθνή σύμβαση μέσω της οποίας δεσμεύονται να επιλύουν τις διαφορές τους μέσω της διαιτησίας.
- ένταξη διαιτητικής ρήτρας σε διεθνείς συνθήκες (*clause compromissoire, arbitration clause*). Με τον όρο διαιτητική ρήτρα νοείται άρθρο που προβλέπει ότι κάθε διαφορά σχετικά με την εφαρμογή του συνόλου ή ορισμένων άρθρων της θα επιλύεται μέσω της διαιτησίας.
- Τρίτος και τελευταίος τρόπος είναι μέσω της σύναψης διεθνών συμβάσεων από τα κράτη, στα οποία η διαιτησία καθορίζεται ως τρόπος επίλυσης κάθε μελλοντικής διαφοράς (*convention d' arbitrage, arbitration agreement*).

Επιπλέον, στη Διαιτησία η αυτονομία της βούλησης των κρατών καλύπτει το σύνολο της διαδικασίας και της ουσίας. Δηλαδή τα μέρη έχουν την δυνατότητα να επιλέξουν τα πρόσωπα και τον αριθμό των διαιτητών, το δικαστικό πλαίσιο, το χρονοδιάγραμμα και άλλα. Παρόλο που η διαιτησία ανήκει στις δικαστικές μεθόδους επίλυσης διεθνών διαφορών, το γεγονός ότι ως διαδικασία προκαθορίζεται εξολοκλήρου από την ύπαρξη συμφωνιών, δείχνει ότι η πορεία και η έκβαση της εξαρτάται από τη διπλωματική διαπραγμάτευση που προηγήθηκε μεταξύ των μερών. Οι αποφάσεις που θα επέλθουν από το διαιτητικό δικαστήριο είναι δεσμευτικές.

β) Δικαστικός Διακανονισμός

Ο Δικαστικός διακανονισμός, αποτελεί ένα από τα μέσα της ειρηνικής διευθέτησης των διεθνών διαφορών που προβλέπεται στο άρθρο 33 του ΟΗΕ. Στην περίπτωση του Δικαστικού διακανονισμού, το δικαστικό όργανο χαρακτηρίζεται από μονιμότητα και προϋφιστάμενη οργανωτική και δικονομική δομή, που έχει εκ των προτέρων προβλεφθεί στην καταστατική πράξη του συγκεκριμένου δικαστικού οργάνου. Το κύριο όργανο των Ηνωμένων Εθνών για την ειρηνική επίλυση των διαφορών είναι το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης (ΔΔΧ) το οποίο ιδρύθηκε το 1946. Το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης έχει διττή αρμοδιότητα, να αποφαινεται σύμφωνα με τις αρχές του διεθνούς δικαίου, επί νομικών διεθνών διαφορών, που του

υποβάλλουν τα κράτη και να παρέχει συμβουλευτικές γνώμες επί νομικών ζητημάτων μετά από αίτημα του ΟΗΕ.

Το άρθρο 34 ΚατΔΔ ορίζει, ότι «μόνο κράτη δύνανται να είναι διάδικοι σε υποθέσεις ενώπιον του Δικαστηρίου»²¹. Για να υπάρξει δικαιοδοσία του ΔΔ πρέπει τα κράτη-μέρη σε μια διαφορά, να αποδέχονται τη δικαιοδοσία του, ως προς την εν λόγω διαφορά. Επίσης, το άρθρο 34§2 ΚατΔΔ επιτρέπει στους διεθνείς οργανισμούς μόνο να παρουσιάσουν πληροφορίες στο Δικαστήριο σε κατ' αντιδικίαν υποθέσεις με ειδικό αντικείμενο (π.χ. ερμηνεία ιδρυτικής τους πράξης κλπ).

Οι διατάξεις του άρθρου 36 ΚατΔΔ ορίζουν τον τρόπο με τον οποίο τα κράτη αποδέχονται την υποβολή των νομικών τους διαφορών στον μηχανισμό διακανονισμού του ΔΔ. Το άρθρο 36§2 του ΚατΔΔ δημιουργεί τη βάση του συστήματος της υποχρεωτικής δικαιοδοσίας και ορίζει συγκεκριμένα:

«Τα συμβαλλόμενα Κράτη στο παρόν καταστατικό μπορεί ανά πάσα στιγμή να δηλώσουν ότι αναγνωρίζουν ως υποχρεωτικά ipso facto και χωρίς ιδιαίτερη συμφωνία σε σχέση με κάθε άλλο Κράτος που αποδέχεται την ίδια υποχρέωση, την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου σε όλες τις νομικές διαφορές που αφορούν: α) την ερμηνεία μιας Συνθήκης, β) οποιοδήποτε ζήτημα διεθνούς δικαίου, γ) την ύπαρξη κάθε γεγονός που, εφόσον αποδειχθεί, συνιστά παραβίαση διεθνούς υποχρέωσης, δ) τη φύση ή την έκταση της αποζημιώσεως που πρέπει να δοθεί για την παραβίαση μιας διεθνούς υποχρέωσης»²².

Για να μπορέσει το Διεθνές Δικαστήριο να επιληφθεί μιας υποθέσεως χρειάζεται η συναίνεση των αντιμαχόμενων μερών. Οι αποφάσεις του Διεθνούς Δικαστηρίου, όπως και της Διαιτησίας είναι οριστικές και τα μέρη είναι υποχρεωμένα να συμμορφωθούν προς τις αποφάσεις του ΔΔ. Το Διεθνές Δικαστήριο έχει ασχοληθεί με διεθνείς διαφορές που αφορούν δικαιώματα

²¹Ιωάννου Κ., Περράκης Στ., «Εισαγωγή στη Διεθνή Δικαιοσύνη», (Αθήνα Σάκουλας, 2009): 204

²²Brownlie I., «*The Peaceful Settlement of International Disputes. The Wang Tieya Lecture in Public International Law*», Chinese Journal of International Law, (Oxford University Press, 2009): 278

διέλευσης, οικονομικά δικαιώματα, στη μη παρέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις των κρατών καθώς και στη μη χρήση βίας. Το Δικαστήριο, σε ζητήματα χερσαίων και θαλάσσιων συνόρων, έχει βοηθήσει στη πρόληψη της κλιμάκωσης των διαφορών.

Οι διπλωματικοί μέθοδοι επίλυσης διαφορών

Σε οξείες διαμάχες όπου διακυβεύεται η ειρήνη και η ασφάλεια, η πιο διαδεδομένη διπλωματική μέθοδος ειρηνικής επίλυσης είναι οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των αντιμαχόμενων μερών και κατά δεύτερο λόγο η εμπλοκή ενός τρίτου μέρους (το οποίο μπορεί να είναι είτε κράτος ή διακρατικός οργανισμός) σε ιδιαίτερα ενεργό ρόλο. Το τρίτο μέρος δηλαδή αποκτά τον ρόλο του διαμεσολαβητή και καταλήγει σε απευθείας διαπραγματεύσεις με τους κύριους πρωταγωνιστές της διαμάχης.

Για να υπάρξει εμπλοκή τρίτου μέρους για την ειρηνική επίλυση της διαφοράς, θα πρέπει ο ενδιάμεσος υποψήφιος να είναι αποδεκτός και από τα δύο μέρη. Η αποδοχή του τρίτου μέρους φανερώνει ότι οι κύριοι πρωταγωνιστές της διαφοράς αποδέχονται την ύπαρξη διένεξης, η οποία πρέπει να επιλυθεί με αμοιβαίες υποχωρήσεις.²³

α) Διαπραγματεύση

Η πρώτη και πιο συνηθισμένη μέθοδος επίλυσης διαφορών, είναι η διαπραγματεύση. Από όλες τις διπλωματικές μεθόδους που χρησιμοποιούνται για την διευθέτηση των διεθνών διαφορών, η διαπραγματεύση είναι η μόνη στην οποία δεν εμπλέκονται τρίτα μέρη. Το γεγονός αυτό την καθιστά την απλούστερη και πιο χρησιμοποιούμενη από τα κράτη μορφή.²⁴

Οι διαπραγματεύσεις αποτελούν το πλέον ικανοποιητικό μέσο για την επίλυση των διαφορών, επειδή τα εμπλεκόμενα μέρη ασχολούνται άμεσα και

²³Ηρακλείδης Α., Κωστάκος Γ., Φραγκονικολόπουλος Χ. «Διεθνείς Διενέξεις, Αντιμετώπιση και Επίλυση- Στοιχεία θεωρίας και πράξης», (Αθήνα, Ι. Σιδέρης 2009):79.

²⁴Μαγκλιβέρας Κ., «Οι διπλωματικές μέθοδοι επίλυσης των διαφορών» στο Αντωνόπουλος, Κ. & Μαγκλιβέρας, Κ., *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη 2014):594.

ταυτόχρονα ευέλικτο μέσο για την ειρηνική διευθέτηση των διαφορών, αφού μπορεί να εφαρμοστεί σε όλα τα είδη των διαφορών, είτε πολιτικές, είτε νομικές ή τεχνικές. Διότι, σε αντίθεση με τα άλλα μέσα που αναφέρονται στο άρθρο 33 του Χάρτη των ΗΕ, εμπλέκει μόνο τα συμβαλλόμενα Κράτη της διαφοράς, τα οποία μπορούν να παρακολουθούν όλα τα στάδια της διαδικασίας, από την έναρξή της μέχρι τη λήξη της και να τη διεξάγουν με τον τρόπο, που αυτά κρίνουν ως καταλληλότερο.²⁵

Οι διαπραγματεύσεις αποσκοπούν στην εξεύρεση μιας κοινά αποδεκτής λύσης για την επίλυση της διαφοράς.²⁶ Οι διαπραγματεύσεις αποτελούν το κύριο μέσο επικοινωνίας μεταξύ των κρατών ανεξαρτήτως από τις σχέσεις μεταξύ των κρατών. Δεν υπάρχει καμία εγγύηση ότι η διαπραγμάτευση ως διπλωματική μέθοδος επίλυσης διαφορών θα οδηγήσει και στην επίλυση της διαφοράς. Δεν υπάρχουν κανόνες ή διαδικασίες που πρέπει να ακολουθήσουν τα μέρη. Αυτό σημαίνει ότι τα κράτη ανά πάσα στιγμή μπορούν να αποχωρήσουν ή να εισάγουν νέα ζητήματα που δεν είχαν τεθεί από την αρχή αναγκάζοντας με αυτό τον τρόπο την άλλη πλευρά να αποχωρήσει.

β) Έρευνα

Η δεύτερη διπλωματική μέθοδος είναι η Έρευνα (*inquiry*). Η Έρευνα είναι μια διερευνητική διαδικασία η οποία διεξάγεται από μια αμερόληπτη ομάδα ερευνητών. Πολλές φορές έχουν χρησιμοποιηθεί οι όροι «διερεύνηση» (*fact-finding*) και «εξέταση» (*investigation*) εναλλακτικά για τη διαδικασία, βάσει της οποίας τα μέρη σε μια διεθνή διαφορά μπορεί να ζητήσουν τη δημιουργία μιας διεθνούς επιτροπής έρευνας, μιας διεθνούς διερευνητικής επιτροπής ή μιας διεθνούς εξεταστικής επιτροπής, με ποικίλους βαθμούς αρμοδιότητας. Επειδή

²⁵Office of Legal Affairs Codification Division, «*Handbook on the Peaceful Settlement of Disputes between States*», (United Nations, New York, 1992):9

²⁶Peters A., «*International Dispute Settlement: A Network of Co operational Duties*», EJIL 2003, Vol. 14 No 1, σελ 1-34

το αντικείμενο της διαμάχης είναι τα βαθύτερα αίτια της, η αποσαφήνιση τους από μια ουδέτερη επιτροπή, μπορεί να διευκολύνει τη διευθέτηση.²⁷

Στην Έρευνα μπορούν επίσης, να καταφύγουν τα μέρη μιας διαφοράς, σε περίπτωση που συμφωνήσουν σε κάποια άλλα μέσα επίλυσης (διαιτησία, συνδιαλλαγή, περιφερειακές ρυθμίσεις, κλπ.) και εκεί προκύπτει η ανάγκη για τη συλλογή όλων των αναγκαίων πληροφοριών, προκειμένου να εξακριβωθούν ή να διευκρινισθούν τα πραγματικά περιστατικά, που προκάλεσαν τη διαφορά.²⁸

Η Έρευνα, ως αμερόληπτη διαδικασία με την παρέμβαση τρίτου μέρους για την εξακρίβωση των γεγονότων μπορεί πράγματι, να συμβάλει στη μείωση της έντασης και την πρόληψη μιας διεθνούς διαφοράς. Η δυνατότητα της Έρευνας να συμβάλει στην πρόληψη μιας διεθνούς διαφοράς αναγνωρίστηκε από τη Γενική Συνέλευση με το ψήφισμα 1967 (XVIII) της 16ης Δεκεμβρίου 1963, σχετικά με το «Ζήτημα των Μεθόδων Έρευνας»²⁹. Στο ψήφισμα αυτό, η Συνέλευση εξέφρασε την πεποίθησή της ότι «σημαντική συμβολή στην ειρηνική διευθέτηση των διαφορών και στην πρόληψή τους θα μπορούσε να επιτευχθεί με την παροχή αμερόληπτης Έρευνας, στο πλαίσιο των διεθνών οργανισμών και των διμερών και πολυεθνικών συμβάσεων».³⁰

Οι αρμοδιότητες που μπορεί να έχει μία Επιτροπή Έρευνας μπορεί να ποικίλει ανάλογα με το αντικείμενο της έρευνας, καθώς και με το αν ο μηχανισμός, έχει συσταθεί για να εξυπηρετήσει άμεσα το συμφέρον των Κρατών, όπως φαίνεται από μια σειρά περιπτώσεων, τόσο πριν, όσο και μετά τις Συμβάσεις της Χάγης.

²⁷Bennett L. – Oliver J.K., «*Διεθνείς Οργανισμοί, αρχές και προβλήματα*», (Gutenberg, Αθήνα 2008):142

²⁸Office of Legal Affairs Codification Division, «*Handbook on the Peaceful Settlement of Disputes between States*», (United Nations, New York, 1992):24.

²⁹«*Reaffirming its belief that an important contribution to the peaceful settlement of disputes and to the prevention of such disputes could be made by providing for impartial fact-finding within the framework of international organizations and in bilateral and multilateral conventions*». «*Question of methods of fact-finding*», General Assembly, Twenty-first session, Agenda item 87 b. A/RES/21/2182

³⁰Office of Legal Affairs Codification Division, «*Handbook on the Peaceful Settlement of Disputes between States*», (United Nations, New York, 1992):24

Ιστορικά η πρώτη προσπάθεια για θεσμοθετημένη έρευνα έγινε με την συμπερίληψη της στη Συνθήκη της Χάγης για την Ειρηνική Επίλυση των Διεθνών Διαφορών του 1899.

Βάσει των άρθρων 9-14 της Συνθήκης της Χάγης, οι επιτροπές έρευνας πρέπει να διερευνήσουν τα πραγματικά περιστατικά και να αποσαφηνίσουν τα επίδικα ζητήματα στο πλαίσιο των καθηκόντων που περιγράφονται ανωτέρω, η Έρευνα μπορεί να περιλαμβάνει την ακρόαση των μερών, την εξέταση μαρτύρων ή επιτόπιες επισκέψεις.³¹ Παρά το γεγονός, ότι η Έρευνα μπορεί να χρησιμοποιήσει τεχνικές συλλογής στοιχείων, που χρησιμοποιούνται συνήθως στη διαιτητική ή δικαστική διαδικασία, αυτό δεν αλλάζει το καθεστώς της και τις βασικές της λειτουργίες. Η Έρευνα είναι επομένως, ικανή να συνδυάζει τα πλεονεκτήματα της διπλωματίας με νομικές τεχνικές για να εξασφαλίσει στα μέρη μια αμερόληπτη έκθεση για τα θέματα της διαφοράς ή να προτείνει μια λύση στο πρόβλημα.³²

Διαδικασίες έρευνας, είτε με θεσμοθετημένη είτε με ad hoc μορφή, παρατηρούνται συχνά στα πλαίσια της λειτουργίας διεθνών οργανισμών. Ως παράδειγμα θεσμοθετημένης έρευνας θα μπορούσαν να αναφερθούν τα άρθρα 26-34 του Καταστατικού Χάρτη του Διεθνούς Οργανισμού Εργασίας, τα οποία προβλέπουν τη σύσταση Επιτροπών Έρευνας όταν ένα κράτος καταγγείλει ότι ένα άλλο κράτος δεν εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του που απορρέουν από μια Σύμβαση που έχει καταρτιστεί υπό την αιγίδα του οργανισμού και την οποία της έχουν επικυρώσει τα δύο κράτη.³³ Ενώ ως παράδειγμα ad hoc έρευνας από διεθνή οργανισμό μπορεί να αναφερθεί η πρωτοβουλία του οργανισμού Αφρικανικής Ένωσης το 1997 να δημιουργήσει τη Διεθνή Επιτροπή Επιφανών

³¹Μαγκλιβέρας Κ., «Οι διπλωματικές μέθοδοι επίλυσης των διαφορών» στο Αντωνόπουλος, Κ. & Μαγκλιβέρας Κ., *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη 2014):598

³²Office of Legal Affairs Codification Division, «*Handbook on the Peaceful Settlement of Disputes between States*», (United Nations, New York, 1992):27

³³Κείμενο σε
http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:62:0::NO:62:P62_LIST_ENTRIE_ID:2453907:N
Q [Ανακτήθηκε 7 Οκτωβρίου 2016]

Προσωπικοτήτων για τη διερεύνηση της Γενοκτονίας στη Ρουάντα το 1994 και των συναφών γεγονότων.

γ) Διαμεσολάβηση- Καλές Υπηρεσίες

Η Διαμεσολάβηση είναι μια μέθοδος ειρηνικής επίλυσης διεθνών διαφορών, στην οποία ένα τρίτο μέρος μεσολαβεί για να συμβιβάσει τις απαιτήσεις των ενδιαφερόμενων μερών και να προωθήσει τις δικές του προτάσεις, που αποσκοπούν σε μία κοινά αποδεκτή συμβιβαστική λύση. Συχνά η διαμεσολάβηση παίρνει την μορφή των επονομαζόμενων «καλών υπηρεσιών» (*good offices*). Οι καλές υπηρεσίες αποτελούν μία άλλη μέθοδο διπλωματικής επίλυσης διαφορών, οι οποίες όμως δεν αναφέρονται στο άρθρο 33 του Χάρτη του ΟΗΕ. Ωστόσο, στον ΟΗΕ ιδιαίτερα ανεπτυγμένες είναι οι καλές υπηρεσίες που προσφέρει ο Γενικός Γραμματέα του ΟΗΕ είτε όταν του ζητείται από τα κύρια όργανα του ΟΗΕ, είτε με δική του πρωτοβουλία είτε από τα ίδια τα εμπλεκόμενα μέρη.

Η Διαμεσολάβηση ως μέσο επίλυσης διεθνών διαφορών έχει προβλεφθεί σε μία ποικιλία πολυμερών πράξεων, όπως οι Συμβάσεις της Χάγης για την Ειρηνική Επίλυση Διεθνών Διαφορών (1899 και 1907), η Διαμερικανική Συνθήκη για τις Καλές Υπηρεσίες και τη Διαμεσολάβηση του 1936, ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών, ο Χάρτης του Συνδέσμου Αραβικών Κρατών, ο Χάρτης του Οργανισμού Αμερικανικών Κρατών και η Αμερικανική Συνθήκη για την Ειρηνική Επίλυση (Σύμφωνο Bogota), ο Χάρτης του Οργανισμού Αφρικανικής Ενότητας και το Πρωτόκολλο της Επιτροπής Διαμεσολάβησης, Συνδιαλλαγής και Διαιτησίας (1964), η Διακήρυξη των Αρχών του Διεθνούς Δικαίου σχετικά με τις Φιλικές Σχέσεις και τη Συνεργασία μεταξύ των Κρατών σύμφωνα με το Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και η Διακήρυξη της Μανίλα για την Ειρηνική Επίλυση των Διεθνών Διαφορών.³⁴

Όταν οι αντιμαχόμενες πλευρές δεν είναι σε θέση να επιλύσουν την διεθνή διαφορά τους με διαπραγματεύσεις, η παρέμβαση ενός τρίτου μέρους αποτελεί ένα δυνατό μέσο για να σπάσει το αδιέξοδο και να παράγει μια κοινά αποδεκτή

³⁴Office of Legal Affairs Codification Division, «*Handbook on the Peaceful Settlement of Disputes between States*», (United Nations, New York, 1992):33-34

λύση. Η παρέμβαση αυτή μπορεί να πάρει διάφορες μορφές. Το τρίτο μέρος μπορεί απλά να ενθαρρύνει τα μέρη να επαναλάβουν τις διαπραγματεύσεις, ή να μην κάνει τίποτα περισσότερο από την παροχή ενός πρόσθετου διαύλου επικοινωνίας. Σε αυτές τις περιπτώσεις ο μεσάζων συμβάλλει με τις Καλές Υπηρεσίες.

Η Διαμεσολάβηση μπορεί να πραγματοποιηθεί από διεθνείς οργανισμούς, από Κράτη ή από ιδιώτες. Για τα Ηνωμένα Έθνη και μία σειρά από Περιφερειακούς Οργανισμούς, η επίλυση των διαφορών αποτελεί βασικό θεσμικό στόχο και ως εκ τούτου ο Γενικός Γραμματέας τους συχνά ασχολείται με την παροχή Καλών Υπηρεσιών και Διαμεσολάβησης.

Η Διαμεσολάβηση, έχει τα εξής πέντε στοιχεία: την παρουσία των μερών, τη βούληση των μερών να ενεργούν με καλή πίστη, έναν αμερόληπτο τρίτο μέρος μεσολαβητή, έναν κατάλληλο χώρο και τέλος το απόρρητο.

Η παρουσία των μερών της διαφοράς είναι ένα βασικό στοιχείο της Διαμεσολάβησης. Στις διεθνείς ή διακρατικές διαφορές οι διάδικοι είναι γενικά Κράτη. Έτσι, δύο ή περισσότερα Κράτη μέλη πρέπει να έχουν προσδιορισμένες και αντικρουόμενες απόψεις για τη διαφορά, που απαιτεί μια λύση μέσω της Διαμεσολάβησης.

Η βούληση των μερών να ενεργούν με καλή πίστη είναι ένα άλλο στοιχείο της Διαμεσολάβησης. Η Διαμεσολάβηση, θα είναι επιτυχής εάν τα μέρη είναι πρόθυμα να επιλύσουν τη διαφορά τους με αμοιβαίες υποχωρήσεις και συμβιβασμούς. Η συμμετοχή ενός ουδέτερου τρίτου μέρους, που είναι γνωστό ως μεσολαβητής, είναι το τρίτο χαρακτηριστικό της Διαμεσολάβησης. Ο μεσολαβητής πρέπει να είναι αποδεκτός από τα εμπλεκόμενα μέρη, να αποπνέει εμπιστοσύνη και στα δύο μέρη, να είναι ουδέτερος και να μην εμπλέκεται με οποιοδήποτε από τα μέρη. Το απόρρητο είναι το τελικό στοιχείο της διαδικασίας της Διαμεσολάβησης. Κρατώντας τη διαδικασία απόρρητη είναι ζωτικής σημασίας, υπό την έννοια ότι παρέχει στα μέρη ήσυχο και αδιάλειπτο χρόνο για να συλλογιστούν τα προβλήματα και να προσπαθήσουν να βρουν ένα κοινό έδαφος για την επίλυση της διαφοράς. Με την αποδοχή της Διαμεσολάβησης, η κυβέρνηση αναγνωρίζει ότι η διαφορά είναι ζήτημα διεθνούς ενδιαφέροντος.

δ)Συνδιαλλαγή

Η Συνδιαλλαγή συνδυάζει στοιχεία από την έρευνα και την διαμεσολάβηση. Η διαδικασία της Συνδιαλλαγής περιλαμβάνει τη διερεύνηση από ένα τρίτο μέρος της βάσης της διαφοράς και την υποβολή της έκθεσης, που ενσωματώνει προτάσεις για την επίλυση.³⁵

Ως Συνδιαλλαγή ορίζεται «μία μέθοδος για την επίλυση διεθνών διαφορών οποιασδήποτε φύσης, σύμφωνα με την οποία, η Επιτροπή - που έχει συσταθεί από τα συμβαλλόμενα μέρη, είτε σε μόνιμη βάση, είτε σε *ad hoc* βάση για να ασχοληθεί με μία διαφορά - προχωρεί στην αμερόληπτη εξέταση της διαφοράς και επιχειρεί να προσδιορίσει τους όρους διευθέτησης αποδεκτής από τα μέρη ή να παράσχει στα συμβαλλόμενα μέρη τις ενισχύσεις, που μπορεί να έχουν ζητήσει».³⁶

Οι εκθέσεις που υποβάλλονται από τις επιτροπές συνδιαλλαγής δεν έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα για τα εμπλεκόμενα μέρη και στο σημείο αυτό η συνδιαλλαγή διαφέρει σημαντικά από τη διαιτησία και τον δικαστικό διακανονισμό. Ο Χάρτης Ηνωμένων Εθνών, στο άρθρο 33, αναφέρει τη Συνδιαλλαγή μεταξύ των ειρηνικών μέσων για την επίλυση των διαφορών, στην οποία τα κράτη μέλη μπορούν να προσφύγουν. Επίσης, η Διακήρυξη των Αρχών του Διεθνούς Δικαίου σχετικά με τις Φιλικές Σχέσεις και τη Συνεργασία μεταξύ των Κρατών, σύμφωνα με τον Χάρτη Ηνωμένων Εθνών και η Διακήρυξη της Μανίλα για την Ειρηνική Επίλυση των Διεθνών Διαφορών αναφέρονται στη Συνδιαλλαγή, ως μια από τις μεθόδους, που τα Κράτη θα πρέπει να χρησιμοποιούν, όταν αναζητούν την έγκαιρη και δίκαιη επίλυση των διεθνών διαφορών τους.³⁷ Ωστόσο, η μέθοδος της Συνδιαλλαγής δεν έχει χρησιμοποιηθεί ευρέως. Εντούτοις, έχει έναν ρόλο να διαδραματίσει. Είναι εξαιρετικά ευέλικτη και με την αποσαφήνιση των πραγματικών περιστατικών

³⁵Rama M., «*Peaceful Settlement of Disputes and Conflict Prevention*», ed. Weiss, T.- Daws, S., (The Oxford Handbook on the United Nations, New York 2007):305

³⁶ Ο παραπάνω ορισμός δόθηκε από το Ινστιτούτο Διεθνούς Δικαίου, το 1961 και αποτελεί το άρθρο 1 του κανονισμού για την Διαδικασία της Διεθνούς Συνδιαλλαγής.

³⁷Office of Legal Affairs Codification Division, «*Handbook on the Peaceful Settlement of Disputes between States*», (United Nations, New York, 1992):46

και τη συζήτηση προτάσεων μπορεί να τονώσει τις διαπραγματεύσεις μεταξύ των μερών.

ε) Προσφυγή σε Περιφερειακούς Οργανισμούς

Είναι γεγονός ότι σήμερα σε πολλές γεωγραφικές περιφέρειες ανά τον κόσμο οι διακρατικές διαφορές μειώνονται, ενώ οι ενδοκρατικές τείνουν να αυξάνονται συνεχώς. Βασικές αιτίες των ενδοκρατικών διαφορών είναι οι βίαιες εξεγέρσεις, που λαμβάνουν χώρα με σκοπό είτε την ανατροπή απολυταρχικών καθεστώτων και τη μετάβαση σε δημοκρατικά συστήματα διακυβέρνησης είτε για λόγους θρησκείας και ιδεολογίας.

Η διεθνής πρακτική δείχνει ότι οι Περιφερειακοί Οργανισμοί διαδραμάτισαν και συνεχίζουν να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στον τομέα της ειρηνικής επίλυσης διαφορών και σε ενδοκρατικές διαφορές.

Το άρθρο 33 του ΧαρτΗΕ αναφέρει: *«να καταφεύγουν σε τοπικούς οργανισμούς ή συμφωνίες μεταξύ των ειρηνικών μέσων, στα οποία τα κράτη-μέρη μιας διαφοράς πρέπει να αναζητήσουν τη λύση της διαφοράς, η συνέχιση της οποίας, είναι πιθανό να θέσει σε κίνδυνο τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας»*. Πέραν όμως από το άρθρο 33 του ΧαρτΗΕ, οι περιφερειακοί οργανισμοί ή συμφωνίες, καθώς και το νομικό πλαίσιο της συνύπαρξης με τον ΟΗΕ, εξετάζονται στο κεφάλαιο VIII του Χάρτη και, πιο συγκεκριμένα, στο άρθρο 52 αυτού.

Το άρθρο 52§1 αναφέρεται σε δύο όρους τις «περιφερειακές συμφωνίες» και τους «περιφερειακούς οργανισμούς» ως εξής: *«Καμία διάταξη του παρόντος Χάρτη δεν αποκλείει την ύπαρξη τοπικών συμφωνιών ή οργανισμών για την αντιμετώπιση τέτοιων θεμάτων, που αφορούν στη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, ως είναι κατάλληλα για περιφερειακή δράση, με την προϋπόθεση ότι οι εν λόγω συμφωνίες ή οργανισμοί και οι δραστηριότητές τους συνάδουν με τους σκοπούς και τις Αρχές των Ηνωμένων Εθνών»*.

Με τον όρο «περιφερειακές συμφωνίες» νοούνται συμφωνίες (περιφερειακές πολυμερείς συνθήκες), βάσει των οποίων τα κράτη της περιοχής πρέπει να

αναλάβουν να ρυθμίσουν τις σχέσεις τους στο ζήτημα της διευθέτησης των διαφορών, χωρίς να υπάρχει ένα μόνιμο ίδρυμα ή περιφερειακός διεθνής οργανισμός με διεθνή νομική προσωπικότητα. Αντιθέτως, ο όρος «περιφερειακός οργανισμός», αναφέρεται στην δημιουργία περιφερειακών διεθνών οργανισμών, που «γεννήθηκαν» από περιφερειακές πολυμερείς συνθήκες κάτω από ένα μόνιμο όργανο με διεθνή νομική προσωπικότητα για την εκτέλεση ευρύτερων λειτουργιών στον τομέα της διατήρησης της ειρήνης και της ασφάλειας, συμπεριλαμβανομένης της επίλυσης των διαφορών.

Με βάση αυτή τη διάταξη, οι περιφερειακές συμφωνίες ή οργανισμοί, που οργανώνονται με συνέπεια ως προς τους σκοπούς και τις αρχές του Χάρτη είναι υποχρεωμένοι να βοηθήσουν στην επίλυση των τοπικών διαφορών. Η διάταξη αυτή δεν προβλέπει έναν ορισμό για τις περιφερειακές συμφωνίες ή οργανισμούς, αλλά καθιστά σαφές στο άρθρο 52§2 ότι τα κράτη-μέλη πρέπει να καταβάλουν κάθε προσπάθεια για την επίτευξη ειρηνικής διευθέτησης των τοπικών διαφορών με τη βοήθεια των τοπικών περιφερειακών συμφωνιών ή οργανισμών τους, πριν προσφύγουν στο Συμβούλιο Ασφαλείας.

Δεν είναι τυχαίο ότι ο Χάρτης δεν παρέχει έναν ακριβή ορισμό των τοπικών περιφερειακών συμφωνιών και οργανισμών. Με αυτό τον τρόπο δίνει την ευελιξία στις ενέργειες μιας ομάδας Κρατών να ασχοληθεί με ένα ζήτημα κατάλληλο για περιφερειακή δράση, το οποίο θα μπορούσε επίσης, να συμβάλει στη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Η συμπερίληψη της προσφυγής σε τοπικούς οργανισμούς ή συμφωνίες μεταξύ των μέσων της ειρηνικής επίλυσης των διαφορών σύμφωνα με το άρθρο 33 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, ήταν για να δοθεί στα κράτη-μέλη η δυνατότητα να εφαρμόσουν κάποιο από τα ειρηνικά μέσα, που απαριθμούνται σε περιφερειακό πλαίσιο ή φόρουμ.

Έτσι, η διευθέτηση των διαφορών μέσω περιφερειακών οργανισμών, που βασίζεται στην ελεύθερη επιλογή των συγκεκριμένων μέσων (διαπραγμάτευσης, έρευνας, καλών υπηρεσιών, διαμεσολάβησης, συμβιβασμού, διαιτησίας και δικαστικού διακανονισμού) από τα μέρη σε μία τοπική διαμάχη, επικαλείται πρώτα τις διαδικασίες, που καθορίζονται σε περιφερειακό πλαίσιο, όπως προβλέπεται στο άρθρο 52 του Χάρτη.

1.2 Η Εμπλοκή του ΟΑΣΕ στην επίλυση συγκρούσεων

Για την επίλυση των συγκρούσεων όπως αυτές που εξετάζει η παρούσα εργασία έχει κυρίως χρησιμοποιηθεί η «διπλωματία πρώτης τροχιάς» στην οποία εντάσσεται και η εμπλοκή διεθνών οργανισμών. Στην περίπτωση των εκκρεμών συγκρούσεων ο Οργανισμός Ασφάλειας και Συνεργασίας στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο όπως θα δούμε σε άλλο κεφάλαιο της εργασίας.

Ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη -ΟΑΣΕ (Organization for Security and Cooperation in Europe - OSCE) με έδρα τη Βιέννη, είναι ο μεγαλύτερος διακρατικός οργανισμός για την διαφύλαξη της ασφαλείας στον κόσμο. Αποτελείται από 57³⁸ κράτη και γεωγραφικά καλύπτει όλες τις χώρες της Ευρώπης, τις Ηνωμένες Πολιτείες, τον Καναδά, τη Ρωσία και τις χώρες του Καυκάσου και της Κεντρικής Ασίας. Θεωρείται το μοναδικό περιφερειακό φόρουμ που ενσωματώνει τον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο και την ευρωασιατική περιοχή, καθώς αγκαλιάζει την ευρύτερη περιοχή από το Βανκούβερ έως το Βλαδιβοστόκ, όπως συχνά αναφέρεται. Είναι το αποτέλεσμα της διαδικασίας που άρχισε το 1973, ως Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη - ΔΑΣΕ (Conference for Security and Cooperation in Europe-CSCE) προκειμένου να λειτουργήσει ως ένα πολυμερές βήμα διαλόγου και συνεργασίας μεταξύ Ανατολής και Δύσης με στόχο την ενίσχυση της ασφαλείας και την αποτροπή των συγκρούσεων, δίνοντας έμφαση στους τομείς της ασφαλείας, της οικονομίας, της επιστήμης, του περιβάλλοντος, του εκδημοκρατισμού, των εθνικών μειονοτήτων και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ο ΟΑΣΕ αρχικά ξεκίνησε ως Διάσκεψη για την Ασφάλεια και την Συνεργασία στην Ευρώπη (ΔΑΣΕ)³⁹ και από το 1975 έως και το 1990 υπήρξε μια διαδικασία περιοδικών διασκέψεων στην οποία συμμετείχαν όλα τα κράτη της Ευρώπης εκτός της Αλβανίας, η οποία προσχώρησε αργότερα καθώς και ο

³⁸Ηρακλείδης Α., Κωστάκος Γ., Φραγκονικολόπουλος Χ. «Διεθνείς Διενέξεις, Αντιμετώπιση και Επίλυση- Στοιχεία θεωρίας και πράξης». (Αθήνα, Ι. Σιδέρης 2009):155.

³⁹Η ΔΑΣΕ είναι γνωστή και ως Διαδικασία του Ελσίνκι.

Καναδάς και οι ΗΠΑ.⁴⁰ Η ιδέα για τη δημιουργία της ΔΑΣΕ προήλθε από την Σοβιετική Ένωση και έγινε δεκτή από τον Δυτικό Κόσμο με την προϋπόθεση ότι θα εξετάζονταν και θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ανθρωπίνων επαφών και διακίνησης ιδεών και πληροφοριών.

Η Διαδικασία του Ελσίνκι υπήρξε το μοναδικό φόρουμ μεταξύ των δύο συνασπισμών, στο οποίο συνδιαλέγονταν και διαπραγματεύονταν διατάξεις για τις διακρατικές σχέσεις καθώς και τη συμπεριφορά των κρατών τους εσωτερικά. Η ΔΑΣΕ ως θεσμικό πλαίσιο πανευρωπαϊκής συνεργασίας και διαχείρισης της ύφεσης βασιζόταν στην ισότητα των κρατών και οι αποφάσεις λαμβάνονταν για το λόγο αυτό με συναίνεση (consensus), δηλαδή χωρίς επιφυλάξεις αντιπροσώπων. Η εξέλιξη της Διάσκεψης ακολούθησε την απρόοπτη πορεία των σχέσεων Ανατολής και Δύσης. Συγκεκριμένα, ο διάλογος κορυφώθηκε, ύστερα από περίοδο ύφεσης, με τη συνάντηση κορυφής στις 19 και 20.11.1990. Σε αυτή έλαβαν μέρος οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων, οι οποίοι συναντήθηκαν για πρώτη φορά μετά τη Διάσκεψη του Ελσίνκι και υιοθέτησαν το «Χάρτη για την νέα Ευρώπη» (Ελσίνκι II).

Η εξέλιξη αυτή είχε ως συνέπεια την ενίσχυση των δομών, η οποία συνοδεύτηκε από εντατικοποίηση και διαφοροποίηση των δράσεων καθώς και από μετεξέλιξη της Διάσκεψης σε Οργανισμό. Η αναβάθμιση της χαλαρής δομής των συναντήσεων για την ανταλλαγή απόψεων σε έναν περιφερειακό διεθνή οργανισμό, τον Οργανισμό για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) έγινε στη συνάντηση κορυφής της Βουδαπέστης, στις 05 και 06.12.1994. Οι 52 αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων υιοθέτησαν το λεγόμενο «Κείμενο της Βουδαπέστης»⁴¹ με το οποίο πριμοδοτούν τον οργανισμό με νέες εξουσίες και αρμοδιότητες με στόχο την αποτελεσματικότερη εκπλήρωση της αποστολής του.

Στην ουσία, το Κείμενο της Βουδαπέστης κατέστησε τον ΟΑΣΕ βασικό «εργαλείο» έγκαιρης προειδοποίησης πρόληψης συγκρούσεων, διαχείρισης

⁴⁰Ηρακλείδης Α., Κωστάκος Γ., Φραγκονικολόπουλος Χ. «Διεθνείς Διενέξεις, Αντιμετώπιση και Επίλυση- Στοιχεία θεωρίας και πράξης». (Αθήνα, Ι. Σιδέρης 2009):155.

⁴¹Μπορείτε να ανατρέξετε σε ολόκληρο το κείμενο στο <https://www.osce.org/mc/39554?download=true> [Ανακτήθηκε 7 Οκτωβρίου 2016]

κρίσεων και την αποκατάσταση της ειρήνης σε περιοχές όπου έχουν σημειωθεί συγκρούσεις. Η διαδικασία αυτή είναι γνωστή και ως «ο κύκλος των συγκρούσεων» (*conflict cycle*).

Τα κύρια εργαλεία του οργανισμού για την αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου είναι μέσω των πεδίων επιχειρήσεων (*field operations*) που αναπτύσσει ο οργανισμός και μέσω του Κέντρου Πρόληψης Συγκρούσεων. Το Κέντρο Πρόληψης Συγκρούσεων δημιουργήθηκε το 1990 με σκοπό να βοηθήσει στη μείωση του κινδύνου ξεσπάσματος συγκρούσεων. Σήμερα το Κέντρο προωθεί τον διάλογο και διευκολύνει την διαπραγμάτευση, την διαμεσολάβηση και άλλα μέσα πρόληψης και επίλυσης των συγκρούσεων και υποστηρίζει τις περιφερειακές πρωτοβουλίες συνεργασίας.⁴²

Ο ΟΑΣΕ αποτελεί περιφερειακό σύμφωνο, με βάση το Κεφάλαιο 8 του Χάρτη του ΟΗΕ. Η δραστηριότητα του ΟΑΣΕ αναπτύσσεται γύρω από τους τρεις βασικούς άξονες της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι του Αυγούστου 1975:

- Αντιμετώπιση προβλημάτων ασφαλείας στην Ευρώπη.
- Συνεργασία στα πεδία της οικονομίας, της επιστήμης, της τεχνολογίας και του περιβάλλοντος.
- Συνεργασία στον τομέα της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Ωστόσο, έχει ως πρωταρχική αποστολή την πρόληψη των συγκρούσεων και τη διαχείριση κρίσεων μέσω μηχανισμών έρευνας και ειρηνικής διευθέτησης των διαφορών καθώς και συμμετοχής σε επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης.⁴³ Από τις πιο αξιοσημείωτες περιπτώσεις συμμετοχής του ΟΑΣΕ σε επίλυση συγκρούσεων και ειρηνευτικές διαδικασίες αποτελεί η περίπτωση διευθέτησης της σύγκρουσης ανάμεσα στο Αζερμπαϊτζάν και την Αρμενία για το Ναγκόρνο-Καραμπάχ. Μετά την υπουργική απόφαση τον Μάρτιο του 1992 στο Ελσίνκι και έως τη σύγκλιση ειρηνευτικής διάσκεψης στο Μινσκ τον Απρίλιο του 1992,

⁴²Αναλυτικότερα για το Κέντρο πρόληψης συγκρούσεων βλ. <http://www.osce.org/cpc/13717?download=true> [Ανακτήθηκε 7 Οκτωβρίου 2016]

⁴³Office of Legal Affairs Codification Division, «*Handbook on the Peaceful Settlement of Disputes between States*», (United Nations, New York, 1992):87

συστάθηκε επιτροπή από τον ΟΑΣΕ, η οποία αναμενόταν να παρατηρεί και αν ελέγχει τη διατήρηση της κατάπαυσης του πυρός μεταξύ των αντιμαχόμενων μερών.⁴⁴

Προκειμένου να εγγυηθεί την ειρήνη και την ασφάλεια στην Ευρώπη, ο ΟΑΣΕ αναπτύσσει δράσεις στον τομέα του ελέγχου και της μείωσης των εξοπλισμών στην ήπειρο αυτή, ιδίως των συμβατικών δυνάμεων, μέσω συμφωνιών που θέτουν ανώτατα όρια των στρατιωτικών δυνάμεων και εξοπλισμών στην Ευρώπη (π.χ. συνθήκη του Παρισιού της 19.01.1990 για τις συμβατικές ένοπλες δυνάμεις στην Ευρώπη, που συμπληρώθηκε με τη συμφωνία του Ελσίνκι της 10.07.1992).

Ο ΟΑΣΕ πέρα από την ειρηνευτική διάσταση και εκείνη του ελέγχου των εξοπλισμών έχει και μία ανθρωπιστική. Μάλιστα, αυτή η διάσταση, η οποία αναπτύσσεται κυρίως με την προστασία των εθνικών μειονοτήτων και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατέχει προέχουσα θέση. Ο Χάρτης του Παρισιού προβλέπει ορισμένα θεμελιώδη δικαιώματα (ελευθερία σκέψης, συνείδησης, θρησκείας, ελευθερία έκφρασης, ένωσης και συνάθροισης, ελευθερία κυκλοφορίας, απαγόρευση αυθαίρετης σύλληψης και κράτησης, απαγόρευση βασανιστηρίων και βάνανσης, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή ποινών, δικαίωμα δίκαιης δίκης, δικαίωμα ιδιοκτησίας και διοίκησης ατομικής επιχείρησης). Ο σεβασμός των δικαιωμάτων αυτών παρακολουθείται από αποστολές εμπειρογνομόνων και με βάση διαδικασίες πληροφόρησης και διαβούλευσης.

Εξάλλου, ο ΟΑΣΕ λειτουργεί και ως πλαίσιο συνεργασίας στον οικονομικό, πολιτισμικό και περιβαλλοντικό τομέα⁴⁵ καθώς και στον τομέα της περιφερειακής συνεργασίας.

⁴⁴Hill W.H, «OSCE Conflict Resolution and Peacekeeping, Past and Future», (SEC.DAYS/22/13 23 September 2013):3.

⁴⁵Η Περιβαλλοντική και Οικονομική Διάσταση έχει ως στόχο της να διευκολύνει τη συνεργασία μεταξύ των χωρών που συμμετέχουν στον ΟΑΣΕ αλλά και των πλέον ειδικευμένων Διεθνών Οργανισμών σε συγκεκριμένα θέματα. Με γνώμονα πάντα την Ασφάλεια στην Ευρώπη, προσδιορίζονται οι οικονομικές και περιβαλλοντικές πραγματικότητες που θα μπορούσαν να

2. Οι εκκρεμείς συγκρούσεις στην ευρύτερη περιοχή του Ευξείνου Πόντου

Εισαγωγή

Κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει το γεγονός ότι για να κατανοήσουμε καλύτερα το ξέσπασμα, το πλαίσιο επίλυσης αλλά και τις δυσκολίες επίλυσης των εκκρεμών συγκρούσεων στην ευρύτερη περιοχή του Ευξείνου Πόντου είναι σημαντικό να γνωρίζουμε το ιστορικό υπόβαθρο τους. Για αυτό τον λόγο στην πρώτη ενότητα του κεφαλαίου θα παρουσιαστούν συνοπτικά οι εκκρεμείς συγκρούσεις. Στη δεύτερη ενότητα θα επιχειρήσουμε να εντοπίσουμε και να καταγράψουμε τα κοινά χαρακτηριστικά των διενέξεων και τις διαφορές τους. Με αυτό τον τρόπο ο αναγνώστης θα έχει τη δυνατότητα να γνωρίζει παραμέτρους (ιστορικές, πολιτικές κλπ) οι οποίες φωτίζουν πλευρές των δυσκολιών αλλά και των δυνατοτήτων επίλυσης των συγκρούσεων .

2.1 Το ιστορικό των εκκρεμών συγκρούσεων

Στον σημερινό κόσμο, όπως διαμορφώθηκε μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, οι εστίες έντονης και βίαιης αντιπαράθεσης ξέσπασαν στην περιοχή της Ανατολικής Ευρώπης και της Υπερκαυκασίας. Ειδικότερα, λίγο πριν την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, το 1988-1989, ξέσπασε ο πόλεμος στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ, ο οποίος είχε διάρκεια τέσσερα έτη. Ενώ, ένα χρόνο μετά το ξέσπασμα του πολέμου στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ ακολουθεί ο εμφύλιος πόλεμος στην Νότια Οσσετία, στη Γεωργία, ο οποίος διήρκησε δύο χρόνια. Με τη λήξη της εμφύλιας σύρραξης στην Νότια Οσσετία, ξεσπά εμφύλια σύγκρουση στη Γεωργία· αυτή τη φορά στην Αμπχαζία. Παρόμοια ξεσπάσματα την ίδια περίοδο παρατηρήθηκαν ανάμεσα στις αρχές της Υπερδνειστερίας και της Μολδαβικής κυβέρνησης.⁴⁶ Οι συγκρούσεις αυτές

την επηρεάσουν και προτείνονται σχετικές λύσεις. Ως παραδείγματα αναφέρονται η μελέτη των οικονομικών επιπτώσεων του φαινομένου της παράνομης διακίνησης (προσώπων, ναρκωτικών ουσιών, όπλων) ή των συνεπειών της (παράνομης και νόμιμης) μετανάστευσης σε συνδυασμό με τις δημογραφικές εξελίξεις.

⁴⁶MacFarlane S., «Frozen Conflicts in the Former Soviet Union –The Case of Georgia/South Ossetia» institute for Peace Research and Security Policy at the University of Hamburg / IFSH

μέχρι και σήμερα εξακολουθούν να υφίσταντο και να πολλαπλασιάζονται, με πιο πρόσφατη την κρίση στην Ουκρανία (2013).

2.1.1 Το πρόβλημα του Ναγκόρνο-Καραμπάχ⁴⁷

Η αυτόνομη περιοχή του Ναγκόρνο-Καραμπάχ⁴⁸ (το «Ναγκόρνο» σημαίνει στα ρωσικά ορεινός, ενώ το «Καραμπάχ» στα τουρκικά σημαίνει μαύρος κήπος) είναι ένα υψίπεδο έκτασης 400 τετραγωνικών χιλιομέτρων και βρίσκεται εντός του Αζερμπαϊτζάν.⁴⁹ Παρόλο που το 95% του πληθυσμού είναι αρμενικής καταγωγής, η περιοχή αποτελεί κομμάτι του Αζερμπαϊτζάν.

Η περιοχή του Ναγκόρνο-Καραμπάχ αποτελεί «μήλο της Έριδος» για το Αζερμπαϊτζάν και την Αρμενία, οι οποίες το διεκδικούν από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Πιο συγκεκριμένα, όταν η ευρύτερη περιοχή του Καυκάσου προσαρτήθηκε στη Σοβιετική Ένωση (1920-1921), τα σύνορα μεταξύ Αρμενίας και Αζερμπαϊτζάν δεν είχαν διευθετηθεί αμέσως. Εξαιτίας λοιπόν αυτής της ασάφειας των συνόρων αναδύθηκε και το πρόβλημα του Ναγκόρνο-Καραμπάχ.⁵⁰ Τον Δεκέμβριο του 1920 ωστόσο, ύστερα από Σοβιετική πίεση, η Αζέρικη Επαναστατική Επιτροπή ανακοίνωσε στον αρμενικό πληθυσμό του ορεινού Καραμπάχ το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση, εντός του σοβιετικού κράτους. Τον Ιούνιο του 1921 επικυρώθηκε η απόφαση από το Γραφείο Καυκασιανών Υποθέσεων της Κεντρικής Επιτροπής του Ρωσικού Κομμουνιστικού Κόμματος. Ωστόσο, τον Ιούλιο του ίδιου έτους η σοβιετική κυβέρνηση παραχώρησε με καθεστώς αυτονομίας το Καραμπάχ στο Μπακού.

(Hrsg.) OSCE Yearbook 2008, Seite 23 - 34, Yearbook on the Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE):.23

⁴⁷Η διαμάχη ανάμεσα στο Αζερμπαϊτζάν και την Αρμενία για τον θύλακα του Ναγκόρνο-Καραμπάχ είναι ίσως η σημαντικότερη εκκρεμής σύγκρουση στην περιοχή του Καυκάσου καθώς εμπλέκονται δυο ανεξάρτητα κράτη.

⁴⁸ Βλ. Χάρτη 1 στα παραρτήματα

⁴⁹Καραγιάννης, Μ., «Εθνοτικές Συγκρούσεις στο Καύκασο και την Κεντρική Ασία: Μια συγκριτική ανάλυση» ,(Αθήνα, ΕΚΕΜ 2005), σελ.15

⁵⁰ Cornell S., «Undeclared War: The Nagorno- Karabakh Conflict Reconsidered», Journal of South Asian and Middle East Studies, vol. 20, no.4,(Fall 1997): 2

Η απόφαση, όμως, για τη δημιουργία ενός αυτόνομου Καραμπάχ, δεν ευχαρίστησε ούτε το Ερεβάν, καθώς θεωρούσε την περιοχή αυτή εθνικό του έδαφος, ούτε και το Μπακού διότι θεωρούσε ότι υπονομεύεται έτσι η κυριαρχία του Σοβιετικού Αζερμπαϊτζάν. Ωστόσο, ο πληθυσμός του Ναγκόρνο-Καραμπάχ, ο οποίος είναι κυρίως αρμενικής καταγωγής, άρχισε να επιζητά και να διεκδικεί την ενσωμάτωση του, ήδη από τα μέσα του 1960, στην Αρμενική Σοβιετική Δημοκρατία. Στα τέλη της δεκαετίας του 1980, όταν η Σοβιετική Ένωση άρχισε να καταρρέει οι εχθροπραξίες στη περιοχή ξεκίνησαν και πάλι. Αυτή τη φορά, όμως, το Συμβούλιο Αντιπροσώπων του Ναγκόρνο-Καραμπάχ ζήτησε επίσημα την απόσχιση του από τη Σοβιετική Δημοκρατία του Αζερμπαϊτζάν και την ενσωμάτωση του από της ΣΣΔ της Αρμενίας. Οι αρχές του Μπακού αντέδρασαν καθώς σύμφωνα με το Σοβιετικό σύνταγμα του 1978 η αλλαγή των συνόρων ανάμεσα στις σοβιετικές δημοκρατίες ήταν εφικτές μόνο με τη συναίνεσή τους.⁵¹ Το Ερεβάν, σε αντίθεση με το Σοβιέτ του Αζερμπαϊτζάν, αποδέχτηκε με ομόφωνο ψήφισμα το αίτημα των Αρμενίων που κατοικούσαν στο Καραμπάχ.⁵²

Το Κρεμλίνο δεν αποδέχτηκε μία τέτοια απόφαση, καθώς θεωρούσε, όπως φάνηκε και αργότερα, ότι μία τέτοιου είδους προσάρτηση θα άνοιγε τον δρόμο και σε άλλες εθνοτικές ομάδες να απαιτήσουν αλλαγές συνόρων. Η απόρριψη από το Κρεμλίνο είχε ως αποτέλεσμα το ξέσπασμα έντονων εχθροπραξιών ανάμεσα στις δυο ανεξάρτητες σοβιετικές δημοκρατίες με αποτέλεσμα πολλές ανθρώπινες ζωές να χαθούν. Τον Ιανουάριο του 1989 η σοβιετική κυβέρνηση έθεσε υπό τον έλεγχο της το Ναγκόρνο-Καραμπάχ προσπαθώντας με αυτό τον τρόπο να εξισορροπήσει την κατάσταση. Η κατάσταση, ωστόσο, παρέμεινε εκτός ελέγχου καθώς οι βίαιες συγκρούσεις μεταξύ των δυο πλευρών εντεινόνταν ολοένα και περισσότερο.⁵³ Η Μόσχα, τον Νοέμβριο του 1989,

⁵¹Καραγιάννης Μ., «Εθνοτικές Συγκρούσεις στο Καύκασο και την Κεντρική Ασία: Μια συγκριτική ανάλυση», (Αθήνα, ΕΚΕΜ 2005);18

⁵²Ο' Balance E., «Wars in the Caucasus 1990-1995», (New York, New York Un. Press 1997):35

⁵³Αναλυτικότερα βλ. Cornell S., «Undeclared War: The Nagorno- Karabakh Conflict Reconsidered», Journal of South Asian and Middle East Studies, vol. 20, no.4, Fall 1997

εξαιτίας της αδυναμίας της να επιβάλλει την ειρήνευση στη περιοχή παραχώρησε και πάλι τη διοίκηση του θύλακα στη κυβέρνηση του Μπακού.

Η κατάσταση στην περιοχή, όμως, αντί να βελτιώνεται, επιδειωνόταν συνεχώς. Έτσι τις πρώτες ημέρες του Σεπτεμβρίου του 1991, οι αρχές του Ναγκόρνο-Καραμπάχ, εκμεταλλευόμενες την πολιτική αναταραχή στη Μόσχα, ανακήρυξαν την περιοχή σε ανεξάρτητη σοβιετική δημοκρατία. Φυσικά, το Μπακού απάντησε άμεσα με ψήφισμα που καταργούσε την αυτονομία του θύλακα.⁵⁴

Στις 26 Δεκεμβρίου 1991, το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, ο οποίος σήμανε και την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, είχε ως αποτέλεσμα την όξυνση του προβλήματος του Ναγκόρνο-Καραμπάχ, καθώς για το Ερεβάν δεν νοούνταν η παραμονή του θύλακά του σε ένα αμιγώς αζερικό κράτος. Τον Ιανουάριο του 1992, οι αρχές του Ναγκόρνο-Καραμπάχ ψήφησαν υπέρ της δημιουργίας της ανεξάρτητης δημοκρατίας του Αρτσάχ (η ονομασία του Ναγκόρνο-Καραμπάχ στα αρμένικα). Η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης δεν σήμανε μόνο τον κατακερματισμό των σοβιετικών δημοκρατιών αλλά και τη διάσπαση του σοβιετικού βαρύ οπλισμού στην Υπερκαυκασία, με αποτέλεσμα όλος ο εξοπλισμός να βρεθεί στα χέρια των αντιμαχόμενων πλευρών. Έτσι λοιπόν, η διαμάχη για την κυριότητα επί του Ναγκόρνο-Καραμπάχ από μια απλή διένεξη εξελίχθηκε σε διακρατικό πόλεμο μεταξύ Αζερμπαϊτζάν και Αρμενίας.

Η ένοπλη σύρραξη συνεχίστηκε έως τον Μάιο του 1994, οπότε και έλαβε τέλος με την συμφωνία κατάπαυσης του πυρός μεταξύ των δύο αντιμαχόμενων μερών, ύστερα από παρέμβαση της ρωσικής κυβέρνησης. Ο αρμενο-αζερικός πόλεμος είχε ως απόρροια πάνω από ένα εκατομμύριο Αρμένιοι και Αζέριοι να εκτοπιστούν και κόστισε τη ζωή σε 15.000 ανθρώπους. Με την εκεχειρία, οι αρμένικες αρχές βρέθηκαν να έχουν υπό την κατοχή τους όχι μόνο ολόκληρο το Ναγκόρνο-Καραμπάχ αλλά και πολλά παρακείμενα αζέρικα εδάφη. «Η «ψυχρή ειρήνη» που επικρατεί τα τελευταία 20 χρόνια διακόπτεται συχνά από

⁵⁴Το αζέρικο κοινοβούλιο στις 27 Νοεμβρίου 1991 ύστερα από ψηφοφορία καταργούσε την αυτονομία του Ναγκόρνο-Καραμπάχ

κρούσματα βίας και συγκρούσεις που προκαλούν ανησυχίες για επανέναρξη του πολέμου».⁵⁵

2.1.2 Οι εθνοτικές συγκρούσεις στη Γεωργία⁵⁶

2.1.2 α) Η περίπτωση της Νότιας Οσσετίας

Η Γεωργία, συγκρινόμενη με τις άλλες δύο δημοκρατίες του Καύκασου (Αζερμπαϊτζάν και Αρμενίας), αποτελεί μια ιδιαίτερη περίπτωση εσωτερικής οργάνωσης και κρατικής λειτουργίας καθώς η κεντρική εξουσία της Τιφλίδας δεν έχει καμία απολύτως ισχύ στις δύο αυτοανακηρυγμένες δημοκρατίες της Αμπχαζίας και της Νότιας Οσσετίας.

Με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, η σοβιετική δημοκρατία της Γεωργίας βυθίστηκε σε πολιτικό χάος και εμφύλιο πόλεμο. Οι πρώτες εστίες βίαιης σύγκρουσης έλαβαν χώρα στη Νότιο Οσσετία, η οποία κατά τη περίοδο της Σοβιετικής Ένωσης αποτελούσε αυτόνομη περιοχή στο εσωτερικό της Γεωργίας. Ο εμφύλιος πόλεμος στη Νότιο Οσσετία διήρκησε από το 1989 έως το 1992. Ωστόσο, οι εστίες έντονης βίας και αντιπαράθεσης ανάμεσα στη Νότιο Οσσετία και την Γεωργιανή κυβέρνηση παρατηρούνται ήδη από το 1920. Η ηγεσία της Νοτίου Οσσετίας διέπραξε δεκάδες επαναστάσεις με αίτημα την ανεξαρτησία. Με την προσάρτηση της Γεωργίας στη ΕΣΣΔ, δόθηκε στη Νότιο Οσσετία το καθεστώς της «αυτόνομης περιφέρειας» εντός του Σοβιέτ της Γεωργίας.

Αφορμή για τη σύγκρουση ανάμεσα στην Οσσετία και την Τιφλίδα υπήρξε η εθνικιστική πολιτική της δεύτερης στον τομέα της εκπαίδευσης ανακηρύσσοντας τα γεωργιανά ως επίσημη γλώσσα της δημοκρατίας τον Αύγουστο του 1989. Η κίνηση αυτή χαρακτηρίστηκε από τις αρχές της Ν. Οσσετίας ως «πολιτιστικός ιμπεριαλισμός».⁵⁷ Η συντριπτική πλειοψηφία του

⁵⁵ Πηγή: <http://www.skai.gr/news/world/article/311453/ekriktiki-katastasi-sto-nagorno-karabah-ekklisi-gia-eirini-apo-poutin-kai-ee/#ixzz4MUscIMtb> [Ανακτήθηκε 7 Οκτωβρίου 2016]

⁵⁶ Βλ. Χάρτη 2 στα παραρτήματα

⁵⁷Καραγιάννης Μ., «Εθνοτικές Συγκρούσεις στο Καύκασο και την Κεντρική Ασία:Μια συγκριτική ανάλυση», (Αθήνα, ΕΚΕΜ 2005): 24

πληθυσμού της Ν. Οσσετίας ομιλούν την εθνικής τους γλώσσα και τη ρωσική, που ήταν η lingua franca της Σοβιετικής Ένωσης. Συμπεραίνουμε, λοιπόν, ότι η ανακήρυξη των γεωργιανών σε επίσημη γλώσσα του Σοβιέτ της Γεωργίας, επηρέαζε άμεσα την επαγγελματική και κοινωνική ζωή των μη γεωργιανόφωνων ομιλητών κατοίκων της χώρας.

Έτσι, το 1989 οι αρχές της Νοτίου Οσσετίας, θεωρώντας ότι η Τιφλίδα τους υπονομεύει πολιτικά, έστειλαν αίτημα στην κυβέρνηση της Γεωργίας ζητώντας την ανακήρυξη της Νοτίου Οσσετίας σε αυτόνομη δημοκρατία. Το αίτημα τους, όπως ήταν αναμενόμενο, όχι μόνο απορρίφτηκε αλλά προκάλεσε ακόμη μεγαλύτερη ένταση ανάμεσα στις αντιμαχόμενες πλευρές.

Η κατάσταση επιδεινώθηκε ακόμη περισσότερο όταν η ηγεσία της Τιφλίδας λίγο πριν τις γεωργιανές βουλευτικές εκλογές του 1990, υιοθέτησε νόμο με τον οποίο κανένα περιφερειακό πολιτικό κόμμα δεν μπορούσε να συμμετέχει στις εκλογές. Ως ένδειξη διαμαρτυρίας οι αρχές της Νοτίου Οσσετίας διοργανώνουν δικές τους αυτόνομες εκλογές. Πιο συγκεκριμένα στις 20 Σεπτεμβρίου του 1990, η ηγεσία της Νοτίας Οσσετίας αποφάσισε μονομερώς της ανακήρυξη της σε ανεξάρτητη σοβιετική δημοκρατία. Η κίνηση αυτή εξόργισε την νεοεκλεγείσα γεωργιανή κυβέρνηση, η οποία με τη σειρά της, όχι μόνο ακύρωσε το αποτέλεσμα των εκλογών στη Νότιο Οσσετία αλλά αναίρεσε και το καθεστώς της Νότιας Οσσετίας ως «αυτόνομης περιφέρειας» και την κήρυξε σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης.

Τον Ιανουάριο του 1991, χιλιάδες γεωργιανά στρατεύματα στάλθηκαν στην πρωτεύουσα της Νοτίου Οσσετίας με αποτέλεσμα να ξεσπάσει εμφύλιος πόλεμος που διήρκεσε έως τον Ιούνιο του 1992. Οι συγκρούσεις μεταξύ των δύο πλευρών σταμάτησαν, μετά την υπογραφή συμφωνίας κατάπαυσης του πυρός μεταξύ Μόσχας και Τιφλίδας. Έκτοτε, η Νότιος Οσσετία αποτελεί de facto ανεξάρτητο κρατίδιο.⁵⁸ Για περισσότερο από δέκα χρόνια δεν σημειώθηκε

⁵⁸ International Crisis Group (ICG), «*Georgia: Avoiding War in South Ossetia*», Europe Report N°159, (November 2004) : 2-4 , <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNTC/UNPAN019224.pdf>

[Ανακτήθηκε 7 Οκτωβρίου 2016]

καμία εχθροπραξία ανάμεσα στις δυο αντιμαχόμενες πλευρές μέχρι και το 2004.

Δυο βασικά γεγονότα φαίνεται να οδήγησαν στην επανέναρξη της βίας το 2004. Ο πρώτος και κυριότερος λόγος φαίνεται να είναι η εκστρατεία που ξεκίνησε η γεωργιανή κυβέρνηση κατά του λαθρεμπορίου γύρω και μέσα στην περιοχή της Νότιας Οσσετίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι η οικονομία της Νοτίου Οσσετίας βασίζεται κυρίως στο εμπόριο, οπότε μια εκστρατεία κατά του λαθρεμπορίου πλήττει σε μεγάλο βαθμό την οικονομική ευμάρεια της περιοχής. Ωστόσο, η κίνηση αυτή της γεωργιανής κυβέρνησης ερμηνεύθηκε από την ηγεσία της Νοτίου Οσσετίας ως «επίθεση» κατά της ανεξαρτησίας της περιοχής και της ασφάλειάς της.⁵⁹ Ο δεύτερος λόγος, ο οποίος ξεπάγωσε τη σύγκρουση, ήταν οι κατηγορίες της γεωργιανής κυβέρνησης εναντίον της Μόσχας. Σύμφωνα με την Τιφλίδα, η Μόσχα προμηθεύει με όπλα την Νότια Οσσετία. Τα δυο αυτά συμβάντα κλιμάκωσαν τις εντάσεις, με αποτέλεσμα εκρήξεις βίας και ανταλλαγή πυρών. Ωστόσο τον Αύγουστο του 2004 υπεγράφη νέα συμφωνία κατάπαυσης του πυρός.⁶⁰

Παρόλο που υπεγράφη η συμφωνία κατάπαυσης του πυρός, οι ρωσο-γεωργιανές σχέσεις και οι γεωργιανο-οσσετικές σχέσεις παρέμειναν τεταμένες. Ειδικότερα, το 2008 σημειώθηκαν έντονες και επιθετικές ενέργειες της Μόσχας εναντίον της Τιφλίδας, όπως η σκόπιμη παραβίαση του εθνικού εναέριου χώρου της Γεωργίας από τη Ρωσία.⁶¹ Τον Αύγουστο του ίδιου έτους ξεσπά ο ρωσο-γεωργιανός πόλεμος. Κανείς δεν μπορεί να γνωρίζει με σιγουριά ποιος προκάλεσε τον πόλεμο, καθώς και οι δυο πλευρές υποστηρίζουν ότι δεν ξεκίνησαν οι ίδιες το θερμό επεισόδιο. Πολλοί θεωρούν ότι η παρέμβαση της Μόσχας στη Γεωργία πραγματοποιήθηκε ως απάντηση για τις στρατιωτικές επεμβάσεις της Γεωργίας στη Νότιο Οσσετία. Ο πόλεμος διήρκεσε μόνο λίγες μέρες και στις 16-17 Αυγούστου υπεγράφη συμφωνία κατάπαυσης πυρός

⁵⁹International Crisis Group (ICG), «Georgia: Avoiding War in South Ossetia» σελ11-12.

⁶⁰International Crisis Group (ICG), «Georgia's South Ossetia Conflict: Make Haste Slowly», σελ. 1

⁶¹Cornell S., Popjanevski J., Nilsson N., «Russia's War in Georgia: Causes and Implications for Georgia and the World» Central Asia – Caucasus Institute and Silk Road Studies Program Policy Paper Series (August 2008):7-22.

ανάμεσα Τιφλίδα και τη Μόσχα, ύστερα από παρέμβαση της ΕΕ. Τον Σεπτέμβριο του 2008, η Γεωργία διέκοψε τις διπλωματικές της σχέσεις με τη Ρωσική Ομοσπονδία. Από το 2008 μέχρι και σήμερα δεν έχει σημειωθεί κανένα επεισόδιο ανάμεσα στην Γεωργία και την Ν. Οσσετία.

2.1.2 β) Περίπτωση της Αμπχαζίας

Στα βορειοδυτικά παράλια της Γεωργίας βρίσκεται η αυτόνομη δημοκρατία της Αμπχαζίας.⁶² Η Αμπχαζία από το 1917 έως και το 1921 αποτελούσε τμήμα της ανεξάρτητης δημοκρατίας της Γεωργίας, ενώ τον Μάρτιο του 1921 ανακηρύχθηκε ξεχωριστή σοβιετική δημοκρατία. Ωστόσο, τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους, ύστερα από πιέσεις του Στάλιν, αποδέχτηκε τη δημιουργία συνομοσπονδίας με τη δημοκρατία της Γεωργίας.⁶³ Ενώ μια δεκαετία αργότερα η Αμπχαζία υποβαθμίστηκε σε αυτόνομη δημοκρατία στα πλαίσια του Σοβιέτ της Γεωργίας.

Επίσης, μετά την ενσωμάτωση του Σοχούμι⁶⁴ στη ΣΣΔ της Γεωργίας, άρχισε η μαζική μετανάστευση Γεωργιανών στην Αμπχαζία με την πλήρη υποστήριξη της ηγεσίας της Τιφλίδας. Η συνεχής αυτή μετανάστευση ανέτρεψε τους δημογραφικούς συσχετισμούς εις βάρος του γηγενή πληθυσμού. Όπως και στη περίπτωση της Νότιας Οσσετίας, έτσι και στην Αμπχαζία, η κυβέρνηση της Τιφλίδας έλαβε σκληρά μέτρα καταπίεσης της αμπχαζικής κουλτούρας και γλώσσας. Το 1978 οι αρχές του Σοχούμι ξεκίνησαν εκστρατεία για την απόσχισή τους από τη ΣΣΔ της Γεωργίας. Όπως ήταν αναμενόμενο το Κρεμλίνο απέρριψε το αίτημα της αμπχαζικής ηγεσίας, ωστόσο για να εξομαλυνθεί η κατάσταση έλαβε μέτρα για την προώθηση της αμπχαζικής γλώσσας.

Οι πρώτες συγκρούσεις ανάμεσα στους Γεωργιανούς και τους Αμπχάζιους σημειώθηκαν τον Ιούλιο του 1989. Η αφορμή για το ξέσπασμα της αντιπαράθεσης ήταν η απόφαση της Τιφλίδας να ιδρύσει παράρτημα του

⁶²Οι Αμπχάζιοι είναι αυτόχθον λαός του Καυκάσου (Καραγιάννης, 2005, 26)

⁶³Καραγιάννης Μ., «Εθνοτικές Συγκρούσεις στο Καύκασο και την Κεντρική Ασία: Μια συγκριτική ανάλυση», (Αθήνα, ΕΚΕΜ 2005):26

⁶⁴Το Σοχούμι είναι η πρωτεύουσα της Αμπχαζίας

κρατικού πανεπιστημίου της Γεωργίας στη πρωτεύουσα της Αμπχαζίας και να αντικαταστήσει το τμήμα γεωργιανής φιλολογίας στην Αμπχαζία. Σκοπός της γεωργιανής κυβέρνησης δεν ήταν άλλος από την αναβάθμιση της γεωργιανόφωνης ανώτατης παιδείας στο έδαφος της αυτόνομης δημοκρατίας.

Παράλληλα με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, πολιτική αναταραχή σημειώθηκε και στο εσωτερικό της Γεωργίας, καθώς παρακρατικές δυνάμεις ανέτρεψαν τον νόμιμα εκλεγμένο πρόεδρο Γκαμσαχουρντία. Την εξουσία, λοιπόν, της αυτόνομης δημοκρατίας της Γεωργίας ανέλαβε τον Ιανουάριο του 1992 το Στρατιωτικό Συμβούλιο, ενώ τον Μάρτιο του ίδιου έτους την εξουσία ανέλαβε ο πρώην υπουργός εξωτερικών της ΕΣΣΔ, Έντουαρτ Σεβαρνάτζε. Στις 23 Ιουλίου 1992 η ηγεσία του Σοχούμι, εκμεταλλευόμενη την πολιτική αναταραχή, κατάφερε να επαναφέρει σε ισχύ το σύνταγμα του 1925⁶⁵, το οποίο όριζε την Αμπχαζία ανεξάρτητη δημοκρατία με ορισμένες υποχρεώσεις προς την Τιφλίδα.

Στις 11 Αυγούστου αντιπρόσωποι της κυβέρνησης της Τιφλίδας απεστάλησαν στην Αμπχαζία προκειμένου να διαπραγματευτούν με τις αρχές του Σοχούμι. Ωστόσο, απήχθησαν από τις δυνάμεις του Γκαμσαχουρντία και θεωρήθηκαν ως ένοχοι οι Αμπχαζίοι. Στις 14 Αυγούστου του 1992 ξεσπά πόλεμος ανάμεσα στο Σοχούμι και την Τιφλίδα.⁶⁶ Η έκταση που έλαβε ο πόλεμος ανάγκασε τις κυβερνήσεις Αμπχαζίας, Γεωργίας και Ρωσίας να υπογράψουν συμφωνία κατάπαυσης του πυρός στις 27 Ιουλίου 1993. Στην εκχειρία προβλεπόταν η αποχώρηση των γεωργιανών στρατευμάτων από την Αμπχαζία, ο αφοπλισμός των αμπχαζικών δυνάμεων και η επιστροφή του Σοχούμι στη νόμιμη κυβέρνηση, χωρίς να ορίζει όμως ποια είναι αυτή.⁶⁷

⁶⁵Fain S., «*Russian Power brokering, peacemaking, and meddling Georgian-Abkhaz Conflict*» LBJ Journal of Public Affairs, vol. 18 issue 2 (Spring 2006): 27-37

⁶⁶Peteresen A., «*The 1992-1993 Georgia-Abkhazia war: a forgotten conflict*», Caucasian Review of International Affairs, Vol.2 n.4, Autumn 2008 [Ανακτήθηκε 7 Οκτωβρίου 2016] http://cria-online.org/5_3.html [Ανακτήθηκε 7 Οκτωβρίου 2016]

⁶⁷Καραγιάννης Μ., «*Εθνοτικές Συγκρούσεις στο Καύκασο και την Κεντρική Ασία: Μια συγκριτική ανάλυση*», (Αθήνα, EKEM 2005)

Τον Σεπτέμβριο του 1993 ξέσπασε και πάλι εμφύλια σύρραξη στη Γεωργία, αυτή την φορά ανάμεσα στις αντικυβερνητικές και κυβερνητικές δυνάμεις. Οι αρχές της Αμπχαζίας, εκμεταλλευόμενες για άλλη μια φορά την πολιτική αστάθεια που επικρατούσε στη χώρα, εξαπέλυσαν επίθεση για την ανακατάληψη του Σοχούμ και προχώρησαν σε εθνοκάθαρση εις βάρος του γεωργιανού πληθυσμού. Η Τιφλίδα, μη μπορώντας να αντιμετωπίσει τους αντάρτες της Αμπχαζίας και τις δυνάμεις του Γκαμσαχουρντία, ζήτησε στρατιωτική βοήθεια από την Μόσχα. Η κυβέρνηση Σεβερνάντζε, σε αντάλλαγμα για την ρωσική βοήθεια, συμφώνησε στην ένταξη της Γεωργίας στην Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών.⁶⁸

Η ρωσική επέμβαση ήταν άκρως αποτελεσματική και άνοιξε τον δρόμο για τον τερματισμό της γεωργιανο-αμπχαζικής διένεξης. Στις 14 Μαΐου 1994, οι δυο αντιμαχόμενες πλευρές υπέγραψαν νέα συμφωνία κατάπαυσης του πυρός στην οποία προβλεπόταν η δημιουργία αποστρατικοποιημένης ζώνης μεταξύ Γεωργίας και Αμπχαζίας και η παρουσία ειρηνευτικής δύναμης υπό την αιγίδα της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών.⁶⁹ Μέχρι και σήμερα δεν έχει σημειωθεί ξέσπασμα βίαιης σύγκρουσης ανάμεσα στην Γεωργία και την Αμπχαζία.

2.1.3 Η ιδιαίζουσα περίπτωση της Υπερδνειστερίας⁷⁰

Η περιοχή της Υπερδνειστερίας (γνωστή και ως Τρανσίστρια) είναι μία αποσχισθείσα περιοχή της Δημοκρατίας της Μολδαβίας στην Ανατολική Ευρώπη. Η Υπερδνειστερία συνορεύει με την Ουκρανία ανατολικά και οριοθετείται δυτικά από τον ποταμό Δνείστερο. Η σύσταση του πληθυσμού της

⁶⁸Το Κρεμλίνο φιλοδοξούσε πως η Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών θα αποτελούσε το ανάχωμα για την επανασύσταση της ΕΣΣΔ.

⁶⁹Fain S., «*Russian Power brokering, peacemaking, and meddling Georgian-Abkhaz Conflict*» LBJ Journal of Public Affairs, vol. 18 issue 2 (Spring 2006), σελ 31-32

⁷⁰ Βλέπε Χάρτη 3 στα παραρτήματα

περιοχής είναι κυρίως Μολδαβοί το 32%, Ρώσοι το 31% και οι Ουκρανοί το 29%.⁷¹

Η εκκρεμής σύγκρουση στην Υπερδνειστερία σε αντίθεση με τις συγκρούσεις στον Νότιο Καύκασο χαρακτηρίζεται συνήθως ως η πιο εύκολη σύγκρουση προς επίλυση.⁷² Η διένεξη στην Υπερδνειστερία δεν οφείλεται σε ενδοεθνοτικές, ενδοκοινοτικές ή θρησκευτικές διαμάχες.⁷³

Τον Σεπτέμβριο του 1990 η Υπερδνειστερία κήρυξε την ανεξαρτησία της από το Σοβιέτ της Μολδαβίας. Ενώ μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης το Τιρασπόλ ζητούσε την ενσωμάτωσή του με τη Μόσχα και όχι την ενσωμάτωση σε μία ανεξάρτητη Μολδαβία και την υιοθέτηση της ρουμάνικης γλώσσας. Τον Μάρτιο του 1992, ξέσπασε μεγάλης κλίμακας πόλεμος ανάμεσα στις αρχές της Μολδαβίας και αυτονομιστών της Υπερδνειστερίας. Ο πόλεμος τερματίστηκε σύντομα με την παρέμβαση της 14^{ης} Ρωσικής Στρατιάς υπέρ των αυτονομιστών.

Οι λόγοι ωστόσο, που ώθησαν την Υπερδνειστερία να θελήσει να παραμείνει ανεξάρτητη ήταν κυρίως οικονομικοί και πολιτικοί. Η τοπική κυβέρνηση της βιομηχανοποιημένης Υπερδνειστερίας, σε αντίθεση με τις υπόλοιπες ανεξάρτητες δημοκρατίες, γνώρισε μεγάλη εμπορική άνθηση. Οπότε, η ενσωμάτωση της με την λιγότερο ανεπτυγμένη Μολδαβία δεν αποτελούσε ελκυστικό παράγοντα για την επανένταξη της.

Επιπροσθέτως, η ανεξαρτησία της Υπερδνειστερίας εξυπηρετεί και πολλά συμφέροντα καθώς η περιοχή αποτελεί κόμβο δραστηριοποίησης του οργανωμένου εγκλήματος, (διακίνησης όπλων, ναρκωτικών, αγαθών και ανθρώπων⁷⁴) το οποίο επιφέρει πλούτο τόσο στην Υπερδνειστερία αλλά και

⁷¹Kaljurand R., «*Russian influence on Moldovan politics during the Putin era (2000-2008)*», ICDS, November 2008, [Ανακτήθηκε στις 7 Οκτωβρίου 2016] <https://www.yumpu.com/en/document/view/15438144/russian-influence-on-moldovan-politics-during-the-putin-era>. [Ανακτήθηκε 7 Οκτωβρίου 2016]

⁷²Secier S., «*The Transnistrian conflict- new opportunities and old obstacles for trust building (2009-2010)* », Southeast European and Black Sea Studies, 11:3, 241-263.

⁷³Ranieri M. «*The EU and the conflict in Transnistria*», CIPI Foundation, Paper n.1/07

⁷⁴Corneli S., Nilson A., Jonsson N., Hagstrom P., «*Η ευρύτερη περιοχή του Εύξεινου Πόντου, ένας νέος κόμβος στην ευρωπαϊκή ασφάλεια..* (Αθήνα, Παπαζήσης 2007)

στην Μολδαβία και τη Ρωσία. Μετά τη λήξη του πολέμου δημιουργήθηκε αποστρατικοποιημένη ζώνη ανάμεσα στην Μολδαβία και την Υπερδνειστερία και υπάρχει η παρουσία ειρηνευτικής δύναμης η οποία εποπτεύεται από μια Μικτή Επιτροπή Ελέγχου.⁷⁵ Από την υπογραφή της συνθήκης ειρήνευσης και μετά δεν έχουν σημειωθεί άλλες εχθροπραξίες στην περιοχή.

2.1.4 Η κρίση στην Ουκρανία⁷⁶

Το Ουκρανικό και το Ρωσικό κράτος δεν τα συνδέει μόνο ο πολιτισμός και η μακράιωνη (ή και πιο πρόσφατη, σοβιετική) ιστορία τους. Τα τελευταία χρόνια, η Ουκρανία και η Ρωσία αποτελούν δύο σημαντικούς οικονομικούς εταίρους. Η Μόσχα απορροφά το 23% των ουκρανικών εξαγωγών ενώ το μερίδιο στις εισαγωγές παραμένει σταθερό στο 45-50% του συνόλου. Το μεγαλύτερο ποσοστό των εμπορικών συναλλαγών του Κιέβου υλοποιείται με τη Ρωσία, υποδηλώνοντας την ενεργειακή κυρίως εξάρτηση της πρώτης από τη δεύτερη. Το μεγαλύτερο μέρος του φυσικού αερίου και του πετρελαίου που καταναλώνει η Ουκρανία προέρχεται από τη Ρωσία.⁷⁷ Επιπλέον, η Ρωσία παραμένει η σημαντικότερη αγορά για τα προϊόντα της Ουκρανίας ιδιαίτερα για προϊόντα τεχνολογίας, μέταλλα, ηλεκτρικά μηχανήματα, εργαλειομηχανές και εξοπλισμό, τρόφιμα, και άλλα. Στη πραγματικότητα η Ρωσία αποτελεί τον σημαντικότερο επενδυτή στην Ουκρανία (καθώς πολλά από τα καταγεγραμμένα κεφάλαια από Ολλανδία και Γερμανία είναι ρωσικής προέλευσης).⁷⁸

⁷⁵Η Μικτή Επιτροπή Ελέγχου αποτελείται από την Μολδαβία, Ρωσία, Υπερδνειστερία και ως παρατηρητές την Ουκρανία και τον ΟΑΣΕ, βλ. Corneli, Svante. , Nilson, Anna Jonsson Niklas. , Hagstrom, Per. « Η ευρύτερη περιοχή του Εύξεινου Πόντου, ένας νέος κόμβος στην ευρωπαϊκή ασφάλεια». (Αθήνα, Παπαζήσης 2007)

⁷⁶Βλ. Χάρτη 4 στα παραρτήματα

⁷⁷Το 70-75 % του φυσικού αερίου και σχεδόν το 80% του πετρελαίου που καταναλώνει η Ουκρανία εισάγεται από την Ρωσία.

⁷⁸Μανώλη Π., «Ποίος έχασε (στο Κίεβο)», ELIAMEP Briefing Notes 30/2014, ELIAMEP, Αθήνα, Μάρτιος 2014, <http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2014/03/panagiota.pdf>, σελ. 3-4.

«Η σχέση ωστόσο Κιέβου-Μόσχας απέχει πολύ από το να χαρακτηριστεί ως σχέση αγαστής συνεργασίας».⁷⁹ Η Ρωσία τα τελευταία χρόνια χρησιμοποίησε την ενέργεια ως μοχλό πίεσης στο Κίεβο όπως έγινε με τον λεγόμενο πόλεμο του φυσικού αερίου τον χειμώνα του 2005-2006 και τον πόλεμο Ρωσίας-Γεωργίας 2008. Επίσης, η Μόσχα προχώρησε και σε εμπορικούς περιορισμούς όπως αυτοί που επέβαλε στα ουκρανικά προϊόντα τον Αύγουστο του 2013 (ως προειδοποίηση για τις συνέπειες μιας μελλοντικής υπογραφής της Συμφωνίας Σύνδεσης με την ΕΕ). Εξαιτίας των τεταμένων διμερών σχέσεων τους το Κίεβο προσπαθεί να αποκτήσει ερείσματα στη διεθνή κοινότητα και να διευρύνει τις διεθνείς οικονομικές του σχέσεις.⁸⁰

Ωστόσο, το πραγματικό πρόβλημα μεταξύ Κιέβου και Μόσχας που διογκώνει την έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ των δύο λαών έγκειται στο γεγονός ότι η Ρωσία δεν αποδέχεται την ύπαρξη μια ανεξάρτητης Ουκρανίας. Επίσης, ένα σημαντικό «αγκάθι» στις σχέσεις των δύο χωρών είναι η περιοχή της Κριμαίας.

Η Κριμαϊκή Αυτόνομη Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία δημιουργήθηκε στις 18 Οκτωβρίου 1921 ως τμήμα της ρωσικής ΣΟΣΔ⁸¹ ενώ το 1954 η ηγεσία της Σοβιετικής Ένωσης αποφάσισε την προσάρτηση της Κριμαίας στην Ουκρανική ΣΟΣΔ.⁸² Από την κατάρρευση της ΕΣΣΔ και την ανακήρυξη της Ουκρανίας σε ανεξάρτητο κράτος, η Κριμαία αποτελούσε μέρος της ως αυτόνομη δημοκρατία. Επίσης, το κύριο λιμάνι της Κριμαϊκής χερσονήσου, η Σεβαστούπολη απέκτησε ειδικό καθεστώς αυτονομίας. Ωστόσο, η παραμονή της Κριμαίας στο ανεξάρτητο ουκρανικό κράτος δημιούργησε εθνικής φύσης ζητήματα καθώς ο πληθυσμός της περιοχής στο μεγαλύτερο τμήμα του εθνικά και πολιτισμικά είναι ρωσικός. Η συγκεκριμένη κατάσταση οδήγησε σε προστριβές και εντάσεις τις σχέσεις Ρωσίας και Ουκρανίας, πολύ περισσότερο

⁷⁹Ibid.

⁸⁰Η Ουκρανία επεδίωξε και πέτυχε την είσοδό της στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου ήδη από το 2008 πριν την ένταξη της Ρωσίας.

⁸¹ΣΟΣΔ: Σοσιαλιστική Σοβιετική Δημοκρατία

⁸²Μανώλη, Π., Πανεπιστημιακές σημειώσεις για το μεταπτυχιακό μάθημα «Πολιτική και Οικονομία στον ευρύτερο Εύξεινο Πόντο», Ρόδος 2016

εξαιτίας της παρουσίας του ρωσικού στόλου της Μαύρης θάλασσας, ο οποίος αποτελεί θεωρητικά απειλή για την Ουκρανία.

Τον Μάιο του 1992, η ηγεσία της Κριμαίας αποφάσισε να παραμείνει η Κριμαϊκή Δημοκρατία τμήμα της Ουκρανίας και ακύρωσε τη προκήρυξη της αυτοδιάθεσης της.⁸³ Οι κομμουνιστές της Κριμαίας, ωστόσο, έως τις 30 Ιουνίου του ίδιου έτους ζητούσαν από το Κίεβο να επιτρέψει να επεκταθεί το status της αυτονομίας της Κριμαίας. Την ίδια περίοδο ο ρώσος πρόεδρος και ο ουκρανός ομόλογος του συμφώνησαν να διαιρέσουν τον πρώην σοβιετικό στόλο της Μαύρης θάλασσας ανάμεσα στη Ρωσία και το νεοσύστατο Ουκρανικό Ναυτικό.

Με την επικύρωση της «Μεγάλης Συμφωνίας»⁸⁴ ανάμεσα στο Κίεβο και τη Μόσχα, η Ρωσία έναντι ετήσιας εκμίσθωσης \$97.75 εκ διατηρεί το δικαίωμα παραμονής του στα λιμάνια της Σεβαστούπολης μέχρι το 2017 ενώ η περιοχή της Κριμαίας και κυρίως η Σεβαστούπολη αναγνωρίζονται ως τμήμα της εδαφικής επικράτειας της Ουκρανίας.⁸⁵

Σύμφωνα με δημοσκοπήσεις που πραγματοποιήθηκαν το 2005 και το 2007 έδειξαν ότι το 71% και το 48% αντίστοιχα των Ρώσων εξέφρασαν την επιθυμία για ένωση με την Ουκρανία σύμφωνα με δημοσκόπηση του All-Russian Public Opinion Research Center. Αντίθετα, βάση μιας δημοσκόπησης του 2012 από το Διεθνές Ινστιτούτο Κοινωνιολογίας του Κιέβου και το κέντρο Levada το 72% των Ουκρανών και το 60% των ερωτηθέντων Ρώσων δήλωσαν ότι επιθυμούσαν την ύπαρξη δυο ανεξαρτήτων κρατών, οι οποίες θα έχουν φιλικές σχέσεις και ανοικτά σύνορα χωρίς βίζα. Το ποσοστό των υπέρμαχων της ενοποίησης των

⁸³Το 1991 στο δημοψήφισμα για την ανεξαρτησία της Ουκρανίας πάνω από το 50% του πληθυσμού της Κριμαίας και της Σεβαστούπολης ψήφισαν υπέρ της ουκρανικής ανεξαρτησίας. Βασισμένο στη, το κοινοβούλιο της Κριμαίας, στις 26 Φεβρουαρίου, 1992, μετονόμασε την κριμαϊκή ΑΣΣΔ σε Δημοκρατία της Κριμαίας και διακήρυξε αυτοδιάθεση στις 5 Μαΐου, 1992.

⁸⁴Όταν αναφερόμαστε στη Μεγάλη Συμφωνία εννοούμε το Σύμφωνο Φιλίας, Συνεργασίας και Συνεταιρισμού του Μαΐου του 1997 για τη διάσπαση του Στόλου της Μαύρης Θάλασσας.

⁸⁵Stewart, Dale b., «*The Russian-Ukrainian Friendship Treaty and the search for regional stability in Eastern Europe*», <http://calhoun.nps.edu/handle/10945/8939> [Ανακτήθηκε 20 Οκτωβρίου 2016] σελ 51.

δύο κρατών συρρικνώθηκε στο 14% στην Ουκρανία ενώ αυξήθηκε στο 20% στη Ρωσία.

Η Ουκρανία από την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας της ακολούθησε τη στρατηγική της πολιτικής εξισορρόπησης της Ρωσίας–ΕΕ που αντικατόπτριζε τις ιδιαίτερες εθνοτικές, γεωπολιτικές και οικονομικές συνθήκες που έχει επιβάλει η ιστορική πραγματικότητα.. Ο δυτικός προσανατολισμός της Ουκρανίας μετά την «Πορτοκαλί Επανάσταση»⁸⁶ και την εκλογή του Βίκτωρ Γιουσένκο ως Προέδρου της Ουκρανίας, το Δεκέμβριο του 2004, είχε ως στόχο την πλήρη ενσωμάτωση στους ευρωατλαντικούς θεσμούς. Η παραπάνω πολιτική κατεύθυνση απομάκρυνε την Ουκρανία από τη σφαίρα επιρροής της Ρωσίας και προκάλεσε την έντονη αντίδρασή της δεύτερης , που εκδηλώθηκε κυρίως μέσω των προαναφερθεισών ενεργειακών κρίσεων και της επιβολής εμπορικών περιορισμών σε ουκρανικά προϊόντα. Ωστόσο, οι σχέσεις Κιέβου-Κρεμλίνου αποκαταστάθηκαν εν μέρει όταν τις προεδρικές εκλογές του 2010 στην Ουκρανία κέρδισε ο Βίκτορ Γιανούκοβιτς, ο οποίος ακολουθούσε κυρίως φιλορωσική πολιτική.

Τον Νοέμβριο του 2013 ξέσπασαν διαδηλώσεις στην Ουκρανία, οι οποίες έμειναν γνωστές ως «Euromaidan»⁸⁷, εξαιτίας της άρνησης της κυβέρνησης Γιανουκόβιτς να υπογράψει την Συμφωνία σύνδεσης με την ΕΕ. Επιπλέον, ο ουκρανός πρόεδρος τάχθηκε υπέρ της ένταξης της Ουκρανίας στην Τελωνειακή Ένωση (σημερινή Ευρασιατική Ένωση) με αντάλλαγμα τη μείωση της τιμής

⁸⁶Αναλυτικότερα για την Ποτοκαλί Επανάσταση βλ. Karatnycky Adrian, «*Ukraine's Orange Revolution*», Essay March/April 2015 Issue, Foreign Affairs, <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2005-03-01/ukraines-orange-revolution>, και Ντάλης Σωτήρης & Σαμοχβάλοφ Βσέβολοντ, «*Η Πορτοκαλί Επανάσταση στην Ουκρανία και τα νέα δεδομένα στις σχέσεις της Ουκρανίας με την ΕΕ και την Ρωσία*», ΕΚΕΜ, 11 Απριλίου 2005

⁸⁷Yuhas Alan & Raya Jalabi, «*Ukraine's revolution and Russia's occupation of Crimea: how we got here*», 5 Μαρτίου 2014, The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2014/mar/05/ukraine-russia-explainer> [Ανακτήθηκε 7 Οκτωβρίου 2016]

του φυσικού αερίου και την παροχή δανείου ύψους 15 δις δολαρίων από τη Μόσχα.⁸⁸

Οι παραπάνω διαδηλώσεις οδήγησαν σε μία σειρά αλυσιδωτών γεγονότων που αποσταθεροποίησαν πολιτικά την Ουκρανία και προκάλεσαν την στρατιωτική επέμβαση της Ρωσίας με στόχο την κατάληψη της Κριμαίας και εσωτερική στρατιωτική σύγκρουση στα εδάφη της Ουκρανίας. Οι διαδηλώσεις συνεχίστηκαν και έφτασαν στο ζενίθ τους στις 16 Ιανουαρίου 2014, όταν μετά την ψήφιση νόμων κατά των συγκεντρώσεων από την τότε κυβέρνηση. Κατά τη διάρκεια των ταραχών από τις 18 έως τις 20 Φεβρουαρίου σκοτώθηκαν 98 άτομα και τραυματίστηκαν χιλιάδες. Παρά την υπογραφή συμφωνίας μεταξύ Γιανουκόβιτς και αντιπολίτευσης την 21η Φεβρουαρίου για τερματισμό της βίας ο λαός απαιτούσε την ανατροπή της κυβέρνησης. Έτσι το ουκρανικό κοινοβούλιο κηρύξει έκπτωτο τον Γιανουκόβιτς και προκήρυξε προεδρικές εκλογές στις 25 Μαΐου 2014. Την εξουσία ανέλαβε προσωρινή κυβέρνηση συνεργασίας αποτελούμενη από κεντροδεξιά κόμματα, το ακροδεξιό Σβόμποντα καθώς και διάφορους φιλοευρωπαϊκούς κοινοβουλευτικούς συνασπισμούς και ανεξάρτητους βουλευτές. Ειδικά η συμμετοχή του Σβόμποντα προκάλεσε πολλά σχόλια, με διάφορους σχολιαστές να το θεωρούν ναζιστικό, και άλλους, όπως και η ίδια η ηγεσία του κόμματος, να το χαρακτηρίζουν εθνικιστικό αλλά όχι φασιστικό.

Από τις πρώτες ενέργειες της φιλοδυτικής νέας κυβέρνησης ήταν η σύνταξη σχέδιο νόμου (αν και δεν επικυρώθηκε) που περιόριζε τα πολιτιστικά δικαιώματα των μειονοτήτων, κίνηση που προκάλεσε διαδηλώσεις της μεγάλης ρωσικής μειονότητας σε πόλεις του ανατολικού και νότιου τμήματος της

⁸⁸Diuk N., «*Euromaidan: Ukraine's Self-Organizing Revolution*», World Affairs, March/April 2014, <http://www.worldaffairsjournal.org/article/euromaidanukraine%E2%80%99selforganizingrevolution>, [Ανακτήθηκε 7 Οκτωβρίου 2016]

Ουκρανίας, όπως την Οδησσό, το Χάρκοβο, το Ντιπροπετρόφσκ και το Ντονέτσκ.⁸⁹

Στις 28 Φεβρουαρίου ο Γιανουκόβιτς εμφανίζεται στη Ρωσία καταγγέλλοντας «Πραξικόπημα» ζήτησε από την Μόσχα βοήθεια. Την 1η Μαρτίου ο πρόεδρος Πούτιν έλαβε την έγκριση του ρωσικού κοινοβουλίου για την αποστολή ρωσικών στρατευμάτων στην Ουκρανία και συγκεκριμένα στην χερσόνησο της Κριμαίας προκειμένου να προστατέψουν την «ρωσική τους εθνική μειονότητα».⁹⁰

Μέσα στις επόμενες ημέρες στρατιώτες του Ρωσικού στρατού έθεσαν υπό τον έλεγχό τους το μεγαλύτερο μέρος της Κριμαίας, ενώ η μεταβατική κυβέρνηση του Κιέβου κήρυξε γενική επιστράτευση, χαρακτηρίζοντας τις ρωσικές ενέργειες ως «κήρυξη πολέμου». Το τοπικό κοινοβούλιο της Κριμαίας προκήρυξε δημοψήφισμα για τις 16 Μαρτίου 2014 για την αυτονομία της περιοχής ή την ένωσή της με τη Ρωσία. Το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος ήταν σε ποσοστό 95.5% υπέρ της ένωσης της περιοχής με την Ρωσία (με τη συμμετοχή στο 82,17%), κάτι που επικυρώθηκε αργότερα επίσημα.

Ωστόσο, το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος αναγνώρισε μόνο η Ρωσία και έχει χαρακτηριστεί παράνομο από τη κυβέρνηση της Ουκρανίας, την Ε.Ε. και τις ΗΠΑ. Το αμέσως επόμενο διάστημα η κρίση συνέχισε να υφίσταται με Ρωσόφωνες επαρχίες να ζητούν η μία μετά την άλλη ανεξαρτησία ή ένωση με τη Ρωσία. Στις 21 Μαρτίου 2014, η ΕΕ και η Ουκρανία υπέγραψαν τις πολιτικές διατάξεις της Συμφωνίας Σύνδεσης. Τον Μάιο του 2014 εξελέγη νέος πρόεδρος ο Πέτρο Ποροσένκο, ο οποίος ανέλαβε καθήκοντα τον επόμενο μήνα.

⁸⁹Dokos T., «*The Ukraine Crisis: A Tale of Misperceptions, Miscalculations & Mismanagement: Is There Still Time to Avoid Permanent Damage to the European Security Order?*», ELIAMEP, Dec. 2014, 3.

⁹⁰Yuhas A. & Raya J., «*Ukraine's revolution and Russia's occupation of Crimea: how we got here*», 5 Μαρτίου 2014, The Guardian,

<https://www.theguardian.com/world/2014/mar/05/ukraine-russia-explainer>, [Ανακτήθηκε 7 Οκτωβρίου 2016]

Το αμέσως επόμενο διάστημα οι διαδηλώσεις συνέχισαν να υφίστανται με ρωσόφωνους αυτονομιστές να απαιτούν την ανεξαρτησία ή την ένωση των ανατολικών επαρχιών με τη Ρωσία. Η πιο έντονη δράση των αυτονομιστών αναπτύχθηκε στο Ντονέτσκ και το Λουχάνσκ και κλιμακώθηκε από τον Απρίλιο σε στρατιωτική σύγκρουση ανάμεσα στις κυβερνητικές δυνάμεις από τη μία πλευρά και τις αυτονομιστικές δυνάμεις από την άλλη, οι οποίες είχαν την αμέριστη στρατιωτική, υλικοτεχνική, οικονομική και διπλωματική υποστήριξη της Ρωσίας.

Τον Σεπτέμβριο του 2014, εκπρόσωποι της ουκρανικής πλευράς και των φιλορώσων αυτονομιστών συμφώνησαν σε κατάπαυση του πυρός (Πρωτόκολλο Μινσκ 1) και στη δημιουργία μιας αποστρατικοποιημένης ζώνης πλάτους 30 χιλιομέτρων στην ανατολική Ουκρανία. Η εκχειρία όμως δεν τηρήθηκε και οι εχθροπραξίες συνεχίστηκαν με μεγάλη ένταση στις επαρχίες του Ντονέτσκ και του Λουχάνσκ. Στις 12 Φεβρουαρίου 2015 υπογράφει στο Μινσκ η συνθήκη κατάπαυσης του πυρός και ειρήνευσης στις περιοχές της Ανατολικής Ουκρανίας, όπου διαμάχη μεταξύ Ουκρανών και ρώσων αυτονομιστών στοίχησαν τη ζωή σε περισσότερους από 5.600 ανθρώπους ενώ προκάλεσαν τον εκτοπισμό 1.600.000 πολιτών. Η συνθήκη γνωστή και ως Μινσκ 2 βασίστηκε σε μεγάλο βαθμό στη συμφωνία της 19ης Σεπτεμβρίου 2014. Η Ουκρανία δεσμεύτηκε βάση της Συμφωνίας Μινσκ, για ένα νέο σύνταγμα που θα κατοχυρώνει το ειδικό καθεστώς των περιοχών του Ντονετσκ και Λουχάνσκ.⁹¹

2.2 Τα Κοινά χαρακτηριστικά και διαφορές των εκκρεμών συγκρούσεων

Ένα από τα κυριότερα κοινά χαρακτηριστικά των εκκρεμών συγκρούσεων είναι ότι όλες αποτελούν κληροδοτήματα της κατάρρευσης της Σοβιετικής Ένωσης.⁹² Οι συγκρούσεις αυτές αναβαθμίζουν τη γεωπολιτική σημασία της

⁹¹Ukraine: Follow-up of Minsk II A fragile ceasefire [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/565874/EPRS_BRI\(2015\)565874_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/565874/EPRS_BRI(2015)565874_EN.pdf)

⁹²Morar F., «*The Myth of Frozen Conflicts, Transcending Illusive Dilemmas*», per Concordian, Journal of European Security and Defense Issues, Domestic Security vol.1, no. 2, (June 2010):11-17

περιοχής του Ευξείνου Πόντου καθώς η επίλυση τους είναι αναγκαία για την ύπαρξη σταθερότητας στην περιοχή⁹³ αλλά και στην Ευρώπη καθώς επηρεάζουν τις σχέσεις της Δύσης με την Ρωσία όπως έδειξε η πρόσφατη Ουκρανική περίπτωση.

Επιπλέον, με εξαίρεση την περίπτωση του Ναγκόρνο- Καραμπάχ, οι υπόλοιπες διενέξεις έχουν διεθνικό χαρακτήρα εφόσον στη σύγκρουση εμπλέκονται κατά κύριο λόγο η αυτόνομη περιοχή και η χώρα από την οποία ζητάνε να αποσχισθούν. Η περίπτωση της εκκρεμής σύγκρουσης στο Ναγκόρνο Καραμπάχ πέρα από διεθνικό χαρακτήρα έχει και διακρατικό καθώς η περιοχή διεκδικείται τόσο από τους αυτονομιστές αρμένιου του Καραμπάχ όσο από την Αρμενία όσο και από το Αζερμπαϊτζάν στο οποίο «ανήκει». Στην περίπτωση της Γεωργίας, οι συγκρούσεις ξεκίνησαν ως εθνοτικές αλλά έλαβαν διακρατικό χαρακτήρα εξαιτίας της εμπλοκής της Ρωσίας (ρωσο-γεωργιανός πόλεμος 2008).

Οι περιοχές αυτές ωστόσο έχουν διαφορετικό νομικό status. Μπορεί όλες οι περιοχές να ανακήρυξαν την ανεξαρτησία τους στις αρχές της δεκαετίας του 1990 (με εξαίρεση τη περίπτωση τις περιοχές του Ντονετσκ και Λουχάνσκ στην Ουκρανία) ωστόσο σχεδόν καμία δεν έχει αναγνωρισθεί από τρίτα κράτη. Για παράδειγμα, η αυτόνομη περιοχή της Υπερδνειστερίας και του Ναγκόρνο-Καραμπάχ από κανένα μέλος του οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Το Ναγκόρνο-Καραμπάχ, μάλιστα δεν έχει αναγνωρισθεί ως ανεξάρτητο κράτος ούτε καν από την Αρμενία.⁹⁴ Η περίπτωση της Νότιας Οσσετίας και της Αμπχαζίας διαφέρουν από τις προηγούμενες δύο, στο θέμα της αναγνώρισης της ανεξαρτησίας τους από τρίτα μέρη. Πιο συγκεκριμένα έχουν αναγνωρισθεί

⁹³Corneli S., Nilson A. Jonsson N., Hagstrom P., «*Η ευρύτερη περιοχή του Ευξείνου Πόντου, ένας νέος κόμβος στην ευρωπαϊκή ασφάλεια*». (Αθήνα, Παπαζήσης 2007): 83-84

⁹⁴ Policy Department, Directorate- General for External Policies, «*The frozen conflicts of the EU's Eastern neighbourhood and their impact on the respect of Human rights*», April2016-PE578.001, (European Union, 2016):8

και οι δύο από τη Ρωσική Ομοσπονδία καθώς και από μερικά κράτη/μέλη του ΟΗΕ.⁹⁵

Η περίπτωση της Ουκρανίας αποτελεί μια ξεχωριστή περίπτωση καθώς προηγήθηκε η προσάρτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία και ξεκίνησαν τα αποσχιστικά κινήματα στην Ανατολική Ουκρανία. Η προσάρτηση της Κριμαίας από την Ρωσία θεωρείται παράνομη και δεν έχει αναγνωριστεί από κανένα κράτος/μέλος του ΟΗΕ. Ένα ακόμη κοινό χαρακτηριστικό ανάμεσα στις εκκρεμείς συγκρούσεις είναι ότι όλες οι περιοχές (με εξαίρεση και πάλι την περίπτωση στην Ουκρανία) έχουν δημιουργήσει δική τους έννομη τάξη, κυβέρνηση και άλλα κρατικά όργανα. Η Υπερδνειστερία μάλιστα, έχει δικό της εθνικό ύμνο, διαβατήριο και νόμισμα. Ακόμη, στις περιοχές αυτές ανθίζει το οργανωμένο έγκλημα (διακίνηση όπλων, ναρκωτικών, εμπόριο λευκής σαρκός) καθώς δεν υπάρχει έλεγχος από τις αρχές. Ωστόσο, η μη ύπαρξη μηχανισμού ελέγχου στις περιοχές αυτές επηρεάζει άμεσα και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Μπορεί οι εκκρεμείς να ξέσπασαν την ίδια περίοδο, ωστόσο η διάρκεια, η φύση και η κλίμακα ήταν διαφορετική. Στη περίπτωση της Υπερδνειστερίας, ο εμφύλιος διήρκησε μόνο δύο μήνες (Απρίλιος-Ιούνιος 1992). Οι λόγοι της κρίσης στην Υπερδνειστερία ήταν κυρίως πολιτικοί και οικονομικοί λόγοι παρά εθνικοί και θρησκευτικοί όπως στη περίπτωση του εμφύλιου στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ, τη Νότιο Οσσετία και την Αμπχαζία. Επιπροσθέτως, στην Υπερδνειστερία δεν έχουν σημειωθεί εχθροπραξίες από την υπογραφή της εκεχειρίας το 1992.

Στις περιπτώσεις της Αμπχαζίας και την Νότιας Οσσετίας, οι εχθροπραξίες έλαβαν μεγαλύτερη διάσταση συγκριτικά με τη σύγκρουση στην Υπερδνειστερία. Πρώτον, οι εμφύλιοι πόλεμοι στη Γεωργία είχαν μεγαλύτερη διάρκεια (ο εμφύλιος πόλεμος στη Νότια Οσσετία διήρκησε από το 1991-1992

⁹⁵Η Βενεζουέλα, το Ναουρού και η Νικαράγουα αναγνωρίζουν τις 2 αυτές περιοχές ως ανεξάρτητες στο Policy Department, Directorate- General for External Policies, «*The frozen conflicts of the EU's Eastern neighbourhood and their impact on the respect of Human rights*», April2016- PE578.001, (European Union, 2016):8

ενώ στη περίπτωση της Αμπχαζίας ο πόλεμος διήρκησε από το 1992 έως και το 1993). Οι λόγοι που οδήγησαν στον εμφύλιο πόλεμο και στις δύο περιπτώσεις ήταν εθνικοί, καθώς η ηγεσία της Τιφλίδας ήθελε να ορίσει για καθαρά εθνικιστικούς λόγους τη γεωργιανή γλώσσα ως την μόνη επίσημη γλώσσα του κράτους. Από την υπογραφή της συμφωνίας κατάπαυσης του πυρός και πριν το ξέσπασμα του πολέμου ανάμεσα στην Γεωργία και τη Ρωσία «ξεπάγωσαν» με αποτέλεσμα πολλοί άνθρωποι να χάνουν την ζωή τους.

Η περίπτωση της σύγκρουσης στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ θεωρείται η πιο δύσκολη διένεξη προς επίλυση καθώς είναι η μοναδική από τις 5 συγκρούσεις, η οποία έχει διακρατικό χαρακτήρα. Από τις πέντε εκκρεμείς συγκρούσεις στην ευρύτερη περιοχή του Ευξείνου Πόντου, ο πόλεμος στο Ναγκόρνο Καραμπάχ ήταν ο μοναδικός που εξελίχθηκε σε τόσο μεγάλης κλίμακας πόλεμο. Οι εχθροπραξίες στην περιοχή ξεκίνησαν λίγο πριν την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης (1988) ενώ ο πόλεμος ξέσπασε το 1992 και διήρκησε για δυο ολόκληρα έτη. Με την λήξη του πολέμου, η Αρμενία εκτός του ότι κατέλαβε την περιοχή του Ναγκόρνο-Καραμπάχ κατέλαβε και περιοχές γύρω από την περιοχή του Ναγκόρνο-Καραμπάχ, ο πληθυσμός του οποίου ήταν αμιγώς αζερικός.⁹⁶ Έκτοτε, κάθε χρόνο, παρά τις προσπάθειες για την ειρήνευση στη περιοχή σημειώνονται εχθροπραξίες με τουλάχιστον έναν νεκρό με πιο πρόσφατο το περιστατικό την Άνοιξη του 2016.

Όταν αναφερόμαστε στην Ουκρανία, αξίζει να επισημανθεί ότι αναφερόμαστε στις περιοχές στην Ανατολική Ουκρανία. Η περίπτωση της Κριμαίας από την πλευρά της Ρωσικής Ομοσπονδίας θεωρείται πλέον «λήξαν» ενώ η διεθνής κοινότητα και το Κίεβο δεν συμμαρίζονται την άποψη αυτή. Ωστόσο, αποτελεί την μοναδική περίπτωση σύγκρουσης, η οποία διήρκησε μόνο λίγες ημέρες και δεν σημειώθηκε καμία ανθρώπινη απώλεια.

Σε ότι αφορά την εξεύρεση λύσης για τις εκκρεμείς συγκρούσεις, ο Οργανισμός Ασφάλειας και Συνεργασίας στην Ευρώπη έχει εξέχων ρόλο. Ωστόσο, η

⁹⁶Policy Department, Directorate- General for External Policies, «*The frozen conflicts of the EU's Eastern neighbourhood and their impact on the respect of Human rights*», April2016-PE578.001(European Union, 2016):9

καχυποψία των κρατών/μελών του εμποδίζει το έργο του οργανισμού. Η Ρωσία από την άλλη πλευρά στις εκκρεμείς συγκρούσεις έχει «ρόλο κλειδί». Από την ανάλυση των εκκρεμών συγκρούσεων προηγούμενος μπορεί κάποιος εύκολα να παρατηρήσει ότι η Μόσχα έχει επέμβει έμμεσα ή άμεσα σε κάθε μία διένεξη ξεχωριστά. Σε όλα τα ξεσπάσματα των πολέμων η Μόσχα ήταν αυτή η οποία παρέμβει και οι πόλεμοι δεν έλαβαν ακόμη μεγαλύτερες διαστάσεις. Η Ρωσία δεν επιθυμεί οι συγκρούσεις αυτές να λάβουν μεγάλες διαστάσεις γιατί φοβάται ότι η οποιαδήποτε αστάθεια στη περιοχή θα δημιουργήσει μελλοντικά προβλήματα στο εσωτερικό της. Επίσης, η Μόσχα χρησιμοποιεί τις εκκρεμείς συγκρούσεις ως μοχλό πίεσης για να προωθήσει τα συμφέροντα της στην ευρύτερη περιοχή.

Παρατηρούμε λοιπόν, ότι οι συγκρούσεις αυτές όσο πολύ και αν μοιάζουν εκ πρώτης όψεως τόσο διαφέρουν ως προς τους λόγους που «οδήγησαν» στο ξέσπασμα τους, στη διάρκεια και στη βιαιότητα τους.

3. Ο ΟΑΣΕ και η αντιμετώπιση των διενέξεων στην ευρύτερη περιοχή του Ευξείνου Πόντου

Εισαγωγή

Το παρόν κεφάλαιο εξετάζει τον ρόλο που διαδραματίζει ο ΟΑΣΕ στην επίλυση των εκκρεμών συγκρούσεων στην ευρύτερη περιοχή του ευξείνου Πόντου. Με τον όρο «εκκρεμείς συγκρούσεις», όπως έχει αναφερθεί και σε παραπάνω κεφάλαιο, νοούνται οι περιοχές στην ευρύτερη περιοχή του Ευξείνου Πόντου (Ναγκόρνο-Καραμπάχ, Νότιος Οσσετία και Αμπχαζία, Υπερδνειστερία και μετά την Ουκρανική κρίση του 2013/2014 η Κριμαία και οι περιοχές Ντονέσκ και Λουχάνσκ στην Ανατολική Ουκρανία οι οποίες επιζητούν την απόσχιση και την ανεξαρτησία τους, στις οποίες η διεθνής κοινότητα προσπαθεί μέσω του ΟΑΣΕ να δώσει μια μόνιμη λύση.

Η επίλυση αυτών των συγκρούσεων αποτελεί έναν από τους κυριότερους σκοπούς του ΟΑΣΕ. Η εντολή (*mandate*) της αποστολής του ΟΑΣΕ στην Μολδαβία επικεντρώνεται στην επίλυση της σύγκρουσης στην Υπερδνειστερία. Στην περίπτωση του Ναγκόρνο-Καραμπάχ ο ΟΑΣΕ είχε εμπλακεί ήδη από το 1992, ενώ από το 1994 η «Ομάδα Μινσκ» (Minsk Group) αποτελεί το κύριο φόρουμ διαπραγματεύσεων μεταξύ των αντιμαχόμενων μερών. Παρόλο που η αποστολή του ΟΑΣΕ στη Γεωργία (Νότιος Οσσετία και Αμπχαζία) ολοκληρώθηκε μετά τον πόλεμο της Γεωργίας-Ρωσίας το 2008, ο ΟΑΣΕ έχει εμπλακεί σε συζητήσεις που ακολούθησαν τόσο στην Αμπχαζία όσο και στην Νότια Οσσετία. Οπότε είναι δίκαιο να πούμε ότι ένα σημαντικό μέρος των δραστηριοτήτων του οργανισμού είναι αφιερωμένο στις εκκρεμείς συγκρούσεις. Στην περίπτωση της Ανατολικής Ουκρανίας ο ΟΑΣΕ έχει σημαντική παρουσία μέσω της Ειδικής Αποστολής του, μέσω της αποστολής παρακολούθησης του ΟΑΣΕ στα ρωσικά σημεία ελέγχου και μέσω της Τριμερούς ομάδας επικοινωνίας. Ο ΟΑΣΕ, ωστόσο, δεν έχει τη δικαιοδοσία να αποστείλει ομάδα παρακολούθησης στην περιοχή της Κριμαίας και της Σεβαστούπολης, καθώς η Ρωσία ήταν απρόθυμη να παραχωρήσει την άδεια στην ομάδα παρακολούθησης ισχυρίζόμενη ότι οι περιοχές αυτές αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της Ρωσικής Ομοσπονδίας.

3.1 Η ομάδα Μινσκ για τη σύγκρουση στο Ναγκόρνο Καραμπάχ

Η ιδέα για μία διακήρυξη με σκοπό να διευθετηθεί η σύγκρουση στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ προτάθηκε για πρώτη φορά στη Σύνοδο Κορυφής του ΟΑΣΕ στο Ελσίνκι το 1992. Η Διακήρυξη θα λάμβανε μέρος στη πόλη του Μινσκ και θα παρείχε ένα φόρουμ για τις διαπραγματεύσεις μεταξύ των συγκρουόμενων μερών για την ειρηνική διευθέτηση της σύγκρουσης με βάση πάντα τις αρχές και τις διατάξεις της τότε Διάσκεψη για την Ασφάλεια και την Συνεργασία στην Ευρώπη (ΔΑΣΕ). Τα συμμετέχοντα κράτη ήταν η Αρμενία, το Αζερμπαϊτζάν, η Λευκορωσία, η πρώην Τσεχοσλοβακία, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, η Ρωσική Ομοσπονδία, η Σουηδία, η Τουρκία και οι ΗΠΑ.

Κατά τη διάρκεια της Συνόδου στο Ελσίνκι ο Πρόεδρος του Συμβουλίου Υπουργών μαζί με τους διπλωμάτες που θα αντιπροσώπευαν τα κράτη-μέλη της μελλοντικής διακήρυξης κλήθηκαν να επισκεφθούν την περιοχή του Ναγκόρνο-Καραμπάχ με σκοπό να συνεισφέρουν στη δημιουργία και στη διατήρηση της κατάπαυσης του πυρός και την διευθέτηση της σύγκρουσης.⁹⁷

Παρόλο που η Διάσκεψη στο Μινσκ δεν πραγματοποιήθηκε λόγω της έλλειψης δέσμευσης μεταξύ των αντιμαχόμενων μερών για την ειρηνική επίλυση της διαφοράς, η ομάδα Μινσκ του ΟΑΣΕ ⁹⁸ έγινε το κύριο πολιτικό μέσο για την εύρεση λύσης στη σύγκρουση του Ναγκόρνο-Καραμπάχ.⁹⁹

Οι διαπραγματεύσεις, οι οποίες μέχρι και σήμερα έχουν φέρει ελάχιστα αποτελέσματα, επικεντρώνονται σε δύο πιθανές μεθόδους επίλυσης της

⁹⁷Conference for Security and Cooperation in Europe., «*Helsinki Additional Meeting of the CSCE Council: Summary of Conclusions*»,(Helsinki, 1992) <http://www.osce.org/mc/29121> [Ανακτήθηκε 15/11/2016]

⁹⁸Στη Σύνοδο Κορυφής του ΟΑΣΕ στη Βουδαπέστη το 1994 αποφασίστηκε η δημιουργία της ομάδας Μινσκ που σκοπό έχει την ειρηνική διευθέτηση της διαφοράς του Ναγκόρνο-Καραμπάχ. <http://www.osce.org/mg/108306> [Ανακτήθηκε 15/11/2016]

⁹⁹Conference for Security and Cooperation in Europe., «*Budapest Document 1994: Towards A Genuine Partnership In A New Era*», (Budapest, 1994), <http://www.osce.org/mc/39554?download=true> [Ανακτήθηκε 15/11/2016]

διαφοράς, Από τη μία είναι η συμφωνία-πακέτο (*package deal*)¹⁰⁰ και από την άλλη οι διαπραγματεύσεις βήμα-βήμα (*step by step*)¹⁰¹ ή σταδιακή λύση (*phased*).¹⁰²

Τα δύο πρώτα χρόνια της διαμεσολάβησης μόνο αποτελεσματικά δεν ήταν: παρά τις σπάνιες «έκτακτες συνομιλίες» μεταξύ των εκπροσώπων των αντιμαχόμενων μερών και παρά τον ορισμό προθεσμιών για την οριστική κατάπαυση του πυρός, η ομάδα Μινσκ δεν είχε να επιδείξει άλλα επιτεύγματα για την επίλυση της σύγκρουσης με ειρηνικά μέσα. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι οι προσπάθειες διαμεσολάβησης υποβαθμίστηκαν από τις στρατιωτικές επιχειρήσεις των Αρμένιων με χαρακτηριστικά παραδείγματα την κατάληψη των πόλεων Σούσας και Λάχιν¹⁰³, την σύλληψη των Σαχούμιαν και Μαρντακερτ από το Αζερικό στρατό στα μέσα Ιουνίου του 1992 και την κατοχή έξι αζερικών περιοχών γύρω από το Ναγκόρνο-Καραμπάχ από τις δυνάμεις του Ναγκόρνο-Καραμπάχ το 1993.

Μέχρι και το 1994, ο ΟΑΣΕ είχε διττό ρόλο: από τη μία έπρεπε να μεσολαβεί, να διευκολύνει και να υποστηρίζει την ειρηνική διευθέτηση της σύγκρουσης στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ και δεύτερον να διαπραγματεύεται τις σχέσεις

¹⁰⁰Η συμφωνία-πακέτο απαιτεί την ύπαρξη συμφωνίας για το τελικό καθεστώς του Ναγκόρνο-Καραμπάχ προκειμένου να σταματήσουν οι εχθροπραξίες οριστικά ενώ από την άλλη πλευρά, η προσέγγιση βήμα-βήμα στοχεύει στην υλοποίηση μιας ειρηνικής συμφωνίας που εξετάζει όλα τα θέματα αλλά δεν αναφέρει κάτι για το καθεστώς του Ναγκόρνο-Καραμπάχ στο μέλλον

¹⁰¹Η προσέγγιση βήμα-βήμα περιλαμβάνει διατάξεις για την απόσυρση στρατευμάτων του Ναγκόρνο-Καραμπάχ από τα κατεχόμενα εδάφη, την επιστροφή των εκτοπισμένων, διεθνή εγγύηση ασφάλειας για το Ναγκόρνο-Καραμπάχ καθώς και την εξομάλυνση των σχέσεων Αρμενίας-Αζερμπαϊτζάν

¹⁰²Zourabian L., «*The Nagorno-Karabakh Settlement Revisited: Is Peace Achievable?*» Demokratizatsiya The Journal of Post-Soviet Democratization 14(2):252 (March 2006):254 στο https://www.researchgate.net/publication/240807287_The_NagornoKarabakh_Settlement_Revisited_Is_Peace_Achievable

¹⁰³Zourabian L., «*The Nagorno-Karabakh Settlement Revisited: Is Peace Achievable?*» Demokratizatsiya The Journal of Post-Soviet Democratization 14(2), (March 2006):254 και Zulfugarov, T., «*Obstacles to resolution: an Azerbaijani perspective*», Broers, L. (ed.) Accord. The limits of leadership, Elites and societies in the Nagorny Karabakh peace process, Issue 17 (London, 2005): 39

μεταξύ των συμμετεχόντων κρατών και να καθορίσει τον ρόλο του και ειδικότερα τη διαδικασία του Μινσκ.

Η Ρωσία είχε διπλό ρόλο ως μέλος της Ομάδας Μινσκ και ως κυρίαρχος παίχτης της περιοχής. Η Ρωσία πάντα είχε τους δικούς τους στόχους για το «εγγύς εξωτερικό» (14 πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες), οι οποίοι δεν ήταν συνυφασμένοι με αυτούς των άλλων μελών της Ομάδας Μινσκ. Η αντίφαση αυτή εκδηλώθηκε μέσω των ρωσικών προσπαθειών διαμεσολάβησης. Εξάλλου, η κατάπαυση του πυρός που υπογράφηκε το 1994 ανάμεσα στις αντιμαχόμενες πλευρές ήταν αποτέλεσμα Ρωσικής προσπάθειας και όχι μέσω της Ομάδας Μινσκ.¹⁰⁴

Κατά τη διάρκεια της Συνόδου Κορυφής στη Βουδαπέστη το 1994, κατά την οποία η ΔΑΣΕ μετατράπηκε στον ΟΑΣΕ όπως προαναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, τα μέλη της διακήρυξης αποφάσισαν να εναρμονίσουν τις προσπάθειες διαμεσολάβησης για την ειρηνική επίλυση της σύγκρουσης με τις ρωσικές. Για τον λόγο αυτό δημιουργήθηκε το καθεστώς της συμπροεδρίας της Ομάδας Μινσκ προκειμένου να εξασφαλισθεί ένα κοινό «έδαφος» για τις διαπραγματεύσεις και του συντονισμού όλων των προσπαθειών μεσολάβησης. Η Ρωσία κατέχει μια μόνιμη συμπροεδρία, ενώ άλλες χώρες του Οργανισμού υποτίθεται ότι λαμβάνουν εκ περιτροπής τις υπόλοιπες θέσεις της συμπροεδρίας. Ωστόσο, από τον 1997 και έπειτα η Γαλλία έχει παραμείνει σε αυτή τη θέση μαζί με τις ΗΠΑ¹⁰⁵.

Η κύρια αποστολή της συμπροεδρίας είναι :

- ο συντονισμός όλων των προσπαθειών των μελών του ΟΑΣΕ για προώθηση της διατήρησης της υπάρχουσας συμφωνίας κατάπαυσης του πυρός

¹⁰⁴Jacoby V., «*The role of the OSCE: an assessment of international mediation efforts* » Accord. The limits of leadership. Elites and societies in the Nagorny Karabakh peace process, Issue 17, (London, 2005): 30-33

¹⁰⁵Corneli S, Nilson A., Jonsson N., Hagstrom P., «*Η ευρύτερη περιοχή του Εύξεινου Πόντου, ένας νέος κόμβος στην ευρωπαϊκή ασφάλεια*». (Αθήνα, Παπαζήσης 2007):87-88

- η εφαρμογή μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης μεταξύ των αντιμαχόμενων μερών¹⁰⁶
- καθώς και η διεξαγωγή διαπραγματεύσεων για τα ενδιαφερόμενα μέρη προκειμένου να συναφθεί πολιτική συμφωνία για τον τερματισμό των συγκρούσεων¹⁰⁷

Η γενική ιδέα της Συμφωνίας βασίστηκε σε προσχέδια που είχε δημιουργήσει η ομάδα Μινσκ στο παρελθόν γνωστά και ως «Χρονοδιάγραμμα για την εφαρμογή μέτρων έκτακτης ανάγκης για την εφαρμογή των αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας» (*Timetable of Urgent Steps to Implement Security Council Resolutions*). Τα βήματα αυτά προέβλεπαν την απόσυρση των στρατιωτικών δυνάμεων από τα κατεχόμενα εδάφη, της άρση όλων των εμποδίων ανάμεσα στην Αρμενία- Αζερμπαϊτζάν στον τομέα των μεταφορών και επικοινωνίας καθώς και την επιστροφή των προσφυγών και των εσωτερικά εκτοπισμένων. Η εφαρμογή της συμφωνίας θα ωφελήσει όλα μέρη και θα επιτρέψει τη σύγκλιση της Διάσκεψης του Μινσκ.

Ο ΟΑΣΕ λοιπόν καθώς φαίνεται υιοθέτησε τη προσέγγιση «βήμα προς βήμα» για την επίλυση της σύγκρουσης. Η πρώτη φάση είχε ως στόχο τη διακοπή της στρατιωτικής σύγκρουσης και την δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών για τη σύγκληση της Διάσκεψης του Μινσκ. Η δεύτερη φάση, η οποία θα υλοποιούταν στη Διάσκεψη του Μινσκ, είχε ως στόχο την διευθέτηση της σύγκρουσης στο σύνολο της, συμπεριλαμβανομένου και του τελικού καθεστώτος στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ.

Σημείο καμπής στη διαδικασία Μινσκ, με την έννοια ότι η διεθνής προσοχή στράφηκε στη σύγκρουση του Ναγκόρνο-Καραμπάχ, μπορεί να θεωρηθεί η Σύνοδος Κορυφής του ΟΑΣΕ στη Λισαβόνα τον Δεκέμβριο του 1996, η οποία σηματοδότησε την έναρξη μιας νέας φάσης στη διαδικασία. Κατά τη διάρκεια

¹⁰⁶Klever E., «*The Nagorno- Karabakh conflict between Armenia and Azerbaijan: An overview of the current situation*», European Movement International. (Brussels, 2013):5

¹⁰⁷Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), «*Mandate of the Co-Chairmen of the Conference on Nagorno Karabakh under the auspices of the OSCE*», Minsk Conference (Vienna, 2005) Doc. 525/95, <http://www.osce.org/mg/70125?download=true> [Ανακτήθηκε 15 Νοεμβρίου 2016]

τη Συνόδου Κορυφής στη Λισαβόνα προτάθηκαν από τη συμπροεδρία του Μινσκ τρεις αρχές για την επίλυση της σύγκρουσης στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ. Οι τρεις αρχές αφορούσαν την εδαφική ακεραιότητα των δημοκρατιών της Αρμενίας και του Αζερμπαϊτζάν, να δοθεί μεγαλύτερο ποσοστό αυτονομίας για το Ναγκόρνο-Καραμπάχ καθώς και εγγυημένη ασφάλεια για τη περιοχή του Ναγκόρνο-Καραμπάχ και του πληθυσμού του.¹⁰⁸ Οι τρεις αυτές αρχές έγιναν αποδεκτές από τα μέλη της Ομάδας Μινσκ πλην της Αρμενίας. Η τελευταία εκδήλωσε την ανησυχία της για ορισμένα θέματα συμπεριλαμβανομένης και της δήλωσης της συμπροεδρίας. Ειδικότερα, δόθηκε έμφαση στο γεγονός ότι η δήλωση δεν αντιπροσωπεύει της εντολή της ομάδας Μινσκ ούτε την απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου του ΟΑΣΕ του 1992, σύμφωνα με την οποία το καθεστώς που θα έχει το Ναγκόρνο-Καραμπάχ θα είναι απόρροια απευθείας διαπραγματεύσεων και θα πρέπει να αποφασιστεί μετά την επίτευξη πολιτικής συμφωνίας. Επίσης, στην απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου υπογραμμίζεται ότι η επίτευξη συμφωνίας πρέπει να βασίζεται στις αρχές του διεθνούς δικαίου καθώς και στις αρχές και στις διατάξεις όπως καθορίζονται στην Τελική Πράξη του Ελσίνκι, ειδικότερα στο δικαίωμα της αυτοδιάθεσης, το οποίο αγνοήθηκε στη δήλωση της συμπροεδρίας.

Το επεισόδιο αυτό είχε ως αποτέλεσμα την διαμόρφωση του τελικού εγγράφου της Συνόδου, το οποίο αποτελείται από τη δήλωση του προέδρου και από ένα συνημμένο έγγραφο το οποίο καθιστά σαφή τη θέση των κρατών/μελών του ΟΑΣΕ.¹⁰⁹

Η Γαλλία, τον Δεκέμβριο του 1996, διαδέχθηκε την Φινλανδία ως χώρα συμπρόεδρος ενώ στις αρχές του επόμενου έτους οι ΗΠΑ έγιναν η τρίτη χώρα συμπρόεδρος όπως αναφερθήκαμε παραπάνω. Στις 31 Μαΐου-1 Ιουνίου 1997 η συμπροεδρία της Διακήρυξης του Μινσκ παρουσίασε ειρηνευτικό σχέδιο που βασίζεται σε μια προσέγγιση πακέτο (συμφωνία πακέτο) για Ερεβάν-Μπακού και Ναγκόρνο-Καραμπάχ. Αυτή η συμφωνία πακέτο συνδυάζει τα

¹⁰⁸OSCE Lisbon Summit Document, «*Statement of the OSCE Chairman-in-Office*», Annex 1, (Lisbon, 1996): <http://www.osce.org/mc/39539?download=true> [Ανακτήθηκε 15 Νοέμβριου 2016]

¹⁰⁹ Ibid.

συμπεράσματα από τη προσέγγιση «βήμα προς βήμα» που αναλύσαμε παραπάνω σε συνδυασμό μια δεύτερη ατζέντα στην οποία καθορίζεται το καθεστώς του Ναγκόρνο-Καραμπάχ, η οποία θα εγκριθεί στη συνέχεια από τη Διάσκεψη του Μινσκ. Η πρόταση απορρίφθηκε τόσο από την Αρμενία όσο και από το Αζερμπαϊτζάν καθώς η πρόταση δεν εξέφραζε την θέληση του λαού του Ναγκόρνο-Καραμπάχ και το δικαίωμα τους στην αυτοδιάθεση.

Λίγους μήνες αργότερα η ομάδα Μινσκ πρότεινε ακόμη μία συμφωνία για την επίλυση της σύγκρουσης, η οποία αυτή τη φορά βασιζόταν στη προσέγγιση «βήμα-βήμα». Η συγκεκριμένη συμφωνία δε διαφέρει ιδιαίτερα από την προηγούμενη που προτάθηκε ωστόσο, περιλαμβάνει εγγυήσεις για την ασφάλεια του πληθυσμού του Ναγκόρνο-Καραμπάχ, την απόσυρση των στρατιωτικών δυνάμεων στα σύνορα που είχε το Ναγκόρνο-Καραμπάχ ως Αυτόνομη περιφέρεια το 1988, την επιστροφή των εσωτερικά εκτοπισμένων και προσφύγων καθώς και εξομάλυνση των σχέσεων Ερεβάν-Μπακού, μεταξύ άλλων στον τομέα του εμπορίου, των οδικών δικτύων και άλλων οδών επικοινωνίας.¹¹⁰

Η κρίσιμη διαφορά ανάμεσα σε αυτές τις προτάσεις ήταν ότι η τελευταία (η προσέγγιση βήμα-βήμα) ακύρωνε τη συμφωνία για το τελικό καθεστώς του Ναγκόρνο-Καραμπάχ μεταθέτοντας την στο μέλλον. Η πρόταση αυτή απορρίφθηκε, αυτή τη φορά εξαιτίας των Αρμενίων του Καραμπάχ, οι οποίοι υποστήριζαν ότι δεν μπορεί να υπάρξει καμία σχέση μεταξύ Αζερμπαϊτζάν και Ναγκόρνο-Καραμπάχ, που σημαίνει ότι η τελευταία πολιτική οντότητα δεν μπορεί να εξαρτάται από το Αζερμπαϊτζάν.¹¹¹

Στις αρχές του 1998 η ομάδα Μινσκ πρότεινε τη δημιουργία ενός Κοινού Κράτους (*Common State*) στα πλαίσια της προσέγγισης συμφωνίας πακέτο, η

¹¹⁰Αναλυτικότερα για το τι περιείχε η συμφωνία βλ. <http://www.ca-c.org/dataeng/books/book-1/12.appendix-18.shtml> [Ανακτήθηκε 7 Οκτωβρίου 2016]

¹¹¹Zourabian, L., «*The Nagorno-Karabakh Settlement Revisited: Is Peace Achievable?*» *Demokratizatsiya The Journal of Post-Soviet Democratization* 14(2):255, (March 2006), https://www.researchgate.net/publication/240807287_The_NagornoKarabakh_Settlement_Revisited_Is_Peace_Achievable [Ανακτήθηκε 15 Νοεμβρίου 2016]

οποία ήταν μια τροποποίηση της προηγούμενης συμφωνίας-πακέτου. Η κύρια διαφορά από τη συμφωνία πακέτου του 1997 ήταν η διαμόρφωση μιας χαλαρής de jure ενότητας του Ναγκόρνο-Καραμπάχ με το Αζερμπαϊτζάν. «Το Ναγκόρνο-Καραμπάχ είναι μία κρατική και εδαφική οντότητα με τη μορφή Δημοκρατίας, η οποία αποτελεί κοινό κράτος με το Αζερμπαϊτζάν εντός των διεθνώς αναγνωρισμένων συνόρων του».¹¹² Η πρόταση αυτή έγινε αποδεκτή από την Αρμενία και το Ναγκόρνο-Καραμπάχ, ωστόσο απορρίφθηκε από το Αζερμπαϊτζάν καθώς υποστήριζε ότι η πρόταση αυτή αντιτίθεται την εδαφική του ακεραιότητα και παραβιάζει τους κανόνες του διεθνούς δικαίου.

Την περίοδο 1999 οι διαπραγματεύσεις για την επίλυση της σύγκρουσης στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ γίνονταν πλέον σε επίπεδο προέδρων μετατρέποντας έτσι τους διαμεσολαβητές σε απλούς θεατές. Η συμπροεδρία της ομάδας Μινσκ προχώρησε σε απευθείας διαπραγματεύσεις μεταξύ των προέδρων Αζερμπαϊτζάν-Αρμενίας, δίνοντας έτσι την ευκαιρία στις αντικρουόμενες πλευρές να αναπτύξουν ένα δικό τους μοντέλο για την επίλυση της διαφοράς εκφράζοντας τα κοινά συμφέροντα και θέλω τους. Έτσι δημιουργήθηκε και η λεγόμενη πρόταση «ανταλλαγής» (*land swap*). Παρόλο που μέχρι και σήμερα οι λεπτομέρειες της συγκεκριμένης πρότασης δεν έχουν αποκαλυφθεί, το γενικό πλαίσιο της όλης διαδικασίας είναι, η προσάρτηση του Ναγκόρνο-Καραμπάχ από την Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν θα πάρει τον έλεγχο των Αρμενικών περιοχών Μέγκρι μέχρι και τον θύλακα του Ναχιτσεβάν. Ωστόσο, οι κυβερνήσεις δεν ήταν ικανοποιημένες και προχώρησαν σε ορισμένες αλλαγές δίνοντας στο Αζερμπαϊτζάν μόνο δικαίωμα της διέλευσης μέσω της πόλης Μέγκρι σε αντάλλαγμα την πλήρη κυριαρχία του Ναγκόρνο-Καραμπάχ. Παρόλο τις προσαρμογές που υλοποιήθηκαν, οι διαπραγματεύσεις δεν οδήγησαν σε κάποιο αποτέλεσμα.¹¹³

¹¹²OSCE Minsk Group draft, «*On the Principles of a Comprehensive Settlement of the Nagorno-Karabakh Armed Conflict*», (Sweden 1998), <http://www.ca-c.org/dataeng/books/book-1/12.appendix-19.shtml> [Ανακτήθηκε 15 Νοεμβρίου 2016]

¹¹³Zourabian L., «*The Nagorno-Karabakh Settlement Revisited: Is Peace Achievable?*» *Demokratizatsiya The Journal of Post-Soviet Democratization* 14(2):252-265, (March 2006), https://www.researchgate.net/publication/240807287_The_NagornoKarabakh_Settlement_Revisited_Is_Peace_Achievable[Ανακτήθηκε 15 Νοεμβρίου 2016]

Λόγω εσωτερικών αλλαγών και εξελίξεων που έλαβαν χώρα τόσο στο Αζερμπαϊτζάν όσο και στην Αρμενία η διαδικασία Μινσκ άρχισε να επιβραδύνει.¹¹⁴ Από το 2003 οι διαπραγματεύσεις πραγματοποιούνταν σε επίπεδο Υπουργών Εξωτερικών, με περιστασιακές συναντήσεις μεταξύ των προέδρων. Ο νέος αυτός κύκλος διαπραγματεύσεων σηματοδοτεί μια νέα περίοδο για την διαδικασία του Μινσκ, που αργότερα έμεινε γνωστή ως «Διαδικασία της Πράγας» (*Prague Process*). Τα ενδιαφερόμενα μέρη ακολούθησαν μια νέα μέθοδο διαπραγμάτευσης: «δεν θα υπάρχει ατζέντα, δεν θα υπάρχουν δεσμεύσεις, διαπραγματεύσεις παρά μόνο ελεύθερος διάλογος για κάθε θέμα που θα προταθεί από την Αρμενία, από το Αζερμπαϊτζάν και από τη Συμπροεδρία».¹¹⁵ Αυτή η νέα μέθοδος κατά κάποιο τρόπο θα είναι το μίγμα των δύο προηγούμενων προσεγγίσεων. Μετά από την πραγματοποίηση συναντήσεων μεταξύ των Υπουργών Εξωτερικών και στις δύο χώρες, η συμπροεδρία παρουσίασε πιθανά σενάρια μορφής διαπραγματεύσεων στους προέδρους των δύο χωρών. Σε κάθε πιθανή περίπτωση διαπραγμάτευσης, υπήρχε ένα κοινό στοιχείο: το τωρινό status quo του Ναγκόρνο-Καραμπάχ δεν θα πρέπει να διατηρηθεί πλέον, ωστόσο τα κράτη θα είναι αυτά που θα αποφασίσουν τον τρόπο επίλυσης της κατάστασης στο μέλλον, αφού πρώτα εφαρμόσουν όλες διατάξεις για την εξομάλυνση των σχέσεων μεταξύ των μερών. Κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων το Ναγκόρνο-Καραμπάχ θα βρίσκεται σε ένα «ενδιάμεσο/ προσωρινό καθεστώς» (*interim status*), ως ότου να γίνουν αισθητά τα μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης και οι εγγυήσεις ασφάλειας στη περιοχή. Το τελευταίο περιλαμβάνει την απόσυρση των αρμένικων ένοπλων δυνάμεων του Καραμπάχ από τα κατεχόμενα εδάφη, την επιστροφή των εσωτερικά εκτοπισμένων στα σπίτια τους και την ανάπτυξη ειρηνευτικών δυνάμεων σε αυτά τα εδάφη.¹¹⁶ Μόνο μέσω της εφαρμογής των εν λόγω διατάξεων μακροπρόθεσμα θα μπορούσε να καθοριστεί το καθεστώς

¹¹⁴Στο Αζερμπαϊτζάν την εξουσία αναλαμβάνει ο γιος του Εϊντάρ Αλιέβ, Ιλχάμ. Η νέα ηγεσία του Μπακού απέρριψε την πρόταση της Αρμενίας για μια συμφωνία πακέτο και τάχθηκε υπέρ της προσέγγισης βήμα-βήμα

¹¹⁵Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), «*Report of the Co-Chairs of the OSCE Minsk Group to the OSCE Ministerial Council*» (2004) <http://www.osce.org/mg/39856?download=true> [Ανακτήθηκε 15 Νοεμβρίου 2016]

¹¹⁶ Ibid.

του Ναγκόρνο-Καραμπάχ. Πριν την έναρξη του υψηλού επιπέδου διαπραγματεύσεων στο Ραμπουγιέ το 2006 επικρατούσε ένα κλίμα αισιοδοξίας σχετικά με την επίλυση της διαμάχης στο Καραμπάχ, δεδομένου ότι τα ενδιαφερόμενα μέρη φάνηκαν να βρίσκονται πολύ κοντά σε μια συμφωνία κατόπιν διαπραγματεύσεων. Ωστόσο, ούτε στο Ραμπουγιέ ούτε αργότερα στο Βουκουρέστι το 2006 δεν κατάφεραν τα εμπλεκόμενα μέρη να σημειώσουν κάποια πρόοδο στα απομένοντα εκκρεμή θέματα ¹¹⁷της διαμάχης.¹¹⁸

Η «Διαδικασία της Πράγας» και οι συναντήσεις των αντιμαχόμενων μερών σε επίπεδο υπουργών εξωτερικών και αρχηγών κρατών ή κυβερνήσεων είχαν ως αποτέλεσμα την σύνταξη των «Αρχών της Μαδρίτης» (*Madrid Principles*) από τη συμπροεδρία της ομάδα Μινσκ το 2007.

Οι «Αρχές της Μαδρίτης» βασίζονται στις αρχές της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι, στη μη χρήση βίας, στην εδαφική ακεραιότητα, στα ίσα δικαιώματα και στην αυτοδιάθεση των λαών. Από τις 14 αρχές έχουν συμφωνηθεί και δημοσιευθεί μόνο 6:

- ❖ Επιστροφή των κατεχόμενων εδαφών γύρω από το Ναγκόρνο-Καραμπάχ στις αρχές του Αζερμπαϊτζάν
- ❖ Προσωρινό καθεστώς(*interim status*) για το Ναγκόρνο-Καραμπάχ στο οποίο θα παρέχονται εγγυήσεις ασφάλειας και αυτοδιοίκησης
- ❖ Διάδρομος επικοινωνίας μεταξύ Αρμενίας- Ναγκόρνο-Καραμπάχ
- ❖ Προσδιορισμός για το τελικό νομικό καθεστώς που θα έχει το Ναγκόρνο-Καραμπάχ
- ❖ Το δικαίωμα όλων των εσωτερικά εκτοπισμένων και προσφύγων να επιστρέψουν στους πρώην τόπους κατοικίας τους

¹¹⁷Όπως το πρόγραμμα της σταδιακής αποχώρησης των Αρμενίων από τα κατεχόμενα εδάφη, οι τεχνικές λεπτομέρειες για την διεξαγωγή δημοψηφίσματος για τον καθορισμό του καθεστώτος του Ναγκόρνο-Καραμπάχ.

¹¹⁸Corneli S., Nilson A., Jonsson N., Hagstrom P., «*Η ευρύτερη περιοχή του Εύξεινου Πόντου, ένας νέος κόμβος στην ευρωπαϊκή ασφάλεια*». (Αθήνα, Παπαζήσης 2007):100

- ❖ Και τέλος διεθνείς εγγυήσεις ασφάλειας, οι οποίες θα περιλαμβάνουν και ειρηνευτικές επιχειρήσεις¹¹⁹

Μετά την εισαγωγή των αρχών αυτών από τη Συμμοεδρία, έλαβε χώρο μια σειρά συναντήσεων μεταξύ των προέδρων και των υπουργών εξωτερικών των δύο χωρών για την διεξαγωγή διαπραγματεύσεων για τις παραπάνω αρχές και την αποδοχή τους ως τη βάση για τη συνέχιση περαιτέρω διευθέτησης της διαφοράς. Μέχρι στιγμής οι παραπάνω αρχές θεωρούνται οι βασικές αρχές για τη επίλυση της σύγκρουσης του Ναγκόρνο-Καραμπάχ και η πλήρης αποδοχή τους από τα αντιμαχόμενα μέρη θα παρέχει τη δυνατότητα στα μέρη να επεξεργαστούν σε βάθος σχέδιο που θα στοχεύει στην εδραίωση της ειρήνης στην περιοχή και σε περαιτέρω ανάπτυξη.

Η Συμμοεδρία, μετά από μια σειρά συναντήσεων με τις αντιμαχόμενες πλευρές το 2007, παρουσίασε τις βασικές αρχές για την διευθέτησης της σύγκρουσης στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ. Μέσα λοιπόν στις επόμενες συνεδριάσεις που θα λάμβαναν χώρο, τα ενδιαφερόμενα μέρη θα έπρεπε να επιλύσουν τις διαφορές τους με βάση τις αρχές και να τις αποδεχτούν ως τις βασικές αρχές που θα διέπουν από εδώ και πέρα τη διαδικασία των διαπραγματεύσεων. Οι αρχές αυτές, βασιζόμενες στη δέσμευση των μερών, θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την εύρεση συμβιβασμού για την διατήρηση της ειρήνης και της ασφάλειας στην περιοχή των συνόρων.

Από το 2007 και έπειτα η διαδικασία της μεσολάβησης εισήλθε σε ένα νέο αδιέξοδο. Οι απευθείας διαπραγματεύσεις μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών είναι πλέον σπάνια ενώ η παραβίαση της συμφωνίας κατάπαυσης του πυρός πλέον είναι συχνό φαινόμενο. Η κατάσταση αυτή δυσκολεύει τους διαμεσολαβητές στο να συντάξουν έγγραφο με τις Βασικές Αρχές (*Document of Basic Principles*) μέσω του οποίου θα ξεπεραστούν οι κύριες διαφορές των αντιμαχόμενων μερών.

¹¹⁹European Movement International, «*The Nagorno-Karabakh conflict between Armenia and Azerbaijan: An overview of the current situation*» European Movement International. (Brussels, 2013):5 <http://europeanmovement.eu/wp-content/uploads/2015/05/2013.09-Current-situation-Nagorno-Karabakh.pdf> [Ανακτήθηκε 15 Νοεμβρίου 2016]

Η ειρηνευτική διαδικασία για το Ναγκόρνο-Καραμπάχ μπήκε σε νέα τροχιά όταν η συμπροέδρια της Ομάδας Μινσκ ανακοίνωσε στη συνάντηση της Λακίλας (Ιούλιος 2009) και της Μουσόκας (Ιούνιος 2010) ότι εμπιστεύεται πλήρως τους ηγέτες της Αρμενίας και του Αζερμπαϊτζάν για την επίλυση της σύγκρουσης στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ με βάση της Βασικές Αρχές (γνωστές και ως Αρχές τη Μαδρίτης).¹²⁰

Οι αρχές αυτές όπως προαναφέραμε έχουν επικριθεί τόσο από τις αρχές του Μπακού όσο και του Ερεβάν. Για αυτό τον λόγο το 2009 έγιναν μικρές αλλά σημαντικές αλλαγές στο κείμενο αντικαθιστώντας την «ιδέα ενός δημοψηφίσματος για τον καθορισμό του καθεστώτος τους Ναγκόρνο Καραμπάχ» με «την δυνατότητα να καθοριστεί το τελικό καθεστώς της περιοχής στο μέλλον από μια νομικά-δεσμευτική απόφαση». ¹²¹

Παρά τις συναντήσεις που πραγματοποιήθηκαν το 2011 στις πόλεις Ντέβιλ και Βίλνιους ανάμεσα στα ενδιαφερόμενα μέρη για την επίλυση της σύγκρουσης στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ, η πραγματικότητα παραμένει η ίδια. Δηλαδή δεν έχει παρουσιαστεί ούτε έχει αποφασιστεί κανένα ολοκληρωμένο σχέδιο διευθέτησης της διαφοράς.

Από το 2010 έως και τον Ιούνιο του 2013 μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι η ειρηνευτική διαδικασία βρέθηκε σε αδιέξοδο καθώς οι παραβιάσεις της συμφωνίας κατάπαυσης του πυρός αυξάνονταν ολοένα και περισσότερο και οι συναντήσεις μεταξύ των κυβερνήσεων Μπακού-Ερεβάν και ομάδας Μινσκ πλέον γίνονταν πολύ σπάνια. Από τον Ιούνιο του 2013 η κατάσταση άρχισε να αλλάζει καθώς πραγματοποιήθηκαν πολλές συναντήσεις ενώ ο πρόεδρος του

¹²⁰ Ayunts A., «*Madrid Principles: Basis for Conflict Settlement or War?*» Caucasus Edition, Journal of Conflict Transformation (2010) <http://caucasusedition.net/analysis/madrid-principles-basis-for-conflict-settlement-or-war/>, [Ανακτήθηκε 16 Νοεμβρίου 2016]

¹²¹ Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), «*Statement by the OSCE Minsk Group Co-Chair countries*» (2010) <http://www.osce.org/mg/69515> [Ανακτήθηκε 16 Νοεμβρίου 2016]

ΟΑΣΕ Λεονίντ Κοζάρα επισκέφθηκε το Μπακού και το Ερεβάν ανακοινώνοντας ότι η ομάδα Μινσκ θα αποκτήσει πιο ενεργό ρόλο.¹²²

Μέχρι και σήμερα δεν έχει υπάρξει κάποια πρόοδος για την επίλυση της διαφοράς. Η παραβίαση της συμφωνίας κατάπαυσης πυρός αποτελεί συχνό φαινόμενο με πιο πρόσφατο παράδειγμα τα επεισόδια του περασμένου Απριλίου (2016). Τον Οκτώβριο του 2016 συναντήθηκαν οι πρόεδροι του Αζερμπαϊτζάν και της Αρμενίας με τη συμπροεδρία της ομάδας Μινσκ. Σκοπός της συνάντησης ήταν να συζητηθεί η κατάσταση που επικρατεί στη περιοχή μετά τα επεισόδια του Απριλίου και τα επόμενα βήματα που πρέπει να παρθούν για να προχωρήσουν οι διαπραγματεύσεις στο επόμενο στάδιο. Τον ερχόμενο Δεκέμβριο (2016) πρόκειται να πραγματοποιηθεί Σύνοδος του Συμβουλίου Υπουργών του ΟΑΣΕ στο Αμβούργο στην οποία η συμπροεδρία σκοπεύει να συναντηθεί με τους υπουργούς εξωτερικών των ενδιαφερόμενων μερών για να συζητήσουν πιθανή συνάντηση των Προέδρων στο κοντινό μέλλον.

3.2 Η επιχείρηση του ΟΑΣΕ στη Γεωργία

Στις 30 Ιουνίου 2009, ολοκληρώθηκε επίσημα η αποστολή του ΟΑΣΕ στη Γεωργία. Η αποστολή του διήρκησε 17 ολόκληρα χρόνια και σημείο καμπής θεωρείται ο πόλεμος των Πέντε Ημερών τον Αύγουστο του 2008. Ο ΟΑΣΕ είχε τον ρόλο του παρατηρητή στην σύγκρουση μεταξύ Γεωργίας-Αμπχαζίας-Νότιου Οσσετίας καθώς και τον ρόλο του διαμεσολαβητή για την ειρηνική διευθέτηση των διαφορών.¹²³

Η αποστολή του ΟΑΣΕ προώθησε τις διαπραγματεύσεις μεταξύ των αντιμαχόμενων μερών στη σύγκρουση Γεωργίας-Νότιου Οσσετίας (1992) και υπήρξε θερμός υποστηρικτής της ειρηνευτικής διαδικασίας υπό την αιγίδα του ΟΗΕ στη σύγκρουση Γεωργίας- Αμπχαζίας (1993).

¹²²Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), «*Press Release by the Co-Chairs of the OSCE Minsk Group and the Foreign Ministers of Armenia and Azerbaijan*» (2013) <http://www.osce.org/mg/105978> [Ανακτήθηκε 16 Νοεμβρίου 2016]

¹²³Stöber S., «*The Failure of the OSCE Mission to Georgia – What Remains?*» OSCE Yearbook 2013: Yearbook on the Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE):203

Το 1994 το Μόνιμο Συμβούλιο επέκτεινε την εντολή (*mandate*) της αποστολής του ΟΑΣΕ στη περιοχή. Πλέον, η αποστολή του συμμετείχε ενεργά στην Μικτή Επιτροπή Ελέγχου (*Joint Control Commission*) μέσω της οποίας παρακολουθούσε τις κινήσεις των ειρηνικών αποστολών, σύλλεγε πληροφορίες για τη στρατιωτική κατάσταση στη περιοχή και εξέταζε τις όποιες παραβιάσεις κατάπαυσης του πυρός. Επίσης, προβλεπόταν η συμμετοχή του ΟΑΣΕ στη διαδικασία εξεύρεσης λύσης στο καθεστώς της Νοτίου Οσσετίας. Η Μικτή Επιτροπή Ελέγχου αποτελούταν από πέντε μέλη: την Αποστολή του ΟΑΣΕ, τη Γεωργία, τη Νότιο Οσσετία, την Ρωσία και την Ρωσική Δημοκρατία της Βόρειας Οσσετίας.¹²⁴

Η αποστολή του ΟΑΣΕ στη Γεωργία ανέλαβε επίσης διαμεσολαβητικό ρόλο για την επίλυση της σύγκρουσης ανάμεσα στην Αμπχαζία με την Γεωργία, την ευθύνης της οποίας είχε προηγουμένως η Ομάδα Παρατηρητών του ΟΗΕ. Πρόσθετες πτυχές της αποστολής του ΟΑΣΕ στην Γεωργία ήταν:

- ✓ να βοηθήσει την Τιφλίδα να γίνει κράτος δικαίου
- ✓ προώθηση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων
- ✓ τον συντονισμό των εργασιών με άλλους διεθνείς οργανισμούς όπως ο ΟΗΕ, η ΕΕ και το Συμβούλιο της Ευρώπης¹²⁵

Η αποστολή του ΟΑΣΕ ωστόσο δεν δρούσε μόνο μέσω της Μικτής Επιτροπής. Για παράδειγμα τον Μάιο του 1994 κατάφερε η αποστολή του ΟΑΣΕ να φέρει τους εκπροσώπους της Νότιου Οσσετίας και της Γεωργίας στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Ενώ τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους η αποστολή του ΟΑΣΕ παρουσίασε το δικό της σχέδιο για το καθεστώς που θα μπορούσε να αποκτήσει η Νότιος Οσσετία. Σύμφωνα με το σχέδιο θα χορηγούταν καθεστώς αυτονομίας στη Νότιο Οσσετία εντός της Γεωργίας. Η πρόταση αυτή απορρίφθηκε τόσο από τις αρχές της Νοτίου Οσσετίας όσο και από τις αρχές της Γεωργίας.

¹²⁴Corneli S., Nilson A, Jonsson N., Hagstrom P., «*Η ευρύτερη περιοχή του Εύξεινου Πόντου, ένας νέος κόμβος στην ευρωπαϊκή ασφάλεια*». (Αθήνα, Παπαζήσης 2007):88

¹²⁵Stöber S., «*The Failure of the OSCE Mission to Georgia – What Remains?*» OSCE Yearbook 2013: Yearbook on the Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE):203-220

Από το 1992 έως και το 2003 δεν παρατηρήθηκαν θερμά επεισόδια στη περιοχή για αυτό τον λόγο η ειρηνευτική διαδικασία στη περιοχή θεωρείται επιτυχημένη.¹²⁶ Συγκεκριμένα την περίοδο 1996-1998 πραγματοποιήθηκαν τρεις συναντήσεις ανάμεσα στον πρόεδρο της Γεωργίας και την Νοτίου Οσσετίας, στις οποίες μίλησαν για το κλίμα εμπιστοσύνης που υπάρχει στις αντιμαχόμενες πλευρές. Το 1997 προτάθηκε από μια ομάδα πολιτικών εμπειρογνομόνων, στην οποία συμμετείχαν και αντιπρόσωποι του ΟΑΣΕ, σχέδιο για την οριστική διευθέτηση της διαφοράς ενώ το 1999 συμφωνήθηκαν οι τέσσερις βασικές αρχές που θα διέπουν την λεγόμενη Συμφωνία (δήλωση) για την σύγκρουση στη Νότιο Οσσετία. Η συμφωνία υπογράφηκε από τους εκπροσώπους των ενδιαφερόμενων μερών (στη πόλη Μπάντεν της Αυστρίας το 2000), από τη Βόρεια Οσσετία και τον ΟΑΣΕ ως επιπλέον συμμετέχοντες και από τη Ρωσία ως διαμεσολαβητή. Από όλες τις προσπάθειες που έγιναν για την επίλυση της σύγκρουσης, μόνο η «Συμφωνία του Μπέιτεν» έφτασε κοντά στο να επιλύσει οριστικά τη σύγκρουση.¹²⁷

Παρόλο που έλαβαν χώρο και άλλες συναντήσεις μεταξύ των εμπειρογνομόνων δεν σημειώθηκε περαιτέρω πρόοδος. Ο κύριος λόγος για την αποτυχία της πρωτοβουλίας αυτής ήταν η απαίτηση της γεωργιανής κυβέρνησης να υπάρξουν και άλλοι εγγυητές ασφάλειας πλην της Ρωσίας- αίτημα το οποίο απέρριψε άμεσα η ρωσική κυβέρνηση. Η τελευταία συνάντηση πραγματοποιήθηκε στη Χάγη το 2003.

Η κατάσταση άλλαξε δραματικά μετά το ξέσπασμα της «ρόζ επανάστασης» και ειδικότερα μετά την αλλαγή της γεωργιανής κυβέρνησης το 2003.¹²⁸ Ειδικότερα το 2004 ξέσπασαν βίαια επεισόδια ανάμεσα στις αντιμαχόμενες πλευρές με αποτέλεσμα να «ξεπαγώσει» η σύγκρουση. Η αντιπαράθεση αυτή ανέδειξε την

¹²⁶Crisis Group, International working to prevent conflict worldwide, «*Georgia's South Ossetia Conflict: make haste slowly*», Europe Report No 183 (June 2007):17

¹²⁷Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), «*OSCE Yearbook 2008: Yearbook on the Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE)*» <https://ifsh.de/en/core/publications/osce-yearbook/2008/>

¹²⁸International Crisis Group (ICG), «*Georgia's South Ossetia Conflicts: make haste slowly*», Europe Report No 183, (Ιούνιος 2007):17

ανικανότητα τόσο της Μικτής Επιτροπής Ελέγχου όσο και των Μικτών Ειρηνευτικών Δυνάμεων να αποτρέψουν τη σύγκρουση.

Από το ξέσπασμα της σύγκρουσης (2004) και έπειτα δεν υπήρξε μέρα που να μην έχουν σημειωθεί επεισόδια είτε μικρής είτε μεγάλης κλίμακας.¹²⁹ Ειδικότερα από την 1^η Οκτωβρίου έως και την 1^η Απριλίου οι ειρηνευτικές δυνάμεις κατέγραψαν 1.707 παραβιάσεις της κατάπαυσης του πυρός. Όπως ανέφερε και ο διοικητής της ειρηνευτικής επιτροπής «ήμασταν στα πρόθυρα ξεσπάσματος πολέμου από την αρχή της άνοιξης έως και το τέλος του καλοκαιριού του 2006».

Ο Ρωσο-γεωργιανός πόλεμος γνωστός και ως πόλεμος των 5 ημερών που ξέσπασε το 2008 αποτέλεσε σοβαρό πλήγμα για την αποστολή του ΟΑΣΕ στη Γεωργία. Μετά την απομάκρυνση των στρατιωτικών παρατηρητών από τα γραφεία τους στη Νότιο Οσσετία (8 Αυγούστου 2008) τους απαγορεύτηκε η επιστροφή πίσω στη Νότιο Οσσετία. Όλες οι προσπάθειες του ΟΑΣΕ, όλα αυτά τα χρόνια, να δημιουργήσει ένα έφορο κλίμα ανάμεσα στις αντιμαχόμενες πλευρές προκειμένου να συνεργαστούν με άλλους διεθνείς οργανισμούς με σκοπό να αναπτυχθεί η οικονομία τους και να βελτιωθούν οι υποδομές τους και να δημιουργηθεί η κοινωνία των πολιτών χάθηκαν.

Τέλος, ο ρόλος της ομάδας του ΟΑΣΕ αποδυναμώθηκε ακόμη περισσότερο με την αναγνώριση της Νοτίου Οσσετίας και της Αμπχαζίας από την Ρωσική Ομοσπονδία. Έτσι, δημιουργήθηκε νέο status quo και η Ρωσία ήλπιζε πως μέσω του ΟΑΣΕ θα μπορούσε δημιουργήσει δύο ξεχωριστές αποστολές. Επειδή όμως, δεν υπήρξε συμβιβασμός μεταξύ των κρατών/μελών της ομάδας Μισκ για το αίτημα της Ρωσίας, η εντολή της αποστολής του ΟΑΣΕ στη Γεωργία έληξε στις 31 Δεκεμβρίου 2008.

Ωστόσο, μετά το τέλος της σύγκρουσης του Αυγούστου του 2008 δημιουργήθηκε η «Διαδικασία της Γενεύης» (The Geneva Process) που έχει ως

¹²⁹ Eiff H., «*The OSCE Mission to Georgia and the Status of South Ossetia*», *OSCE Yearbook 2008: Yearbook on the Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE)* (2008):35-44

στόχο την αντιμετώπιση των συνεπειών του πολέμου στη Γεωργία. Ο ΟΑΣΕ στη «Διαδικασία της Γενεύης» μοιράζεται την συμπορεδρία με την ΕΕ και τον ΟΗΕ. Η «Διαδικασία της Γενεύης» αποτελεί τον σημαντικότερο μηχανισμό πρόληψης συγκρούσεων και διαχείρισης συγκρούσεων καθώς αποτελεί το μόναδικό φόρουμ στο οποίο τα ενδιαφερόμενα μέρη (Γεωργία, Ρωσία, Αμπχαζία, Νότιος Οσσετία) μπορούν να συναντηθούν και να συζητήσουν θέματα ασφάλειας.

3.3 Ο ΟΑΣΕ και η σύγκρουση στην Υπερδνειστερία

Η σύγκρουση στην Υπερδνειστερία αποτελεί μία από τις εκκρεμείς συγκρούσεις που ξέσπασαν στον πρώην σοβιετικό χώρο, το ξέσπασμα της οποίας οφειλόταν σε εθνικούς, πολιτικούς και οικονομικούς λόγους. Παρά τις προσπάθειες επίλυσης της σύγκρουσης, οι οποίες ξεκίνησαν από το 1993, δεν έχει βρεθεί καμία λύση μέχρι και σήμερα.

Τα τρίτα μέρη που συμμετείχαν στη διαδικασία διαμεσολάβησης μεταξύ της Τιρασπόλ και Κισινάου, ήταν ο ΟΑΣΕ (τότε ΔΑΣΕ), που παρέχει το θεσμικό και νομικό πλαίσιο για τις συνομιλίες, η Ρωσία και η Ουκρανία. Ο ΟΑΣΕ στην έκθεση του το 1993¹³⁰ πρότεινε την εδραίωση της κυριαρχίας (*sovereignty*) και της ανεξαρτησίας της Μολδαβικής Δημοκρατίας και την διατήρηση ενός ειδικού καθεστώτος για την Υπερδνειστερία εντός των διεθνών συνόρων στην Μολδαβία. Η δήλωση αυτή, μέσω της οποίας προσπάθησαν οι διαμεσολαβητές να βρουν μία μέση λύση, η οποία όμως δεν αντιπροσώπευε τις βλέψεις και τις φιλοδοξίες των αντιμαχόμενων μερών εκείνη την περίοδο, έδινε έμφαση στην αποκατάσταση της εδαφικής ακεραιότητας της Μολδαβίας αλλά λόγω της ιστορικής, γλωσσικής και σε κάποιο βαθμό εδαφικής θεωρίας θεωρούσαν δικαιολογημένη τη χορήγηση ειδικού καθεστώτος στην Υπερδνειστερία εντός της Μολδαβίας.

Παρόλο που ΟΑΣΕ παρείχε το θεσμικό και νομικό πλαίσιο για τη διαμεσολάβηση, ο ρόλος του ήταν αρκετά περιορισμένος καθ' όλη τη δεκαετία του 1990. Το πιο σημαντικό επίτευγμα θεωρείται το αποκαλούμενο «Υπόμνημα

¹³⁰Conference for Security and Cooperation in Europe, « *Report No.13 by the CSCE Mission to Moldova*» (1993) <http://www.osce.org/moldova/42307> [Ανακτήθηκε 17 Νοεμβρίου 2016]

της Μόσχας» (*Moscow Memorandum*) για την εξομάλυνση των σχέσεων μεταξύ της Δημοκρατίας της Μολδαβίας και της Υπερδνειστερίας¹³¹ που υπεγράφη το 1997. Σύμφωνα με το κείμενο, οι αντιμαχόμενες πλευρές πρέπει να συνεχίσουν την προσπάθεια να εξομαλύνουν τις σχέσεις τους με βάση το διεθνές δίκαιο και η Υπερδνειστερία παρόλο που κέρδισε το δικαίωμα να συνάπτει οικονομικές σχέσεις με άλλες χώρες από μόνη της, θα πρέπει να συμμετέχει στην άσκηση εξωτερικής πολιτικής της Μολδαβίας. Ωστόσο, αυτή η προσπάθεια για την επίλυση της σύγκρουσης απέτυχε καθώς τα μέρη δεν φάνηκαν να ήταν έτοιμα να προχωρήσουν στο επόμενο βήμα.

Η εκλογή του Κομμουνιστικού Κόμματος στις μολδαβικές εκλογές το 2001 έφερε αλλαγές στη Μολδαβική προσέγγιση για την επίλυση της σύγκρουσης. Ο νέος πρόεδρος της Μολδαβικής κυβέρνησης δέχτηκε να συναντηθεί με την ηγεσία της Υπερδνειστερίας και σε σύντομο χρονικό διάστημα αποφάσισαν να προχωρήσουν σε αμοιβαία αναγνώριση εγγράφων ως ένα πρώτο βήμα προς την επίλυση των προβλημάτων μεταξύ Κισινάου-Τιρασπόλ. Από την ηγεσία της Υπερδνειστερίας η συμφωνία σήμαινε αναγνώριση των διαβατηρίων των κατοίκων της Υπερδνειστερίας ενώ οι προθέσεις της μολδαβικής κυβέρνησης ήταν η αναγνώριση πιστοποιητικών γεννήσεων και θανάτου. Κατά συνέπεια, οι σχέσεις μεταξύ των μερών ψυχράνθηκαν έως το 2009 που άλλαξε κυβέρνηση η Μολδαβία.

Το 2002 προτάθηκε από την αποστολή του ΟΑΣΕ μια ομοσπονδιακή λύση (*federal solution*) για την επίλυση της σύγκρουσης στην Υπερδνειστερία. Παρόλο που ακολούθησαν αρκετοί γύροι διαπραγματεύσεων μεταξύ της κυβέρνησης της Μολδαβίας, τις αρχές της Υπερδνειστερίας με τους

¹³¹Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), «*Memorandum on the Basis for Normalization of Relations between the Republic of Moldova and Transdnistria*» (1997) <http://www.osce.org/moldova/42309>, [Ανακτήθηκε 17 Νοεμβρίου 2016]

μεσολαβητές από τον ΟΑΣΕ, την Ρωσία και την Ουκρανία δεν απέδωσαν κάποιο αποτέλεσμα.¹³²

Ωστόσο, το 2003 παρουσιάστηκε νέο σχέδιο για την επίλυση της σύγκρουσης που προέκυψε ύστερα από τις συναντήσεις ανάμεσα στη Ρωσία, τη Μολδαβία και την Υπερδνειστερία. Το σχέδιο προτάθηκε από τον ρώσο σύμβουλο Κόζακ και είναι γνωστό ως «Σχέδιο Κόζακ».¹³³ Το σχέδιο πρότεινε τη δημιουργία ενός ομόσπονδου κράτους στο οποίο η Υπερδνειστερία θα έχει ίσες εξουσίες με την Μολδαβία, συμπεριλαμβανομένου το δικαίωμα άσκησης βέτο από την Υπερδνειστερία σε θέματα που την αφορούν.¹³⁴

Παρόλο που αρχικά ο πρόεδρος της Μολδαβίας, Βλαντιμίρ Βορόνιν συμφώνησε με την συγκεκριμένη πρόταση, μετά το ξέσπασμα των διαδηλώσεων στην Μολδαβία και την έντονη διαφωνία με τις ΗΠΑ και την ΕΕ, αρνήθηκε να υπογράψει την πρόταση. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να επιδεινωθούν οι Ρωσομολδαβικές σχέσεις έως και το 2005, όταν ξεκίνησαν «Διαπραγματεύσεις 5+2» (5+2 negotiations) στις οποίες διαπραγματεύσεις αυτή τη φορά συμμετέχει οι ΗΠΑ και η ΕΕ στο ρόλο του παρατηρητή.¹³⁵ Στην λεγόμενη ομάδα «5+2», ο ΟΑΣΕ έχει πρωταγωνιστικό ρόλο καθώς προεδρεύων του εγχειρήματος είναι ο ειδικός απεσταλμένος του ΟΑΣΕ. Επίσης, η Ρωσία και η Ουκρανία έχουν τον ρόλο του διαμεσολαβητή ενώ όπως προαναφέραμε η ΕΕ και οι ΗΠΑ συμμετέχουν ως παρατηρητές μαζί με τα ενδιαφερόμενα μέρη (Μολδαβία και Υπερδνειστερία).

Η επίσημη διαδικασία διευθέτησης της διαφοράς ξεκίνησε το 2012 καθώς τα προηγούμενα έξι έτη πραγματοποιήθηκαν ανεπίσημες συναντήσεις στα πλαίσια

¹³²U.S Online Training on OSCE, «The “frozen” Transnistrian conflict», (Module 4 Eastern Europe) <http://react.usip.org/pub/m4/p46.html> [Ανακτήθηκε 17 Νοεμβρίου 2016]

¹³³Russian Draft Memorandum on the basic principles of the state structure of a united state in Moldova (Kozak Memorandum), (2003) <http://www.stefanwolff.com/files/Kozak-Memorandum.pdf> [Ανακτήθηκε 17 Νοεμβρίου 2016]

¹³⁴ Ibid.

¹³⁵Rodkiewicz, W., «Transnistrian Conflict after 20 years», OSW Centre for Eastern Studies (Warsaw,2011):10-11,

https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/transnistrian_conflict_after_20_years.pdf

[Ανακτήθηκε 17 Νοεμβρίου 2016]

των «διαπραγματεύσεων 5+2».¹³⁶ Στην συνάντηση που πραγματοποιήθηκε στην Βιέννη επιλυθήκαν διάφορα διαδικαστικά θέματα και συζητήθηκαν ουσιαστικά θέματα τα οποία χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες: α) κοινωνικο-οικονομικά θέματα, β) θέματα που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα και γ) εργασίες για την επίλυση της σύγκρουσης.¹³⁷ Η επιτυχία αυτής της διαδικασίας οφείλεται καθαρά στις ίδιες τις πλευρές (Μολδαβία και Υπερδνειστερία), οι οποίες έδειξαν ισχυρή πολιτική θέληση προκειμένου να προχωρήσει παρακάτω η ειρηνευτική διαδικασία. Μία θετική εξέλιξη της συνάντησης ήταν ότι υπήρξε άνοδος στην ελεύθερη μετακίνηση και στην οικονομική αλληλεπίδραση και ενισχύθηκε η συνεργασία των πλευρών σε θέματα που αφορούν το περιβάλλον, την υγεία κ.α. Μέχρι και σήμερα, ωστόσο, σημαντικά θέματα όπως το άνοιγμα της γέφυρας Γκουάρα Μπικουίλι πάνω από τον ποταμό Δνεϊστερο ή επανασύνδεση των απευθείας τηλεφωνικών συνδέσεων μεταξύ των δύο πλευρών παραμένουν άλυτα. Το πιο σημαντικό πρόβλημα όμως είναι ότι μέχρι και σήμερα δεν αναφέρεται πουθενά στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων το μελλοντικό καθεστώς που θα έχει η Υπερδνειστερία.

3.4 Ο ΟΑΣΕ στην Ουκρανία

Η ουκρανική κρίση, η οποία ξεκίνησε με διαδηλώσεις κατά των δράσεων της ουκρανικής κυβέρνησης και μετά την ανατροπή του Γιανούκοβιτς, εξελίχθηκε σε μια στρατιωτική αντιπαράθεση που είχε ως αποτέλεσμα την εμπλοκή του ΟΑΣΕ. Τα 57 μόνιμα μέλη του Μόνιμου Συμβουλίου του ΟΑΣΕ, μετά την προσάρτηση της Κριμαίας από την Ρωσία και το ξέσπασμα των συγκρούσεων στην Ανατολική Ουκρανία, αποφάσισε στις 21 Μαρτίου του 2014, κατόπιν αιτήματος της ουκρανική κυβέρνησης, να αποστείλει ειδική αποστολή

¹³⁶Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), «*Press Release: OSCE Chairmanship welcomes agreement on principles and procedures, agenda in Transnistrian settlement talks*» (2012) <http://www.osce.org/cio/89752> [Ανακτήθηκε 17 Νοεμβρίου 2016]

¹³⁷Neukirch C., «*The OSCE and the Frozen Conflicts*», Strategie und Sicherheit. Volume 2014, Issue 1: 609–616 <https://www.degruyter.com/abstract/j/sus.2014.2014.issue-1/sus-2014-0152/sus-2014-0152.xml> [Ανακτήθηκε 17 Νοεμβρίου 2016]

παρακολούθησης διεθνών παρατηρητών για τρεις μήνες.¹³⁸ Η εντολή (*mandate*) της Ειδικής Ομάδας Παρακολούθησης του ΟΑΣΕ από το 2014 έχει παραταθεί δύο φορές, με πιο πρόσφατη αυτή που ισχύει μέχρι τον Μάρτιο του 2017.¹³⁹

Σκοπός της Ειδικής Ομάδας του ΟΑΣΕ, είναι η συλλογή πληροφοριών σχετικά με την κατάσταση στην Ουκρανία με αμερόληπτο και διαφανή τρόπο, η καταγραφή περιστατικών και η καταπάτηση των αρχών του ΟΑΣΕ και η υποβολή εκθέσεων με τις παρατηρήσεις της ομάδας σε καθημερινή βάση.¹⁴⁰ Με βάση το πρωτόκολλο του Μίνσκ 1 και του Μίνσκ 2 (Σεπτέμβριος 2014 και Φεβρουάριος 2015) η Ειδική Ομάδα Παρακολούθησης του ΟΑΣΕ επιφορτίστηκε επιπλέον με την παρακολούθηση των συμφωνιών κατάπαυσης του πυρός, την απόσυρση βαρέων οπλισμών καθώς και την παρακολούθηση της απόσυρσης όλως των ξένων δυνάμεων, του στρατιωτικού εξοπλισμού και μισθοφόρων από την Ουκρανία.

Η παρουσία της ομάδας στα ρωσικά σημεία ελέγχου Λουχάνσκ και Ντονέτσκ είναι σημαντική πρωτοβουλία καθώς αποτελεί την μοναδική διεθνή επιτροπή ελέγχου στην περιοχή. Αυτό αποτελεί ένδειξη ότι σε περιόδους κρίσης ο ΟΑΣΕ παραμένει σημαντικός και χρήσιμος ως φόρουμ διαλόγου μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Οι απεσταλμένοι της Ειδικής Ομάδας παρακολούθησης του ΟΑΣΕ λειτουργούν ως διαμεσολαβητές και βοηθούν στην αποκλιμάκωση των εντάσεων.

Παρά την υπογραφή συμφωνίας για την κατάπαυση του πυρός για την Ανατολική Ουκρανία (Συμφωνία Μίνσκ 2 Φεβρουάριος 2015) ανάμεσα στους εκπροσώπους της ουκρανικής κυβέρνησης και των φιλορώσων αυτονομιστών, η κατάσταση στη περιοχή παραμένει εύφλεκτη σύμφωνα με τις ενημερώσεις της Ειδικής Ομάδας Παρακολούθησης του ΟΑΣΕ στη περιοχή. Σε καθημερινή

¹³⁸OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine, Deployment of Swiss Experts στο https://www.eda.admin.ch/dam/eda/en/documents/aktuell/dossiers/ams-factsheet-ukraine-SEF_EN.pdf [Ανακτήθηκε 20 Νοεμβρίου 2016]

¹³⁹Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), «*OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine's mandate extended by one year to 31 March 2017*» <http://www.osce.org/cio/223236> (2016) [Ανακτήθηκε 20 Νοεμβρίου 2016]

¹⁴⁰Για τις ενημερώσεις της ειδικής ομάδας του ΟΑΣΕ στη περιοχή βλ. <http://www.osce.org/ukraine-smm/reports?page=31>

βάση σημειώνεται παραβίαση κατάπαυσης του πυρός και σημειώνονται επεισόδια άλλοτε μικρής και άλλοτε μεγάλης κλίμακας.

Στην συνάντηση του Οκτωβρίου (2016) για την διευθέτηση της Ουκρανικής κρίσης αποφασίστηκε από τους αρχηγούς κρατών και κυβερνήσεων της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ρωσίας και της Ουκρανίας, η δημιουργία ενός «Οδικού Χάρτη» που θα βασίζεται σε ορισμένα σημεία της Συμφωνίας Μινσκ που υπεγράφη τον Φεβρουάριο του 2015. Ωστόσο, τα θέματα που θα καλύψει ο «Οδικός Χάρτης» θα αποφασιστούν σε επόμενη συνεδρίαση. Σύμφωνα με δηλώσεις του ρώσου προέδρου και του ουκρανού ομόλογου του, ο ρόλος του ΟΑΣΕ στην περιοχή θα μπορούσε να επεκταθεί, συμπεριλαμβάνοντας ένοπλους παρατηρητές. Η γερμανός καγκελάριος ωστόσο, δήλωσε πως αυτή τη στιγμή προέχει η διεξαγωγή εκλογών στην περιοχή πριν υπάρξει ένοπλη παρουσία του ΟΑΣΕ στην περιοχή.¹⁴¹

¹⁴¹Troianovski, A., «Negotiations on Ukraine Crisis Produce 'Road Map' But No Breakthrough Comment follows meeting with Germany, France and Russia in Berlin», The Wall Street Journal (Οκτώβριος 2016) <http://www.wsj.com/articles/ukraine-presidents-office-says-russian-supports-osce-mission-in-eastern-ukraine-1476917137> [Ανακτήθηκε 20 Νοεμβρίου 2016]

4. Αποτιμώντας τη συμμετοχή του ΟΑΣΕ στις εκκρεμείς συγκρούσεις

Οι προσπάθειες του ΟΑΣΕ μέχρι και σήμερα για την επίτευξη μίας ειρηνικής και βιώσιμης λύσης στις εκκρεμείς συγκρούσεις που εμφανίστηκαν στην μεταψυχροπολεμική περίοδο στην ευρύτερη περιοχή του Ευξείνου Πόντου-συγκρούσεις στην Αμπχαζία και τη Νότιο Οσσετία (Γεωργία), ο αρμενικός θύλακας του Ναγκόρνο-Καραμπάχ στο Αζερμπαϊτζάν, η Υπερδνειστερία (Μολδαβία) και η Ανατολική Ουκρανία- έχουν σημειώσει πολύ μικρή επιτυχία.

Παρά την μικρή επιτυχία όσον αφορά την επίλυση των εκκρεμών συγκρούσεων, ο ΟΑΣΕ παραμένει μέχρι και σήμερα ο μοναδικός διεθνής οργανισμός που παρέχει σταθερά ένα πλαίσιο για τις διαπραγματεύσεις μεταξύ των αντιμαχόμενων μερών. Επίσης, αποτελεί τον πλέον αποδεκτό φορέα εντός του οποίου τα ενδιαφερόμενα μέρη επιδιώκουν την εξεύρεση λύσης καθώς θεωρείται ο μονός αμερόληπτος οργανισμός.

Ο ΟΑΣΕ μπορεί να μην έχει καταφέρει να επιλύσει τις εκκρεμείς συγκρούσεις αλλά έχει καταφέρει να διατηρήσει ανοικτούς διαύλους επικοινωνίας μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών, έχει διατηρήσει το κύρος του ως οργανισμός ασφάλειας και χρησιμοποιεί τις μεθόδους ειρηνικής επίλυσης των διαφορών για τη διευθέτηση και την επίλυση των εκκρεμών συγκρούσεων.

Η ομάδα Μινσκ του ΟΑΣΕ συστάθηκε το 1992 και το 1994 δημιουργήθηκε ο θεσμός της συμπροεδρίας (με τη Ρωσία, τη Γαλλία και τις ΗΠΑ) προκειμένου να λειτουργήσει ως διαμεσολαβητής μεταξύ της Αρμενίας και του Αζερμπαϊτζάν για την επίλυση της διαφοράς στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ. Όπως και στις άλλες συγκρούσεις στην ευρύτερη περιοχή του Ευξείνου Πόντου (π.χ στη Γεωργία, στην Μολδαβία), όπου ο ΟΑΣΕ έχει αναπτύξει ειρηνευτικές αποστολές με σκοπό την επίλυση των διαφορών, η ειρηνευτική διαδικασία στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ φαίνεται να είναι μία αποτυχία.

Η ειρηνευτική διαδικασία στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ στο πλαίσιο του ΟΑΣΕ παρόλο που έχει ξεκινήσει εδώ και 23 χρόνια δεν έχει να επιδείξει σημαντικά βήματα προς την επίλυση της σύγκρουσης. Ωστόσο, κανείς δεν αμφισβητεί ότι

ο ΟΑΣΕ έχει κάνει σημαντικές προσπάθειες για την ειρηνική διευθέτηση της διαφοράς. Κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, η ομάδα Μινσκ του ΟΑΣΕ έχει έρθει σε επαφή πολλές φορές με τους προέδρους, τους υπουργούς εξωτερικών και ενίοτε με ειδικούς απεσταλμένους των αντιμαχόμενων μερών. Παρόλα αυτά οι εχθροπραξίες συνεχίζουν να υφίστανται και ο αριθμός των θυμάτων αυξάνεται χρόνο με τον χρόνο λόγω των αποτυχημένων προσπαθειών επίλυσης της διαφοράς. Η Αρμενία λοιπόν, λόγω της αναποτελεσματικότητας των προσπαθειών του ΟΑΣΕ αρνείται να συμβιβαστεί και «σαμποτάρει» την ειρηνευτική διαδικασία καθιστώντας έτσι την επίλυση της διαμάχης αδύνατη. Λόγω αυτής της περίπλοκης κατάστασης ο ΟΑΣΕ πρέπει να διαμορφώσει μία πιο συνεκτική στρατηγική για την επίτευξη της οικοδόμησης ειρήνης στην περιοχή.

Αν και ο ΟΑΣΕ έχει δημιουργήσει αρκετούς θεσμούς για την επίλυση της σύγκρουσης στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ, όπως η ομάδα Μινσκ, ο ρόλος τους φαίνεται να έχει μεταβληθεί σε «διαχείριση κρίσεων» παρά στην ουσιαστική επίλυση της σύγκρουσης. Ο ΟΑΣΕ επίσης, έχει αναπτύξει μία μόνιμη αποστολή πεδίου για την παρακολούθηση της κατάστασης στο Ναγκόρνο Καραμπάχ, με έδρα την Τιφλίδα. Η συγκεκριμένη ομάδα ξεκινάει κάθε μέρα από την Τιφλίδα και κατευθύνεται στα σύνορα ανάμεσα στο Ερεβάν και το Μπακού καταγράφοντας την κατάσταση που επικρατεί στην περιοχή. Στην ουσία ο ρόλος της μόνιμης αποστολής πεδίου είναι η παρακολούθηση και η καταγραφή. Αρκετοί παράγοντες όπως η αδυναμία του οργανισμού και οι εσωτερικές διαμάχες εντός της ομάδας Μινσκ συμβάλλουν στην αναποτελεσματικότητα της διαμεσολάβησης και των ειρηνευτικών προσπαθειών του ΟΑΣΕ μέχρι και σήμερα.

Ο ΟΑΣΕ είναι ένας διακυβερνητικός οργανισμός, που σημαίνει ότι οποιαδήποτε δραστηριότητα του οργανισμού σε οποιοδήποτε κράτος-μέλος, και κάθε αποστολή που αναπτύσσεται για λογαριασμό του οργανισμού, υπόκειται στην ομόφωνη έγκριση από όλα τα κράτη-μέλη, και ιδιαίτερα του κράτους στο οποίο η αποστολή ή η δραστηριότητα θα λάβει μέρος. Έτσι, κάθε χώρα-μέλος του οργανισμού έχει τη δυνατότητα να ασκήσει βέτο σε οποιαδήποτε απόφαση.

Ένας πρόσθετος παράγοντας που υποσκάπτει την επίλυση της διαφοράς στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ είναι ότι η ομάδα Μινσκ προσπαθεί να είναι ουδέτερη, και η εμμονή της να παραμείνει ουδέτερη δεν της επιτρέπει να είναι δίκαιη και αμερόληπτη. Η συμπροεδρία της ομάδας Μινσκ αποφεύγει να κάνει σαφής δηλώσεις για τη θέση της στο ζήτημα του Ναγκόρνο-Καραμπάχ και όταν πρέπει η συμπροεδρία να πάρει επίσημη θέση, αναφέρει ότι το Ερεβάν και το Μπακού πρέπει να βρουν μόνοι τους λύση στο πρόβλημα και ότι η ομάδα Μινσκ θα στηρίζει την απόφαση που θα παρθεί όποια και αν είναι. Η στάση που κρατά στο ζήτημα η ομάδα Μινσκ και η αποτυχία εξεύρεσης λύσης έχει ως αποτέλεσμα τα ενδιαφερόμενα μέρη να μην εμπιστευονται την ομάδα Μινσκ.

Επιπλέον, ο ΟΑΣΕ σήμερα φαίνεται να έχει μικρή επιρροή στην συμπροεδρία της Ομάδας Μινσκ καθώς από ότι φαίνεται τα μέρη της συμπροεδρίας έχουν τον πλήρη έλεγχο της διαδικασίας επίλυσης. Το γεγονός ότι τα τρία μέλη της ομάδας έχουν τις δικές τους αποκλίνουσες απόψεις σχετικά με την ειρηνευτική διαδικασία φαίνεται να δυσχεραίνει ακόμη περισσότερο την προοπτική για την επίτευξη διαπραγματεύσεων. Η Ρωσία για παράδειγμα προσπάθησε πολλές φορές να κυριαρχήσει επί της διαδικασίας ενώ παράλληλα οι ΗΠΑ έδωσαν μεγαλύτερη έμφαση όταν το διακύβευμα της αυξήθηκε στο Νότιο Καύκασο.¹⁴² Πολλές φορές, η ειρηνευτική διαδικασία επηρεάζεται και από τους εσωτερικούς παράγοντες των χωρών της συμπροεδρίας του ΟΑΣΕ, καθώς οι τρεις χώρες της συμπροεδρίας φιλοξενούν τα μεγαλύτερα και πλουσιότερα λόμπι της αρμενικής διασποράς. Για παράδειγμα, το αρμενικό λόμπι στις αρχές του 1990 κατάφερε να σαμποτάρει την οικονομική ενίσχυση των ΗΠΑ στο Αζερμπαϊτζάν στο πλαίσιο του προγράμματος «Πράξη Ελεύθερης Υποστήριξης» (*Freedom Support Act*).

Ωστόσο, το κυριότερο πρόβλημα για την επίλυση της διαφοράς του Ναγκορνο-Καραμπάχ είναι η αδυναμία πολιτικής βούλησης από τα άμεσα εμπλεκόμενα μέρη (Αρμενία-Αζερμπαϊτζάν) να επίλυσουν την διαφορά για διαφορετικούς

¹⁴²Garibov, A., «*Why the OSCE Keeps Failing to Make Peace in Nagorno-Karabakh*» (May 2016), <http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/why-the-osce-keeps-failing-make-peace-nagorno-karabakh-16161?page=2> [Ανακτήθηκε 17 Δεκεμβρίου 2016]

λόγους θεωρώντας ότι η μετάθεση της στο μέλλον θα ήταν περισσότερο ευνοϊκή.

Στην περίπτωση της κρίσης στη Γεωργία η αποστολή του ΟΑΣΕ ολοκληρώθηκε το 2009. Η αποστολή του διήρκησε 17 ολόκληρα χρόνια και σημείο καμπής θεωρείται ο πόλεμος των Πέντε Ημερών τον Αύγουστο του 2008. Σε σχεδόν, δύο δεκαετίες, αποδείχθηκε αδύνατο να επιτευχθεί μια βιώσιμη συμφωνία που θα ήταν αποδεκτή από όλες τις πλευρές- μία συμφωνία που θα επέλυε τις διαφορές όχι μόνο μεταξύ Γεωργίας- Νότιας Οσσετίας αλλά και μεταξύ Γεωργίας-Ρωσίας. Μετά από μία περίοδο σταθερότητας, η αποστολή του ΟΑΣΕ δεν μπορούσε να αποτρέψει την κλιμάκωση της κατάστασης στη ζώνη συγκρούσεων που οδήγησε στον πόλεμο του 2008.

Οι λόγοι που οδήγησαν στην κατάσταση αυτή κείτονται στις πολύπλοκες συνθήκες της σύγκρουσης καθώς και στην αδυναμία της αποστολής του ΟΑΣΕ. Τα συμμετέχοντα μέρη της αποστολής προκειμένου να αποτρέψουν την κατάσταση αυτή έπρεπε να πιέσουν όλα τα μέρη της σύγκρουσης καθώς και τη Ρωσία, η οποία σε όλες τις εκκρεμείς συγκρούσεις έχει τον ρόλο του διαμεσολαβητή. Το σημαντικότερο πλήγμα ωστόσο για την αποστολή του ΟΑΣΕ στη Γεωργία αποτέλεσε ο πόλεμος των Πέντε Ημερών και η εκκένωση των στρατιωτικών βάσεων παρακολούθησης από το Τσхинβάλι που είχε ως συνέπεια την αποχώρηση της αποστολής από την περιοχή. Με το ξέσπασμα του πολέμου όλες οι προσπάθειες του ΟΑΣΕ για την οικοδόμηση εμπιστοσύνης μεταξύ Νοτίου Οσσετίας και Γεωργίας, η προσπάθεια να πείσει τις δύο πλευρές να συνεργαστούν με άλλους διεθνείς οργανισμούς για την ανοικοδόμηση της οικονομίας και η προσπάθεια δημιουργίας της κοινωνίας των πολιτών αναιρέθηκαν.

Όλες οι ανεπιτυχείς προσπάθειες επίλυσης της συγκρούσεως από τον ΟΑΣΕ είχε ως αποτέλεσμα να αποδυναμωθεί η αποστολή του στην περιοχή. Το σημαντικότερο πλήγμα για την αποστολή του ΟΑΣΕ στην Γεωργία ήλθε με την αναγνώριση της ανεξαρτησίας της Αμπχαζίας και της Νοτίου Οσσετίας από τη Ρωσία αλλάζοντας έτσι το status quo της περιοχής. Επιπλέον, οι δυσκόλιες επίτευξης μίας βιώσιμης λύσης φάνηκαν και στην αδυναμία του ΟΗΕ να επεκτείνει τη διάρκεια της εντολής του στην Γεωργία. Ο ΟΗΕ μετά το τέλος

του πολέμου του Αυγούστου στη Γεωργία θέλησε να εκσυγχρονήσει και να διατηρήσει την αποστολή του στην περιοχή προκειμένου να συμβάλει στη δημιουργία ενός νέου καθεστώτος ασφαλείας.

Ωστόσο, καθώς η Μόσχα δεν ήθελε περαιτέρω διεθνοποίηση της επίλυσης της Αμπχαζίας και της Νοτίου Οσσετίας πρότεινε την δημιουργία δύο ξεχωριστών αποστολών επιβεβαιώνοντας έτσι τη νέα εδαφική ακεραιότητα των νέων δημοκρατιών. Η πρόταση αυτή απορρίφθηκε φυσικά από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ και παρέμεινε στην αρχική πρόταση του για την διατήρηση και την επέκταση της παρούσας αποστολής. Η Ρωσική Ομοσπονδία όμως δεν επέτρεψε την υιοθέτηση της αποφάσης κάνοντας χρήση του δικαιώματος της αρνησικυρίας.

Έτσι λοιπόν το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ ανακοίνωσε την λήξη της αποστολής του στην Γεωργία. Από την πλευρά της η Γεωργία ανακοινώσε ότι ο τερματισμός της αποστολής στην περιοχή δεν ήταν κάτι που επιθυμούσε καθώς η αποστολή όλα αυτά τα χρόνια καταφέρε να διατηρήσει την ασφάλεια και τη σταθερότητα στην περιοχή της Αμπχαζίας. Επίσης, η Γεωργία ανακοίνωσε ότι η άρνηση της υιοθέτησης του σχεδίου του Συμβουλίου Ασφαλείας για την επέκταση της εντολής της ομάδας του ΟΗΕ στην περιοχή από την Ρωσία δεν ήταν μία μεμονωμένη πράξη, αλλά αποτελούσε μέρος μίας ευρύτερης στρατηγικής της προκειμένου να επαναφέρει την διεθνή παρουσία στην Γεωργία.

Ο τερματισμός της παρουσίας της ομάδας παρακολούθησης του ΟΗΕ καθώς και του ΟΑΣΕ στη Γεωργία σήμαινε ότι πλέον δεν θα υπάρχει η δυνατότητα αμερόληπτης πληροφόρησης είτε για την κατάσταση που επικρατεί μέσα στη χώρα είτε για τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το πιο σημαντικό πρόβλημα όμως είναι ότι δεν υπάρχει πλέον η δυνατότητα να καταγραφόνται οι κινήσεις ή η συσσώρευση των ρωσικών στρατευμάτων στην περιοχή.

Ο ΟΑΣΕ έχει επικριθεί αρκετά για τον ρόλο που έχει διαδραματίσει στις εκκρεμείς συγκρούσεις. Ωστόσο, θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι στη περίπτωση της Υπερδνειστερίας έχει να επιδείξει σημαντικά επιτεύγματα καθώς από την σύναψη της εκχειρίας στη δεκαετία του 1990 και μετά δεν έχει

παραβιαστεί ούτε έχουν σημειωθεί επεισόδια. Επίσης, στην περίπτωση της Υπερδνειστερίας ο ΟΑΣΕ μέσω της διαμεσολάβησης έφερε τα ενδιαφερόμενα μέρη σε επαφή, τα οποία έφτασαν πολλές φορές πολύ κοντά στην επίλυση της σύγκρουσης. Από το 2012 μέχρι και σήμερα ξεκίνησε να τρέχει παράλληλα με την αποστολή του ΟΑΣΕ στην Υπερδνειστερία,, η ομάδα διαπραγμάτευσης των 5+2 που έχει ως στόχο την επίλυση της σύγκρουσης. Ο ΟΑΣΕ πέρα της ειδικής αποστολής του στην Υπερδνειστερία έχει πρωταγωνιστικό ρόλο στις διαπραγματεύσεις των 5+2 μέσω του ειδικού απεσταλμένου του στο ρόλο του προεδρεύον. Μέσω της ομάδας των 5+2 οι αντιμαχόμενες πλευρές έχουν έρθει πιο κοντά και συνεργάζονται σε διάφορους τομείς όπως αυτός του περιβάλλοντος, της υγείας, η οποία έχει σημαντικό αντίκτυπο στην καθημερινότητα των ανθρώπων. Ωστόσο, μέχρι και σήμερα δεν έχει γίνει κάποια συζήτηση στα πλαίσια της ομάδας «5+2» για το μελλοντικό καθεστώς της Υπερδνειστερίας. Η προώθηση μέτρων εμπιστότητας μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών αποτελεί βασικό παράγοντα για την επίτευξη μίας βιώσιμης λύσης, καθώς τα μικρά βήματα είναι αυτά που αυξάνουν την εμπιστοσύνη μεταξύ των πλευρών και είναι αυτά που δημιουργούν οφέλη για τους πληγέντες πληθυσμούς. Σε αυτό το σημείο αξίζει να τονιστεί ότι η αποστολή του ΟΑΣΕ στην Υπερδνειστερία και η ομάδα διαπραγμάτευσης των 5+2 είναι δύο ξεχωριστές πρωτοβουλίες οι οποίες συμπληρώνουν η μία την άλλη. Ο απώτερος στόχος του ΟΑΣΕ παράμενει η εξεύρεση μίας ειρηνικής και βιώσιμης λύσης για την σύγκρουση στην Υπερδνειστερία, έχοντας πάντα κατά νου την εδραίωση της ανεξαρτησίας και της κυριαρχίας της Μολδαβίας και κατανόηση για την ύπαρξη ειδικού καθεστώτος για την περιοχή της Υπερδνειστερίας.

Τέλος, στην περίπτωση της Ουκρανικής κρίσης είναι πολύ νωρίς για να κρίνουμε την παρουσία του ΟΑΣΕ στην περιοχή. Ωστόσο, θετική εξέλιξη αποτελεί το γεγονός ότι ο ΟΑΣΕ είναι ο μοναδικός οργανισμός ο οποίος έχει αποστείλει Ειδική Επιτροπή Παρακολούθησης στην περιοχή καθώς θεωρείται αμερόληπτος σε σχέση με το ΝΑΤΟ και την ΕΕ. Για την επίλυση της σύγκρουσης στην Ουκρανία έχει συσταθεί η «Τριμερής ομάδα επαφής» (η οποία αποτελείται από τον ΟΑΣΕ, την Ουκρανία και την Ρωσία). Στη συνάντηση της ομάδας για την επίλυση της κρίσης στην Ουκρανία που

πραγματοποιήθηκε τον Οκτώβρη του 2016 αποφασίστηκε η δημιουργία ενός «Οδικού Χάρτη» για την επίλυση της σύγκρουσης. Ο Οδικός Χάρτης, ο οποίος θα στηριχτεί αρκετά πάνω στην συμφωνία Μινσκ 2, θα παρέχει συγκεκριμένα βήματα που θα πρέπει να ακολουθηθούν για την εξομάλυνση της σύγκρουσης. Στους επόμενους μήνες θα ανακοινωθεί το σχέδιο «Οδικού Χάρτη» όπου σύμφωνα με τις δηλώσεις του ρώσου προέδρου και του ουκρανού ομόλογου του ο ΟΑΣΕ θα επιφορτιστεί με νέες αρμοδιότητες. Ο ρόλος του ΟΑΣΕ ενδέχεται να είναι ίσως ακόμα πιο σημαντικός από όποια άλλη περίπτωση λόγω του «συστημικού» χαρακτήρα της κρίσης και της σημασίας της για την Ευρωπαϊκή και διεθνή ασφάλεια

Συμπεράσματα

Η διεθνής πολιτική σκηνή σήμερα πλήττεται από άλυτες διακρατικές διαφορές, που συχνά προέρχονται από πολιτική και οικονομική αντιπαλότητα, όπως επίσης, απαιτήσεις και ανταπαιτήσεις για ένα ορισμένο έδαφος. Τέτοιου είδους διαφορές, πρέπει να επιλύονται ειρηνικά, ώστε να αποφεύγεται το ενδεχόμενο εξέλιξής τους σε συγκρούσεις με καταστροφικές συνέπειες, όχι μόνο για τα εμπλεκόμενα μέρη, αλλά και για ολόκληρη τη διεθνή κοινότητα.

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου έφερε στο προσκήνιο βίαιες περιφερειακές συγκρούσεις, όπως αυτές στην Υπερκαυκασία (το κατεχόμενο Ναγκόρνο Καραμπάχ από την Αρμενία), η Υπερδνειστερία στην Μολδαβία και προσφάτως το ξέσπασμα της κρίσης στην Ανατολική Ουκρανία.

Στην παρούσα εργασία παρουσιάστηκαν αρχικά οι συγκρούσεις που πλήττουν την ευρύτερη περιοχή του Εύξεινου Πόντου έτσι ώστε να γίνει κατανοητή η πολυπλοκότητάς τους, τα κοινά χαρακτηριστικά τους και οι διαφορές τους. Μέσω της ανάλυσης ο αναγνώστης πλέον γνωρίζει παραμέτρους (ιστορικές, πολιτικές κλπ) οι οποίες φωτίζουν πλευρές των δυσκολιών αλλά και των δυνατοτήτων επίλυσης των συγκρούσεων. Στη συνέχεια, έγινε σύντομη ανασκόπηση του ρόλου που διαδραμάτισε ο ΟΑΣΕ για την επίλυση των εκκρεμών συγκρούσεων ενώ παράλληλα έγινε απότιμηση της συμμετοχής του στις συγκρούσεις αυτές.

Ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και την Συνεργασία στην Ευρώπη παρόλο που δεν εξελίχθηκε σε έναν κατεξοχήν Ευρωπαϊκό Οργανισμό Ασφάλειας στο αποκορύφωμα του Ψυχρού Πολέμου, όπως πολλοί είχαν οραματιστεί, αναδείχθηκε ως ένας από τους κορυφαίους ευρωπαϊκούς θεσμούς που προωθούν έναν νέο τρόπο σκέψης και την ενεργό δέσμευση για την πρόληψη των συγκρούσεων, την διαχείριση κρίσεων και την αποκατάσταση της ειρήνης μετά τις συγκρούσεις.

Η δυνατότητα του οργανισμού να ασχοληθεί με τις ένοπλες συγκρούσεις στα εδάφη της πρώην Σοβιετικής Ένωσης θεωρείται ότι είναι το κύριο πλεονέκτημα του ΟΑΣΕ. Ο ΟΑΣΕ διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην πρόληψη και την

διαχείριση των συγκρούσεων και έχει θέσει ως πρωταρχικό του στόχο την επίλυση των συγκρούσεων μέσω διαπραγματεύσεων στην Νοτιοανατολική Ευρώπη, τον Νότιο Καύκασο και την Κεντρική Ασία. Η σχέση του ΟΑΣΕ με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η ενοποίηση των κυριότερων διεθνών αρχών στην Τελική Πράξη του Ελσίνκι, παρέχει στον ΟΑΣΕ την ιδιότητα της ουδετερότητας, η οποία επιτρέπει στον οργανισμό να χρησιμεύει ως ένα αμερόληπτο φόρουμ για την επίλυση των συγκρούσεων.

Μέχρι και σήμερα ο οργανισμός διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διαχείριση των εκκρεμών συγκρούσεων με εξαίρεση την Κριμαία/ στην Ανατολική Ουκρανία συμβάλλει στην επίλυση της σύγκρουσης μέσω ειδικής ομάδας παρακολούθησης, στην Υπερδνειστερία μέσω των συνομιλιών της Γενεύης ενώ στην περίπτωση του Ναγκόρνο-Καραμπάχ μέσω της ειδικής ομάδας Μινσκ.

Οι εν λόγω συγκρούσεις σύμφωνα με αυτά που παρουσιάστηκαν στην παρούσα εργασία διαφέρουν η μία με την άλλη όσον αφορά τον αριθμό των θυμάτων κατά τη διάρκεια της ένοπλης σύγκρουσης, ως προς την εθνοτική τους σύσταση (πολυμορφία, ομοιογένεια), ως προς τη συχνότητα και ένταση των συγκρούσεων των επεισοδίων που καταγράφονται κατά καιρούς καθώς και ως προς την δυσκολία επίλυσης των διαφορών.

Είκοσι χρόνια έχουν περάσει από τότε που ο ΟΑΣΕ έχει αναλάβει ενεργό ρόλο για την επίλυση των εκκρεμών συγκρούσεων ωστόσο μέχρι και σήμερα καμία από αυτές τις συγκρούσεις δεν έχει έρθει κοντά σε έναν οριστικό συμβιβασμό ή λύση. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι τα περισσότερα εμπλεκόμενα μέρη της κάθε σύγκρουσης θέλουν να διατηρήσουν το αντίστοιχο status quo τους.

Η έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ των μερών δυσκολεύει το έργο του ΟΑΣΕ, καθώς για να μπορέσει να επιτύχει η μεσολάβηση τα εμπλεκόμενα μέρη πρέπει να είναι πρόθυμα να συνομιλήσουν και να ακούσουν τις προτάσεις που προωθεί ο οργανισμός, που αποσκοπούν σε μια κοινά αποδεκτή συμβιβαστική λύση.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Bennett L– Oliver J.K., «*Διεθνείς Οργανισμοί, αρχές και προβλήματα*», (Αθήνα, Gutenberg 2008)

Corneli Svante., Nilson, Anna Jonsson Niklas., Hagstrom, Per. «*Η ευρύτερη περιοχή του Εύξεινου Πόντου, ένας νέος κόμβος στην ευρωπαϊκή ασφάλεια*». (Αθήνα, Παπαζήσης 2007)

Αντωνόπουλος Κ. & Μαγκλιβέρας Κ., «*Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*», (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη 2014), σελ.583-606

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, «*Συνέργεια του Εύξεινου Πόντου- Μία νέα πρωτοβουλία περιφερειακής συνεργασίας*», Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (Βρυξέλλες, 11 Απρίλιος 2007)

Ζάϊκος Ν., «*Διεθνής Διαιτησία*» στο Αντωνόπουλος, Κ. & Μαγκλιβέρας, Κ., *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη 2014):567-588

Ηρακλείδης Α., «*Η Διεθνής Κοινωνία και οι θεωρίες των Διεθνών Σχέσεων: Μια κριτική περιδιάβαση*», (Αθήνα, Σιδέρης 2002)

Ηρακλείδης Α., Κωστάκος Γ., Φραγκονικολόπουλος Χ. «*Διεθνείς Διενέξεις, Αντιμετώπιση και Επίλυση- Στοιχεία θεωρίας και πράξης*». (Αθήνα, Ι. Σιδέρης 2009)

Ηρακλείδης Α., «*Διεθνείς Σχέσεις και Διεθνής Πολιτική*», Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, 2015
<https://repository.kallipos.gr/handle/11419/6155?locale=en>

Ιωάννου Κ., Περράκης Στ., «*Εισαγωγή στη Διεθνή Δικαιοσύνη*», (Αθήνα, Σάκκουλας 2009)

Καραγιάννης Μ., «*Εθνοτικές Συγκρούσεις στο Καύκασο και την Κεντρική Ασία: Μια συγκριτική ανάλυση*», (Αθήνα, ΕΚΕΜ 2005)

Μαγκλιβέρας Κ., «Οι διπλωματικές μέθοδοι επίλυσης των διαφορών» στο Αντωνόπουλος, Κ. & Μαγκλιβέρας, Κ., *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη 2014):589-608

Μανώλη Π., Πανεπιστημιακές σημειώσεις για το μεταπτυχιακό μάθημα «Πολιτική και Οικονομία στον ευρύτερο Εύξεινο Πόντο», (Ρόδος 2016)

Ντάλης Σωτήρης & Σαμοχβάλοφ Βσέβολοντ, « Η Πορτοκαλί Επανάσταση στην Ουκρανία και τα νέα δεδομένα στις σχέσεις της Ουκρανίας με την ΕΕ και την Ρωσία», ΕΚΕΜ, 11 Απριλίου 2005

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Ayunts A., «*Madrid Principles: Basis for Conflict Settlement or War?*» Caucasus Edition, Journal of Conflict Transformation (2010)
<http://caucasusedition.net/analysis/madrid-principles-basis-for-conflictsettlement-or-war/>

Brownlie I., «*The Peaceful Settlement of International Disputes. The Wang Tieya Lecture in Public International Law.*», Chinese Journal of International Law, (Oxford University Press, 2009): 267-283

Conference for Security and Cooperation in Europe, «*Helsinki Additional Meeting of the CSCE Council: Summary of Conclusions*»,(Helsinki, 1992)
<http://www.osce.org/mc/29121>

Conference for Security and Cooperation in Europe, «*Report No.13 by the CSCE Mission to Moldova*» (1993) <http://www.osce.org/moldova/42307>

Conference for Security and Cooperation in Europe, «*Budapest Document 1994: Towards A Genuine Partnership In A New Era*», (Budapest, 1994),
<http://www.osce.org/mc/39554?download=true>

Cornell S., «*Undeclared War: The Nagorno- Karabakh Conflict Reconsidered*», Journal of South Asian and Middle East Studies, vol. 20, no.4, Fall 1997

Cornell S., Popjanevski, J., Nilsson, N., «*Russia's War in Georgia: Causes and Implications for Georgia and the World*», Central Asia – Caucasus Institute and Silk Road Studies Program Policy Paper Series (August 2008).

Crisis Group, International working to prevent conflict worldwide, «*Georgia's South Ossetia Conflict: make haste slowly*», Europe Report No 183- 7 June 2007

Diuk N., «*Euromaidan: Ukraine's Self-Organizing Revolution*», World Affairs, March/April 2014, <http://www.worldaffairsjournal.org/article/euromaidanukraine%E2%80%99sselforanizingrevolution>

Delbruck J, «*International Law of Cooperation and State Sovereignty*», Duncker and Humblot, 2002

Dokos T. «*The Ukraine Crisis: A Tale of Misperceptions, Miscalculations & Mismanagement: Is There Still Time to Avoid Permanent Damage to the European Security Order?*», ELIAMEP, Dec. 2014

Eiff H, «*The OSCE Mission to Georgia and the Status of South Ossetia*», *OSCE Yearbook 2008: Yearbook on the Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE)* (2008):35-44

European Movement International, «*The Nagorno-Karabakh conflict between Armenia and Azerbaijan: An overview of the current situation*» European Movement International. (Brussels, 2013) <http://europeanmovement.eu/wp-content/uploads/2015/05/2013.09-Current-situation-Nagorno-Karabakh.pdf>

Fain S., «*Russian Power brokering, peacemaking, and meddling Georgian-Abkhaz Conflict*», LBJ Journal of Public Affairs, vol. 18 issue 2 (Spring 2006):27-37

Garibov A., «*Why the OSCE Keeps Failing to Make Peace in Nagorno-Karabakh*» (May 2016), <http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/why-the-osce-keeps-failing-make-peace-nagorno-karabakh-16161?page=2>

Gheballi V., «*The OSCE Mission to Georgia (1992-2004): The failing art of half-hearted measures*» Helsinki Monitor 15, Issue 4 (October 2004): 280-292.

Hill W.H., «*OSCE Conflict Resolution and Peacekeeping, Past and Future*», SEC.DAYS/22/13 23 September 2013

International Crisis Group (ICG), «*Georgia: Avoiding War in South Ossetia*», 26 November 2004. Europe Report N°159, [7 Οκτωβρίου 2016] <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNTC/UNPAN019224.pdf>

International Crisis Group (ICG), «*Georgia's South Ossetia Conflicts: make haste slowly*», Europe Report No 183, (Ιούνιος 2007):17

Jacoby V., «*The role of the OSCE: an assessment of international mediation efforts* » Accord. The limits of leadership. Elites and societies in the Nagorno Karabakh peace process, Issue 17, (London, 2005): 30-33

Kaljurand R., «*Russian influence on Moldovan politics during the Putin era (2000-2008)*», ICDS, November 2008 [Ανακτήθηκε στις 7 Οκτωβρίου 2016] <https://www.yumpu.com/en/document/view/15438144/russian-influence-on-moldovan-politics-during-the-putin-era>

Karatnycky A., «*Ukraine's Orange Revolution*», Essay March/April 20015 Issue, Foreign Affairs, <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2005-03-01/ukraines-orange-revolution>,

Kolstø P& Blakkisrud H., «*De facto states and democracy: The case of Nagorno-Karabakh*», Communist and Post-Communist Studies Volume 45, Issues 1–2, March–June 2012, Pages 141–151

MacFarlane S. Neil, «*Frozen Conflicts in the Former Soviet Union –The Case of Georgia/South Ossetia*» institute for Peace Research and Security Policy at the University of Hamburg / IFSH (Hrsg.) OSCE Yearbook 2008, Seite 23 - 34 ,Yearbook on the Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE)

Mizarev S., «*The Conflict Theories of Ethnic Conflict ,The Case of Nagorno-Karabakh*»

Mora, F., «*The Myth of Frozen Conflicts, Transcending Illusive Dilemmas*», per Concordian, Journal of European Security and Defense Issues, Domestic Security vol.1, no. 2 , (June 2010):11-17

Neukirch C., «*The OSCE and the Frozen Conflicts*», Strategie und Sicherheit. Volume 2014, Issue 1: 609–616
<https://www.degruyter.com/abstract/j/sus.2014.2014.issue-1/sus-2014-0152/sus-2014-0152.xml>

O' Balance E., «*Wars in the Caucasus 1990-1995*», (New York, New York Un. Press 1997)

Office of Legal Affairs Codification Division, «*Handbook on the Peaceful Settlement of Disputes between States*», (United Nations, New York, 1992)

Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), «*Memorandum on the Basis for Normalization of Relations between the Republic of Moldova and Transdnistria*» (1997) <http://www.osce.org/moldova/42309>

Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), «*Report of the Co-Chairs of the OSCE Minsk Group to the OSCE Ministerial Council*» (2004) <http://www.osce.org/mg/39856?download=true>

Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), «*Mandate of the Co- Chairmen of the Conference on Nagorno Karabakh under the auspices of the OSCE*», Minsk Conference (Vienna, 2005) Doc. 525/95, <http://www.osce.org/mg/70125?download=true>

Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), «*OSCE Yearbook 2008: Yearbook on the Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE)*» <https://ifsh.de/en/core/publications/osce-yearbook/2008/>

Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), «*Statement by the OSCE Minsk Group Co-Chair countries*» (2010) <http://www.osce.org/mg/69515>

Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), «*Press Release: OSCE Chairmanship welcomes agreement on principles and procedures, agenda in Transdniestrian settlement talks*» (2012) <http://www.osce.org/cio/89752>

Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), «*Press Release by the Co-Chairs of the OSCE Minsk Group and the Foreign Ministers of Armenia and Azerbaijan*» (2013) <http://www.osce.org/mg/105978>

Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), «*OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine's mandate extended by one year to 31 March 2017*» <http://www.osce.org/cio/223236> (2016)

OSCE Lisbon Summit Document, «*Statement of the OSCE Chairman-in-Office*», Annex 1, (Lisbon, 1996) <http://www.osce.org/mc/39539?download=true>

OSCE Minsk Group draft, «*On the Principles of a Comprehensive Settlement of the Nagorno-Karabakh Armed Conflict*», (Sweden 1998), <http://www.ca-c.org/dataeng/books/book-1/12.appendix-19.shtml>

OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine, Deployment of Swiss Experts στο https://www.eda.admin.ch/dam/eda/en/documents/aktuell/dossiers/ams-factsheet-ukraine-SEF_EN.pdf

Peters A., «*International Dispute Settlement: A Network of Co operational Duties*», EJIL 2003, Vol. 14 No 1, σελ 1-34

Peteresen, A., «*The 1992-1993 Georgia-Abkhazia war: a forgotten conflict*», Caucasian Review of International Affairs, Vol.2 n.4, Autumn 2008 [Ανακτήθηκε 7 Οκτωβρίου 2016] http://cria-online.org/5_3.html

Policy Department, Directorate- General for External Policies, «*The frozen conflicts of the EU's Eastern neighborhood and their impact on the respect of Human rights*», April 2016- PE578.001 (European Union, 2016)

Rama M., «*Peaceful Settlement of Disputes and Conflict Prevention*», ed. Weiss, T.- Daws, S., (The Oxford Handbook on the United Nations, 2007): 300-322

Ranieri M. «*The EU and the conflict in Transnistria*», CIPI Foundation, Paper n.1/

Rodkiewicz W., «*Transnistrian Conflict after 20 years*», OSW Centre for Eastern Studies (Warsaw, 2011), https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/transnistrian_conflict_after_20_years.pdf

Russian Draft Memorandum on the basic principles of the state structure of a united state in Moldova (Kozak Memorandum), (2003) <http://www.stefanwolff.com/files/Kozak-Memorandum.pdf>

Secier S., «*The Transnistrian conflict- new opportunities and old obstacles for trust building (2009-2010)*», Southeast European and Black Sea Studies, 11:3, 241-263.

Stewart D., «*The Russian-Ukrainian Friendship Treaty and the search for regional stability in Eastern Europe*», <http://calhoun.nps.edu/handle/10945/8939>

Stöber S., «*The Failure of the OSCE Mission to Georgia – What Remains?*» OSCE Yearbook 2013: Yearbook on the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE):203-220

Troianovski A., «*Negotiations on Ukraine Crisis Produce 'Road Map' But No Breakthrough Comment follows meeting with Germany, France and Russia in Berlin*», The Wall Street Journal (Οκτώβριος 2016) <http://www.wsj.com/articles/ukraine-presidents-office-says-russian-supports-osce-mission-in-eastern-ukraine-1476917137>

United Nations Development Programme, *Human Development Report 1994*, Oxford University Press

U.S Online Training on OSCE, «*The “frozen” Transdniester conflict*», (Module 4 Eastern Europe) <http://react.usip.org/pub/m4/p46.html>

Ukraine: Follow-up of Minsk II A fragile ceasefire [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/565874/EPRS_BRI\(2015\)565874_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/565874/EPRS_BRI(2015)565874_EN.pdf) (accessed November 30, 2015)

Yamakov A., «*Ethnic Conflict in the Transcaucasus: The Case of Nagorno-Karabakh*» *Theory and Society* Vol. 20, No. 5, Special Issue on Ethnic Conflict in the Soviet Union (Oct., 1991), pp. 631-660 Published by: Springer

Yuhas A.&Raya J., «*Ukraine's revolution and Russia's occupation of Crimea: how we got here*», 5 Μαρτίου 2014, The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2014/mar/05/ukraine-russia-explainer>

Zourabian L., «*The Nagorno-Karabakh Settlement Revisited: Is Peace Achievable?*», *Demokratizatsiya The Journal of Post-Soviet Democratization* 14(2):252-265 , (March 2006), https://www.researchgate.net/publication/240807287_The_NagornoKarabakh_Settlement_Revisited_Is_Peace_Achievable

Zulfiqarov T., «*Obstacles to resolution: an Azerbaijani perspective*», Broers, L. (ed.) *Accord. The limits of leadership, Elites and societies in the Nagorny Karabakh peace process*, Issue 17 (London, 2005): 38-41

Παραρτήματα

Χάρτης 1

Πηγή:https://www.google.gr/search?q=nagorno+karabakh&biw=1366&bih=657&tbn=isch&imgil=Nryk7ASUFEkKM%253A%253BJhm9rSFh1ipt_M%253Bhttp%25253A%25252F%25252Frus.siainsider.com%25252Fen%25252Fnode%25252F13720&source=iu&pf=m&fir=N_ryk7ASUFEkKM%253A%252CJhm9rSFh1ipt_M%252C_&usg=__5gvMuyOhZuCMbogjX7IGHpD5LQ%3D&ved=0ahUKEwin_8Wl6crPAhVMCcAKHWV4BPYQyjcIQg&ei=srL4V6feE8ySgAbl8JGDw#imgrc=N_ryk7ASUFEkKM%3A

Χάρτης 2

Πηγή: https://www.google.gr/search?q=the+chronicles+of+south+ossetia+and+abkhazian+conflict&biw=1366&bih=657&tbm=isch&imgil=IMMjLqOoEdqwnM%253A%253BRJBzVsZmw98zfM%253Bhttps%25253A%25252F%25252Fen.wikipedia.org%25252Fwiki%25252FBackground+of+the+RussoGeorgian+War&source=iu&pf=m&fir=IMMjLqOoEdqwnM%253A%252CRJBzVsZmw98zfM%252C+%u0026u0026usg=__ss_9RS0HHTNAQqtIeIpKXzkUb0E%3D&ved=0ahUKEwj11J598vPAhVFPhQKHSOZBnMQyjcIPO&ei=wUf5V7XwHMX8UKSymJgH#imgrc=IMMjLqOoEdqwnM%3A

Χάρτης 3

Πηγή:https://www.google.gr/search?q=the+protracted+conflict+of+transnistria&biw=1366&bih=657&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwiotJ6F2s3PAhWCchQKHx5HDMoQ_AUIBygC#tbn=isch&q=%CF%85%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B4%CE%BD%CE%B5%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%AF%CE%B1&imgcr=tlzO64gIvaVMGM%3A

Χάρτης 4

Πηγή: https://www.google.gr/search?q=%CE%BF%CF%85%CE%BA%CF%81%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%B1+%CE%BA%CE%B1%CE%B9&biw=1366&bih=657&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjts5Tik9LPAhVFOhoKHYCjAfoQ_AUIBygC#tbm=isch&q=%CE%BF%CF%85%CE%BA%CF%81%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%B1+%CE%BA%CE%B1%CE%B9+%CE%BA%CF%81%CE%B9%CE%BC%CE%B1%CE%B9%CE%B1&imgrc=MXubSeQfEt1d8M%3A

Χάρτης 5

Πηγή: <https://eurasiangeopolitics.com/2014/10/30/ukraine-lessons-learned-from-other-frozen-conflicts-in-the-soviet-successor-states/>